

Fokozatváltás a felsőoktatásban

A teljesítményelvű felsőoktatás fejlesztésének irányvonalai

Tartalom

A magyar felsőoktatási rendszer átalakításának szükségszerűsége	4
1. Bevezetés	6
1.1. A magyar felsőoktatás 2030-ban.....	8
1.2. A magyar felsőoktatás jelene	10
1.3. Mit kell megváltoztatnunk?.....	14
2. Versenyhelyzet, teljesítmény, minőség és siker.....	19
2.1. Teljesítményelvű oktatási-tanulási környezet	21
2.1.1. Az oktatás-képzés területén megfogalmazott stratégiai célok	23
2.2. Világszínvonalú kutatás	30
2.2.1. A felsőoktatási intézményrendszer K+F+I-t érintő stratégiai célja.....	32
2.3. A felsőoktatás a városi és regionális fejlődés katalizátora	36
2.3.1. A felsőoktatás harmadik misszióját érintő stratégiai célok	37
3. A kibontakozáshoz szükséges változtatások	42
3.1. Profiltisztítás és specializáció.....	42
3.2. Az intézményrendszer átalakítása	47
3.2.1. Állami intézmények	50
3.2.2. Egyházi és magánintézmények	53
3.2.3. A Kárpát-medence magyar felsőoktatásának egysége	53
3.2.4. A magyar felsőoktatás nemzetköziesítése	55
3.3. Oktatási innováció.....	56
3.4. Hatékony intézményirányítás és új üzleti modellek.....	59
3.4.1. Az intézmények felső szintű irányítási rendszerének átalakítása.....	60
3.4.2. Az intézmények operatív irányítási modellje – rektor és kancellár	61
3.4.3. Hallgatói rendszer átalakítása.....	62
3.4.4. Új üzleti modellek és az ebből származó stratégiai akciók	63
3.4.5. Az ágazati központi szolgáltatások	64
4. Speciális beavatkozási területek.....	66
4.1. Orvos-, egészségügyi és szociális képzés	66
4.2. Természettudományos, műszaki és informatikai képzés	70
4.2.1. Természettudományos képzés	70
4.2.2. Műszaki képzés	74
4.2.3. Informatikai képzés	76
4.3. Gazdaságtudományi képzés	79

4.4. Agrárképzés.....	81
4.5. Pedagógusképzés.....	82
5. Finanszírozás	85
6. Kulcspontok	89
6.1. Teljesítményelvű oktatási-tanulási környezet	89
6.2. Világszínvonalú kutatás	90
6.3. A felsőoktatás a városi és regionális fejlődés katalizátora	91
6.4. Profiltisztítás és specializáció.....	92
6.5. Az intézményrendszer átalakítása	92
6.6. Oktatási innováció.....	92
6.7. Hatékony intézményirányítás és új üzleti modellek.....	92
6.8. Speciális beavatkozási területek.....	93
6.9. Finanszírozás.....	94

A magyar felsőoktatási rendszer átalakításának szükségszerűsége

Az elmúlt 25 év során Magyarország törlesztette a felsőoktatás sok évtizedes adósságát a társadalom, a családok irányába. A *felsőoktatáshoz való hozzáférés kiszélesedett*, a képzésből a korábbi évtizedekben kizárt csoportok megszerezhették a kívánt végzettséget, megvalósult a *tanítási szabadság*, kialakult az egységes magyar felsőoktatás *intézményrendszere és képzési szerkezete*, visszaállt az *oktatás és kutatás egysége*, valamint megjelent a felsőoktatás *minőségi fejlesztésének* igénye. A felsőoktatáshoz való hozzáférés szempontjából az intézményrendszer térszerkezetében lefedi az országot mind gazdasági, mind társadalmi szempontból.

Ez az átalakulási folyamat – a fenti pozitívumok mellett – olyan módon és elemeket tartalmazva zajlott le (a bolognai rendszer kritika nélküli implementációja, a tömegképzés érdemi kontroll nélküli támogatása, a munkaerőpiac igényeitől való eltávolodás, a felsőoktatási autonómia hibás értelmezése, az intézményi integráció és a képzési szerkezet átgondolatlan kialakítása), amely a felsőoktatás szinte minden elemében egy *alacsony hatékonysággal* működő rendszerhez vezetett. *Áttekinthetetlen, gazdaságtalanul felépített szakstruktúra, alkalmanként értéktelen diplomák, pazarló intézményrendszer, csökkenő oktatói, kutatói és hallgatói teljesítmény, széleskörű jogosítványokkal, de alacsony kötelezettséggel bíró rendszerek* mind az intézmény irányításában (önkormányzati módon választott szenátus és rektor), mind a *hallgatói* területen.

A hazai felsőoktatásnak fel kell vennie a globális világ által megkívánt tempót, mégpedig úgy, hogy a rendszerben lévő lehetőségek *fókuszált* kiaknázásával, az értékmegőrzés és értékteremtés szem előtt tartásával, az erőforrások *hatékony* felhasználása mellett egy magasabb *minőséget* nyújtó, *teljesítményelvű* és a *gazdasági szereplők igényeit* is kiszolgáló rendszer jöjjön létre.

A munkaerőpiaci igényeknek megfelelő képzés azt jelenti, hogy az intézmények akkor teljesítik a feladatukat, ha a hallgatóknak átadott ismeretek a munkaerőpiacon relevánsak, a társadalom és a nemzetgazdaság számára egyaránt hasznosak, és ha az ország minden régiójában kellő számú, megfelelő végzettséggel rendelkező szakember áll rendelkezésre. Ennek érdekében átalakítjuk az ország képzési szerkezetét. Az elhelyezkedést nem elősegítő képzéseket, illetve ezek állami ösztöndíjjal való támogatását megszüntetjük, ugyanakkor új képzési formákat hozunk létre, és megkönnyítjük a felsőoktatás és a szakképzés közötti átjárhatóságot. Az oktatás világa és a munkaerőpiac közötti átmenet zökkenőmentes biztosítása érdekében előnyben részesítjük a projekt alapú, egyéni hallgatói munkavégzést igénylő oktatási formákat, a munkaerőpiacon elvárt készségeket beemelve a tantervekbe, elterjesztjük a duális felsőfokú képzést, átalakítjuk a felsőoktatási szakképzést, felsőoktatási és ipari együttműködési központokat hozunk létre. Az ország funkcionális térszerkezetének megfelelően átalakítjuk az intézményhálózatot és a hátrányos helyzetű régiókban lehetőséget teremtünk a közösségi típusú intézményműködtetésre.

Az **intézményrendszer működési hatékonyságának növelése** mind a *képzési és kutatási tevékenységet*, mind az *intézmények működtetésének hatékonyságát* érintik. A magyar felsőoktatási intézmények hallgatói kibocsátása a felvett diákok számához viszonyítva arányaiban alacsony, magas a *lemorzsolódás*. Ennek csökkentése az átalakítások egyik központi eleme. A bemeneti követelmények növelése, a hallgatók kompetenciamérésén

alapuló támogató rendszer erősítése, az oktatási módszertan megváltoztatása, az oktatói minősítési rendszer fejlesztése, a tiszta profilú intézmények kialakítása, valamint a mester-tanítvány viszony visszaállítása mind e célt szolgálják. Az intézmények kutatás-fejlesztési és innovációs tevékenységét, valamint e tevékenység minőségének növelését közvetlen, a személyes kiválóságot ösztönző rendszerrel támogatjuk, ilyen módon az intézmények a magyar gazdaság innovációs tevékenységének meghatározó elemeivé válnak.

Az intézmények irányításában szétválasztjuk az akadémiai és az intézményműködtetési felelősséget. Az önkormányzati módon választott Szenátusnak az intézmény hosszú távú, stratégiai döntései kapcsán egyetértési jogot gyakorol a fenntartó által létrehozott Konzisztórium. Az intézmények optimális üzemeltetése a kancellárok személyében biztosított.

1. Bevezetés

A felsőoktatás átalakítása időigényes folyamat. Ha európai mércével nézve is versenyképes, hosszú távon fenntartható felsőoktatási rendszert szeretnénk felépíteni, elegendő időt kell szánni arra, hogy maguk az intézmények és a társadalom is magáévá tegye a megváltozott állapotokat.

A kormány célja a jövőről alkotott jelenlegi képünk alapján egyértelmű: a nemzetközi oktatási és kutatási térben magasan pozícionált, a társadalmi kihívásokra válaszolni képes, hazánk gazdasági sikerességét alapjaiban meghatározó felsőoktatási rendszer működtetése, melynek alapvető mozgatórugója a verseny. Ha ugyanis nem állítjuk kihívások elé a hallgatókat, ha hiányzik az oktatók lelkesedése, ha a kutatók belefásultak a „nyugattól” való évtizedes lemaradásba, akkor a teljesítmény is tartósan elmarad. Másképp fogalmazva: a színvonal-emelkedés és a versenyképesség növekedése csak akkor valósul meg, ha a társadalom nagyobb elvárást támaszt a felsőoktatási rendszer egészével szemben. Bármennyire elkényelmesedtünk is az elmúlt időszakban, versenyre, szigorúbb mércére, kihívásokra, egyszerűen teljesítményelvű felsőoktatásra van szükségünk.

Céljaink ambiciózusak, ugyanakkor világosak: munkaalapú társadalom, ahol a gazdaság húzóereje az egyre növekvő arányban hazai tulajdonú termelés, szervezőereje a felsőoktatási intézmények köré épülő innovációs hálózat. Feladatunk pedig nem más, mint az átalakulóban lévő, gazdaságról való közgondolkodás elveinek felsőoktatásba való átvezetése. Tudatosítanunk kell magunkban és a társadalom tagjaiban egyaránt, hogy a felsőoktatás jövője nem képzelhető el demográfiai szemlélet nélkül, vagyis, az életpálya elején megszerzett tudásból – további tanulás nélkül – nem tudunk megélni életünk végéig. Folyamatosan tanulnunk és folyamatosan teljesítenünk kell.

Újra kell definiálnunk a felsőoktatás „üzleti” viszonyait is, és rendezni az állami és intézményi felelősségi köröket. Szükséges ismételten megválaszolni azt az alapvető kérdést, hogy ki a felsőoktatás tulajdonosa és ki a vevője, a megrendelője. A valódi jövőkép nélküli, az intézményi működés részleteiben elvesző, vagy pusztán újabb és újabb formális reformokra építő oktatáspolitikák ugyanis tévútra vezették a hallgatókat és az intézményeket egyaránt. A hallgatókat az intézmények nem állítják igazi kihívások elé, és a közeg sem kellően motiváló, emiatt sokan eredménytelenül hagyják félbe a képzéseket. Az intézmények valódi verseny és teljesítménykényszer nélküli helyzetben vannak, gazdálkodásuk sokszor pazarló, adminisztrációjuk bürokratikus, és számos szempontból idejétmúlt irányítási struktúrával rendelkeznek. Ráadásul a vezetők illetve a hallgatói és oktatói közösség érdekei sem feltétlenül esnek egybe. És végezetül, a munkaerő-piaci szereplők a felsőoktatásba történő befektetés helyett gazdaságtalanul működtethető belső vállalati képzésekkel próbálták ideig-óráig megoldani humánerőforrás-problémáikat, hozzájárulva ezzel bizonyos diplomák vagy diplomatípusok inflálódásának folyamatához.

Mindez oda vezetett, hogy a magyar egyetemek és főiskolák társadalmi megítélése romlott, a magyar diploma értéke a felsőfokú végzettségűek és a vállalkozók körében egyaránt megkérdőjeleződött, ezáltal a következő generációk tanulási, fejlődési lehetőségei és munkaerő-piaci versenypozíciói csökkentek. Erről a tévútról úgy tud a hazai felsőoktatás újra rátalálni a helyes irányra, ha a gazdasági és társadalmi igényeket valóban képviselő szervezeteket, intézményeket, vagy éppen személyeket jogokkal és felelősséggel ruházza fel:

beengedi őket a tulajdonosok közé és az intézmények döntéshozó testületeibe, cserébe ők is részt vállalnak a felsőoktatás működtetésében.

Ahhoz, hogy nemzetközi összevetésben a magyar felsőoktatás ne szakadjon le tartósan a többi ország felsőoktatásától, az intézményeknél meg kell teremteni a *nem* közösségi forrásokon alapuló működés képességét és feltételrendszerét. A jelenlegi, 2014 és 2020 közötti uniós költségvetési ciklusban Magyarország rendelkezésére álló fejlesztési támogatás páratlan, ugyanakkor az utolsó lehetőséget jelenti hazánk számára arra, hogy a tudásalapú világ gazdaságban versenyképes hazai felsőoktatás jöjjön létre. A 2020 utáni működés már nem alapozható kizárólag a Strukturális Alapokból származó támogatásokra. Ezért szükség van arra, hogy kormányzati ösztönzőkkel is segítsük az intézményeket abban, hogy a csökkenő hallgatói létszám ellenére kismértékben növekvő állami szerepvállalás mellett, a közösségi forrásokat képesek legyenek kipótolni saját működésükből eredő külső források bevonásával.

A versenyképes képzés és a színvonal emelése érdekében tehát egyre inkább szükséges annak a nézetnek az elfogadtatása, hogy az állami felsőoktatási intézményeknek is lehet és kell piaci alapon működniük. A teljes oktatási rendszer finanszírozását nyilván nem lehet piaci alapokra helyezni, de az intézményeknek „több lábon kell állniuk”, mert a közvetlen állami támogatástól való függés jelenlegi mértéke instabilitáshoz vezethet.

Ha az ország a régiós, majd a nyugat-európai versenyhelyzetben hosszú távon is szeretné megállni a helyét, akkor olyan felsőoktatásra van szükség, amely széles körben, magas minőségben teszi elérhetővé mindazokat az ismereteket, amelyek megfelelő alapot jelentenek a tudás gazdaságban való teljesítéshez. El kell ismerni viszont, hogy a gazdaság és a társadalom által igényelt alapszintű tudás, készségek és képességek nem feltétlenül esnek egybe az alapképzés által nyújtottakkal. Ennek tartalma néha túl sok, néha viszont túl kevés. Ezért felül kell vizsgálni a képzési struktúrát, és az elmúlt évtized tapasztalatainak fényében hozzá kell igazítani a valós igényekhez annak érdekében, hogy továbbmehessünk azon az úton, amelyen a magyar felsőoktatás Közép-Európa legjobb felsőoktatásává válik.

Szintén elengedhetetlen, hogy a gazdaságpolitikában jól bevált, ágazati szemléletű megközelítést átemeljük a felsőoktatásba is, és külön-külön foglalkozzunk az egyes szektorok (orvos- és pedagógusképzés, műszaki, gazdasági és agrárterület) munkaerő-piaci és innovációs igényeivel, szem előtt tartva a munkaalapú társadalom kialakításának célkitűzését is. Ez annál is inkább szükséges, mert az állami források jelentős részét arra a néhány területre kellene fókuszálni, amely már bizonyított a nemzetközi megmérettetésben, és a felsőoktatás teljesítményének döntő százalékát adja.

Az OECD 'Education at a Glance 2014' kiadvány megállapításai felhívják mind a kormány, mind a felsőoktatási terület összes szereplőjének a figyelmét arra, hogy „fokozatváltásra” van szükség, mégpedig minél előbb. Nem halogathatjuk tovább az ágazatban szükséges – és valójában a terület minden ismerője szerint nyilvánvalóan elkerülhetetlen – beavatkozásokat. A kérdés csak az, hogy magunktól lépünk-e vagy a környezetünk kényszeríti ki a változtatásokat.

Mindemellett fontos leszögezni, hogy a magyar felsőoktatás a nemzetgazdaság egyik sikeres, versenyképes ágazata. Döntő mértékben hozzájárul a társadalmi mobilitáshoz, a benne dolgozók az átlagnál magasabb elismertségnek örvendenek és a felsőfokú végzettségűek munkaerő-piaci megbecsültsége is igen magas. Ugyanakkor nem dőlhetünk hátra

kényelmesen, hiszen a kormány ambiciózus gazdaság- és társadalompolitikai célkitűzései magas minőségi követelményeket írnak elő a számunkra, ezért a „teljesítmény” szó nem lehet többé tabutéma. Ahol a minőség megkérdőjeleződik, ahol a teljesítmény nem áll arányban a kapott előnyökkel, ott be kell avatkozni és a pályát ki kell egyenesíteni.

1.1. A magyar felsőoktatás 2030-ban

2030. A céldátum nem véletlenül mutat túl mind a jelenlegi kormány mandátumán, mind az uniós tervezési cikluson. A felsőoktatás egy robusztus, nehezen változó rendszer, minden lényegi átalakuláshoz hosszú időre van szükség. Vagyis, ha igazán alapvető változásokat szeretne a kormány elérni, ahhoz időt kell hagyni. A 2030-as dátum megengedi, hogy sokkal karakteresebben kerüljenek megfogalmazásra a szükséges beavatkozások, és ezekből vezessük le azokat a lépéseket, amelyeket már ebben a kormányzati időszakban meg kell tennünk a távoli célok elérése érdekében.

Milyen felsőoktatást képzelünk el tehát 2030-ban?

2030-ban az intézmények viszonyrendszerét az együttműködés és a képzések közötti egészséges verseny jellemzi. A kihívásokra, a nemzetközi versenyre emelkedő teljesítménnyel reagáló hallgatók, oktatók és intézmények egyre többet és többet próbálnak kihozni magukból, és aki nem tud megfelelően teljesíteni, az ennek megfelelően módosítja a saját magával szemben támasztott elvárásait. Nem mindenkinek kell tudományos kutatónak lennie, sőt, meg kell akadályozni, hogy egy hallgató a nem megfelelően felmért tudásszintje miatt végzettség nélkül, idő előtt, kudarcélménnyel hagyja el a felsőoktatást.

A hallgatókkal szemben támasztott magasabb elvárásoknak létjogosultsága lesz 2030-ra, hiszen addigra *az intézmények által kínált képzés minősége is nagymértékben javul* majd. Az oktatók mind szakmailag, mind módszertanilag felkészültebbek, az oktatás élménye sokkal intenzívebb, a személyes foglalkozás tágabb teret kap. A felsőoktatásban újra általános lesz a mester-tanítvány viszony, a tanítványok is személyesen ismerik és segítik egymást, és a megfelelően vezetett hallgatók a realisan felépített mintatantervek szerint meg is szerzik diplomájukat.

2030-ban természetesnek számít majd a hallgatók képességeinek megfelelő differenciálás. Az érdeklődő, motivált, magasabb munkabírási hallgatók egymást ösztönözve gyorsabban haladhatnak és tovább juthatnak tanulmányaikban, külföldi és munkaerő-piaci tapasztalatokra tehetnek szert, sőt, akár már iskolaéveikben bekapcsolódhatnak valós gyakorlati projektekbe vagy éppen igazi alapkutatási feladatokba. Mindez természetesen nem újkeletű, csiráiban már most is jelen van a felsőoktatásban, de 2030-ra általánossá válik.

A hallgatók *keményebben dolgoznak*, energiában és anyagiakban nagyobb erőfeszítéseket tesznek, cserébe viszont magasabb minőségű oktatást, értékesebb, a későbbi életük során *jobban hasznosítható tudást kapnak*. A minőségi felsőoktatás természetesen csak egy *jó köznevelésre* épülhet fel: a középiskolában szerzett ismeretek és készségek, a 2020-tól a felsőoktatási felvételi bemeneti követelményének számító középfokú (vagy azzal egyenértékű) nyelvismeret mind a köznevelés megújulását, a jelentősen átalakított intézményrendszer és az új szakmai koncepciók sikerét feltételezik. Hisszük, hogy a megújuló magyar köznevelés képes olyan minőségű bemenetet képezni a felsőoktatás számára, amelyre nyugodt szívvel támaszkodhatnak munkájuk során az oktatók.

A felsőoktatás intézményrendszerét 2030-ban egyértelmű munkamegosztás jellemzi: az egyetemek küldetésének középpontjában a tudományos kutatás, az új tudás teremtése áll, míg az alkalmazott tudományok egyetemein („universities of applied sciences”, a hagyományos elnevezés szerinti főiskolák) a hangsúly a tudás hasznosításán van, legyen szó akár alapképzésről, akár mesterképzésről, akár gyakorlatorientált kutatásokról, ipar közeli fejlesztésekről. A kétféle intézménytípus nem egymástól függetlenül létezik, szorosan együttműködnek egymással és gazdasági környezetükkel a társadalmi jólét és a vállalkozások támogatása érdekében.

2030-ra a képzési struktúra jóval differenciáltabb, ugyanakkor rugalmasabb is a mostaninál. A magasabb beiskolázási követelményeket teljesítők valamennyien felvételt nyerhetnek az alapképzésekre, sőt, a legkiválóbbak számára színvonalas, gyakorlatorientált mesterképzések is rendelkezésre állnak tudásuk elmélyítése érdekében. Ezek a hallgatók lesznek a jövő újtói és vállalkozói naprakész műszaki ismeretekkel, üzleti és analitikus készségekkel egyaránt felvértezve. A hallgatók körében emellett népszerűek a rövid ciklusú felsőfokú képzések is, amely után vagy azonnal munkába állnak, vagy gyakorlatorientált alapképzés keretében – amely a szakképzési rendszerből kikerülő, jó képességű és színvonalas eredményeket felmutató hallgatók számára is biztosítja a belépést – tovább javítják munkaerő-piaci lehetőségeiket.

A tudományos érdeklődésű és mélyebb szakmai célokkal rendelkező hallgatók, illetve azok, akik az egyetemi éveik alatt projekt munkák során begyakorolt kutatás-fejlesztési készségeiket később a munkaerőpiacon akarják kamatoztatni, elméleti jellegű alapképzésre jelentkeznek, és többségük mesterképzés során mélyíti el a tudását. Az alapképzésről a mesterképzésre történő átmenet minden irányban nyitott: akár a gyakorlati, akár az elméleti alapképzésről tovább lehet menni gyakorlati és elméleti mesterképzésre, így a 18-19 éves korban, felsőoktatási és munkatapasztalat nélkül meghozott döntés a tanulmányi előmenetel és az egyéni érdeklődés függvényében felülvizsgálható és korrigálható.

Mindehhez alkalmazkodva *az intézmények is erősen specializáltak, határozott képzési profillal rendelkeznek.* Néhány intézmény a szakképzésekre és alapképzésekre fókuszál, mások egy-két területre koncentrálnak kemény kihívást, rengeteg pluszmunkát jelentő duális képzéseket ajánlanak, vonzó elhelyezkedési lehetőséggel csábítva a jelentkezőket. Megint mások akadémiai típusú programokat és életpályát kínálnak a legkiválóbb fiataloknak, ahol szintén jellemző az erősségekre történő fókuszálás, az erőteljes intézményi arculat. A határozott profil az intézmények nemzetközi megítélését is javítja: minden magyar és külföldi diák számára egyértelmű, hogy melyik intézményben mit érdemes tanulni, minden vállalkozás tudja, kivel kell adott szakterületen együttműködni és honnan tudja felvenni az adott szakmában legjáratosabb fiatalokat.

Minden intézményben működnek *tehetséggondozó programok*: a már történelmi múltra visszatekintő *tudományos diákkörök* hagyományos módon fogják össze a tudományos pályára készülő hallgatókat és kínálnak számukra fejlődési lehetőséget, a magyar felsőoktatás hungarikumainak számító *szakkollégiumok* a házon belül szervezett szakmai programokon és közösségfejlesztő szerepükön túl aktívan bekapcsolódnak a felsőfokú képzésbe és kutatásba. A magyar felsőoktatás rendszerének unikális képződményei a roma szakkollégiumok, melyek működtetését továbbra is támogatni szükséges. Egyre inkább elterjednek a tehetséggondozás tutoriális, személyre szabott formái, minden tehetséges hallgató számíthat pályájának kezdetén az egyes oktatók szakmai segítségére, támogatására.

Minden intézmény világszínvonalú abban az egy-két diszciplínában, amely a saját kiemelt területe, összességében pedig az ország felsőoktatási intézményei kollektíven, minden tudásterületet és tudásszintet lefednek. 2030-ra megszűnik az adott városon vagy régió belül az intézmények közötti értelmetlen rivalizálás olyannyira, hogy a párhuzamosan működtetett, gazdaságtalan képzések helyett egyértelmű lesz az oktatási feladatok összehangolása.

2030-ra az oktatási specializáció nem önmagában, hanem a kutatás-fejlesztési tevékenység fókuszálásával párhuzamosan zajlik le, melynek eredményeként a források magas szintű koncentrációja valósul meg, és egy-egy terület a legkiválóbb nemzetközi tehetségeket képes a hazai intézményekbe vonzani. Az itthon folytatott alapkutatások ismét a világ élvonalába emelik tudósainkat, hozzájárulva ezzel a jövő társadalmi kihívásainak megválaszolásához. A hazai alkalmazott kutatási és innovációs tevékenység pedig érdemben javítja az uniós és a magyar gazdaság húzóágazatainak versenyképességét.

Ez a specializációs, fókuszálási és együttműködési folyamat a meghatározó munkaerő-piaci és társadalmi szereplők aktív közreműködése mellett valósul meg. Az igények megfogalmazásán túl a vállalatok, a magán és közösségi munkaadók a képzésben és a kutatások finanszírozásában is aktívan részt vesznek, amely életre hív egy új képzési formát, a *közösségi főiskolát*.

A közösségi főiskola regionális érdekeket szolgál, nélküle az adott régió menthetetlenül visszamarad a fejlődésben. Alapfeladata a helyi közösség számára történő tudásszolgáltatás olyan helyeken, olyan helyzetekben, ahol piaci alapon nem, csak minden érintett szereplő áldozatvállalásával lehet fenntartható módon működtetni a képzéseket.

Az intézményi kultúrát egyetlen szóval, a „minőséggel” jellemezhetjük. A napi működés, a stratégiai döntések meghozatala, az oktatók, kutatók és programok értékelése mind-mind a minőség körül forog, amit országos szinten a szigorú, objektív akkreditációs kritériumok és a teljes körű nyilvánosság garantál.

1.2. A magyar felsőoktatás jelene

A jövőkép és a célok világosak, a felvázolt állapot eléréséhez azonban pontosan kell látnunk a hazai felsőoktatás jelenlegi helyzetét. A felsőoktatás ugyanis egy nagy tehetetlenségű rendszer, bármilyen beavatkozást hajtunk is végre, ideig-óráig még biztosan a korábbi irányvonalak mentén mozog, és a változások hatása időben később érvényesül. A kívánt eredmények és hatások elérése érdekében meg kell vizsgálni a magyar felsőoktatás társadalmi-gazdasági feltételrendszerét és nemzetközi helyzetét egyaránt.

A modern felsőoktatási intézmények küldetése az oktatás, a kutatás és a tudásvagyon társadalmi-gazdasági hasznosítása. Komplex küldetésének teljesítésével a felsőoktatás sokféle módon szolgálja a közösséget, azonban még oly fontos funkciói közül is kiemelendő *a társadalmi mobilitás elősegítése*. Az oktatás bármely szintjével kapcsolatban alapvető elvárás ugyanis, hogy támogassa a társadalmi mobilitást, ebből következően a felsőoktatási intézményrendszer átalakításakor kiemelt figyelmet kell fordítani arra, hogy *az elérhetőség mindenütt, de különösképpen a hátrányos helyzetű régiókban biztosított legyen*.

Társadalmi hatásai mellett *a felsőoktatásnak meghatározó gazdasági szerepe is van*. A Világgazdasági Fórum által évente kiadott Versenyképességi Jelentés módszertanában a

nemzetgazdaságok fejlődését az egy főre jutó éves GDP alapján három jellemző szakaszra osztják: az erőforrás vezérelt, a hatékonyság vezérelt és az innováció vezérelt szakaszra. A jelentés szerint Magyarország jelenleg a hatékonyság vezérelt szakaszból az innováció vezérelt szakaszba való átmenet fázisában van, ezért a következő évtized gazdasági fejlődésének meghatározó kérdése, hogy sikerül-e ezt az átlépést – amelynek meghatározó tényezője a magasan képzett munkaerő rendelkezésre állása - stabilan véghezvinni. A fenti fejlődési szakaszokat azzal is jellemezhetjük, hogy a munkaerő egyre nagyobb hányadát veszik fel az értéklánc magasabb szintjein lévő, azaz nagyobb hozzáadott értéket produkáló munkahelyek. Ez azonban csak megfelelően kvalifikált munkavállalókkal lehetséges. Mindebből az is következik, hogy *Magyarország gazdasági fejlődésének kulcskérdése a megfelelő méretű és minőségű felsőoktatási intézményrendszer rendelkezésre állása.*

A felsőoktatás teljesítményét makroszinten a diplomások lakosságon belüli részarányával, a lemorzsolódás mértékével, a tanulmányok átlagos időtartamával, illetve az oktatásba fektetett források megtérülésével jellemezhetjük. Azon kívül, hogy a hallgatók keményebben dolgoznak, két lényegi útja van a teljesítmény javításának: jobb képességű hallgatók kerülnek beiskolázásra, illetve növekszik a hallgatókra jutó oktatók száma és kiválósága.

A felvett hallgatók tudásszintje jól becsülhető a természettudományos ('science') PISA felmérés pontszámaival. Az OECD országok adatai alátámasztják azt a hipotézist, hogy a magasabb PISA pontszám magasabb felsőoktatási részvételt, alacsonyabb lemorzsolódást, rövidebb végzési időt és nagyobb társadalmi megtérülést eredményez. Az olvasási PISA pontszámok vizsgálata hasonló eredményre vezet. A kevesebb hallgató – több kiváló oktató arány intenzívebb tanulási élményt tesz lehetővé, ami ugyancsak csökkenti a lemorzsolódást, emellett rövidebb végzési időt és nagyobb társadalmi megtérülést hoz.

A felsőoktatás finanszírozása három fő logika szerint történhet:

- intézményeknek juttatott átalány-típusú támogatás,
- hallgatói létszámmal és egyéb bemeneti paraméterekkel (pl. infrastruktúra mérete) arányos képzési támogatás, és
- a kimeneti jellemzőkhöz (pl. diplomázók száma) rendelt finanszírozás.

Az OECD statisztikák alapján megállapítható, hogy ha a finanszírozás a hallgatót követi, az megfelelő önköltségszámítás esetén alkalmas a felmerülő kiadásokkal arányos források biztosítására, továbbá magasabb felsőoktatási részvételt eredményez, ugyanakkor a lemorzsolódás számos esetben növekszik és a társadalmi hasznosulás csökken. Az átalány-típusú finanszírozás általában szűkíti a bemenetet, és nem csökkenti a lemorzsolódást, ugyanakkor kiegyensúlyozott, jól tervezhető a költségvetése.

A nemzetközi összehasonlításból az is kiviláglik, hogy az ösztöndíjnál a diákhitel célorientáltabb módja a hallgatói támogatásnak, mivel minden jelentkező számára megnyitja a felsőoktatást, és a gyakorlatban jelentősen lerövidíti az oklevél megszerzéséhez szükséges időt, ugyanakkor jelentős kockázatot jelent a pályakezdőkre nehezedő adósságteher, ami napjainkban az USA-ban akár egy újabb gazdasági válság kirobbanásával fenyeget. Magyarországon azonban ezen a téren csak a társadalmi realitások folyamatos figyelembe vételével lehet elmozdulni. Végezetül azt is megállapíthatjuk, hogy amennyiben a hallgatók részt vállalnak a képzésük költségeiből, akkor nő a diplomások aránya a társadalomban, megerősödik a középosztály, mivel ez egyértelműen felelősebb magatartást, vagyis alacsonyabb lemorzsolódást és rövidebb végzési időt eredményez.

Az alábbi táblázat a bemeneti és kimeneti jellemzők közötti korreláció mértékét mutatja a fent leírtaknak megfelelően. A „+ +” erős pozitív, a „- -” erős negatív korrelációt jelent. (Példaként: ha az elsőévesek magasabb természettudományos kompetenciákkal kerülnek be a felsőoktatásba, akkor a diplomázók száma nő és a lemorzsolódás mértéke csökken.) A mezők színezése annak megfelelő, hogy az adott összefüggés mennyire kívánatos vagy éppen kerülendő. (A zöld az előnyös, a piros a nem kívánt irányú változást jelöli, míg a sárga óvatosságra int.)

	Diplomások aránya a lakosság körében	Lemorzsolódás mértéke	Végzés átlagos időtartama	Magas társadalmi megtérülés vs. egyéni haszon
Magasabb PISA pontszám (természettudományi)	++	--	-	+
Egy oktatóra sok hallgató jut	--	++	+	--
A finanszírozás a hallgatót követi	++	++	-	-
Inkább ösztöndíj, mint diákhitel	-	-	++	+
A hallgatók részt vállalnak a képzés költségeiből	++	--	--	-

A felsőoktatás szerkezeti átalakításánál feltétlenül figyelmet kell fordítani egy további, szintén a beiskolázási létszámokhoz kapcsolódó problémára. Az elmúlt években a felsőoktatást is elérte a születések számának egykori drasztikus visszaeséséből fakadó létszámcsökkenés: míg a KSH adatai szerint 2010-ben a 18 éves korosztály statisztikai létszáma mintegy 126 000 fős volt, 2015-re e korosztály létszáma 105 000 főre tehető, ami néhány év alatt csaknem 20%-os csökkenést jelent. Ez a trend jelentősen csökkentette és a következő években is csökkenteni fogja a magyar felsőoktatás iránti keresletet, legalábbis ebben a korosztályban.

A vélhetően csökkenő hallgatói létszám azonban egyben erőforrás is: a felszabaduló kapacitások jól hasznosíthatóak a felsőoktatás minőségi átalakítása során. Ezzel a folyamattal párhuzamosan Magyarországon a felsőfokú végzettségűek aránya – amelybe az európai uniós módszertan szerint beleértjük a gazdaság értékteremtő (gyártási) folyamataiban közvetlenül részt vevő ISCED 5b fölötti végzettségűeket, pl. üzemmérnök, üzemgazdász, szakápoló, diagnosztikai asszisztens, biztosítási tanácsadó – a 30-34 évesek körében folyamatosan emelkedik, és az Európa 2020 Stratégiában nemzeti célként meghatározott 30,3%-os határt meghaladva 2013-ban már 31,8%-ot ért el. Ennek fényében és a korábbi évek trendjeinek elemzése alapján új célérték definiálható, a várható intézkedések hatására 2020-ig az arány elérje majd a 34%-ot, 2023-ig pedig a 35%-ot is.

Kiemelendő, hogy az országok innovációs kapacitásának mérésére szolgáló indikátorok tekintetében Magyarország igen kedvezőtlenül áll a doktori képzés terén: a 25-34 éves korosztályban ezer lakosra vetítve évente 0,8 a kiadott PhD fokozatok száma, miközben az

EU átlag 1,69. A magyar adat nemcsak az olyan fejlett országokkal összehasonlítva alacsony, mint Németország (2,65), Svédország (2,9) vagy Svájc (3,68), hanem még olyan régiós országokkal szemben is lemaradásban vagyunk, mint Románia (1,4), Csehország (1,3), illetve Szlovákia (3,1) - amelyek egyébként közvetlen versenytársaink a nemzetközi fejlesztőközpontokért folyó versenyben. A problémát tovább árnyalja, hogy a doktori programokra való jelentkezések terén (évente és ezer lakosra vetítve) az uniós 2,9 áll szemben a magyar 1,6-tal. Mindezen adatokat figyelembe véve *szükséges a doktori képzés kapacitásának* részben már megvalósult *bővítésén túl*, ezzel párhuzamosan *a végzési arány emelése*. Fontos azonban azt is megjegyezni, hogy *a doktori képzésben is feltétlenül növelni szükséges a gazdasági partnerek részvételét és a gazdálkodó szervezetek által megfogalmazott témák részarányát*.

A nemzetközileg versenyképes gazdaság alapjául szolgáló humán erőforrás biztosításában Magyarországnak még egy fontos problémával kell szembenéznie. A munkaerő tovább- és átképzése az élethosszig tartó tanulás különböző formáin keresztül történik, és e tekintetben hazánk igen kedvezőtlen mutatókkal rendelkezik. Ez a nem-formális képzésben való részvétel adataival illusztrálható a legérthetőbben. Hazánkban a 25-34 éves korosztály 10%-a, míg az 55-64 éves korosztály 2%-a vesz részt nem formális képzésben, ami alig negyede az OECD átlagnak (37% ill. 23%). *Az élethosszig tartó tanulás* problémáinak megoldása nem elsősorban a felsőoktatás feladata, a szerkezeti átalakítás során azonban erre a kihívásra a felsőoktatásnak is válaszolnia kell.

Vitathatatlan, hogy a felsőoktatásnak hangsúlyos szerepe van az ország *kevésbé fejlett régióiban*, ahol sürgető módon és *egyszerre jelentkezik a társadalmi mobilitás és a gazdaságfejlesztés igénye*, viszont az intézményrendszer jelen állapotában csak korlátozottan tud megfelelni e kettős kihívásnak. Ebből következően ki kell alakítani az intézményrendszernek azt a szegmensét, melynek középpontjában a *helyben történő boldogulás* áll, mégpedig oly módon, hogy az adott intézmény a regionális munkaerőpiac igényeihez igazodó, gyakorlatorientált képzést, és ezzel együtt megfelelő életpályát kínál a fiataloknak. Mindezeket túl célként szükséges megfogalmazni ezen intézményekkel szemben, hogy jelentős szerepet vállaljanak a nem-iskolarendszerű képzésekben is, továbbá valódi *szellemi központként* működjenek és a *helyi gazdaságfejlesztés* fajsúlyos tényezőivé váljanak. Magyarország szempontjából a legkönnyebben adaptálható és jó gyakorlatnak tekinthető rendszer az USA-beli Community College-ok, azaz közösségi főiskolák rendszere.

A felsőoktatás a harmadik missziójának teljesítésével az utóbbi egy-másfél évtizedben világszerte fontos gazdasági tényezővé vált, Magyarországon azonban még ennél is többről van szó. Az intézményekben rendelkezésre álló K+F+I potenciál hasznosítása az ország gazdasági fejlődése szempontjából kulcskérdés. A magyar innovációs rendszernek ugyanis nagy problémája, hogy strukturálisan két, egymásnak ellentmondó részből áll össze. Egyfelől, az innováció gazdasági hatásainak mérésére szolgáló rangsorban kiemelkedően jól szerepelünk (a régió országai közül messze a legjobban), köszönhetően elsősorban a nemzetközi nagyvállalatok által megtestesített innovációs kultúra és technológia színvonalának. Másfelől azonban a KKV szektor innovációját mérő mutatókban sereghajtók vagyunk. Világos tehát, hogy a hazai és nemzetközi piacokon is versenyképes magyar vállalatok (a továbbiakban röviden KKV-k) fejlesztését célzó kormányzati erőfeszítések csak akkor hozhatnak tartós eredményt, ha sikerül a vállalkozások innovációs intenzitását növelni, amely azonban csak a felsőoktatásban rendelkezésre álló potenciál kihasználásával érhető el hatékonyan. *Ezért a felsőoktatási koncepció egyik lényegesebb beavatkozási területe annak a támogatási rendszernek a kialakítása, amely az innovációs források átgondolt*

felhasználásával a felsőoktatási intézményeket arra ösztönzi, hogy a vállalati, és ezen belül is kiemelten a KKV szektor számára K+F+I támogatást nyújtsanak, és fordítva, a KKV-szektor számára biztosított célirányos támogatások felhasználásában jelentős szerepet kell biztosítani a felsőoktatási intézményeknek.

1.3. Mit kell megváltoztatnunk?

A magyar felsőoktatás jelenlegi helyzetének elemzését és jövőbeni céljainak felvázolását követően mód van arra, hogy – a vízió szem előtt tartása mellett – meghatározzuk a pontos feladatokat. A változtatások szükségessége mellett ugyanakkor hangsúlyozzuk, hogy *a felsőoktatás teljes rendszere meg fogja kapni a megfelelő támogatást* ahhoz, hogy küldetését magas színvonalon teljesíthesse. Az egyetemes kultúrában a humán és reál műveltség elválaszthatatlanul összefonódik, amit a felsőoktatási rendszernek is tükröznie kell, az arányok nem tolódhatnak el a szélsőségek felé.

A bölcsészet- és társadalomtudományok feladata a modernitás kezdete óta az, hogy reagáljanak az elemzést és választ igénylő mindennapi kulturális, társadalmi, történelmi folyamatokra. Ma ezek a folyamatok minden korábbinál nagyobb léptékben és szédítőbb tempóban zajlanak, megértésük és megvitatásuk ezért minden korábbinál szélesebb körű tudományos és képzési kapacitást igényel. A XXI. század társadalmát a transznacionális hálózatok és az állandó változás jellemzi. Ebben a világban az idegen kultúrák ismerete piaci tényezővé válik éppúgy, mint ahogy hatékony változásmenedzsment sem képzelhető el a társadalmi folyamatok megértése nélkül. Egy nemzeti felsőoktatási stratégia megalkotása során tudatában kell lenni annak, hogy az európai értékek megbecsülése csak a magunk értékeinek ismeretében lehetséges, ahogy egészséges nemzeti identitás nélkül sincs más nemzetek identitása iránti tolerancia. Az egészséges nemzeti identitás kialakítása és karban tartása során főként történelmi stúdiumokra, történelmünk, irodalmunk, művészeteink értékeire építközhetünk.

A nemzetgazdaságokat, a nemzeti kormányok mozgásterét közvetlenül érintő *globális problémák* kezelése azt igényli, hogy a megoldásokat a politikai döntéshozók, a piaci szereplők, továbbá a technológia és a társadalom hosszú távú trendjeit elemezni képes – különböző szakterületeket képviselő – szakemberek együtt keressék; és képesek legyenek az egymással való kommunikációra („értsek egymás nyelvét”). Egyaránt igaz ez a környezeti problémák, a fenntartható gazdasági fejlődés, a társadalmi kohézió és a politikai stabilitás kérdéseire; amelyek mindegyike napjaink súlyos kihívását jelenti (maga az Európai Unió is az ún. „nagy társadalmi kihívások” megoldásának szenteli az összes kutatás-fejlesztési forrás 41%-át a 2020-ig terjedő ciklusban). Ezekre a kihívásokra interdiszciplináris, problémaorientált válaszok szükségesek, amelyek megtalálása igényli a jól képzett társadalomtudományi szakembereket is.

A technológiai fejlődés társadalmi befogadásának, a társadalom, a családok jól-létét szolgáló hatékony gyakorlati alkalmazásának alapvető feltétele az egyének és szervezetek alkalmazkodó képességének, innovációs készségének, kooperációs készségének a növelése. Ez nem lehetséges a társadalmi folyamatok, a társadalmi viselkedés, attitűdök megértése nélkül – amire a társadalomtudományi képzés készít fel. Ezek a társadalmi kihívások azt igénylik, hogy a társadalomtudományi végzettségű szakemberek megfelelő természettudományos és informatikai alaptudással, a műszaki, természettudományi és

informatikai szakemberek viszont megfelelő társadalomtudományi ismeretekkel rendelkezzenek.

Az oktatás a jövő kihívásaira, az alapvető globális és hazai trendekre akkor készíti fel a hallgatókat, ha minden értelemben az *interdiszciplináris* és probléma-orientált, *problémamegoldó* gondolkodásra és *teamekben* való munkára készíti fel a hallgatókat. Mindez természetesen nem azt jelenti, hogy az oktatáspolitikai nem érvényesíthet az ország gazdasági érdekeinek megfelelő *preferenciákat*, de a gazdasági elvárások mellett meg kell jeleníteni a jól működő társadalom, az erős középosztály, a jó állam, és a művészeti-kulturális szféra irányában megfogalmazott társadalmi igényeket is.

Az intézmények akkor teljesítik küldetésüket, ha a hallgatóknak átadott ismeretek a *munkaerőpiacon relevánsak*, ha a kutatási eredmények a *társadalom és a nemzetgazdaság számára hasznosak*, és ha az intézmények ellátják *regionális katalizátor* szerepüket. A felsőoktatás azonban egy lassú átfutású, robusztus rendszer: mire a most beiskolázott hallgatók a munkaerőpiacon meghatározó tényezővé válnak, nagyjából egy évtizednek kell eltelnie. Hasonló módon, mire a kutatási eredményekből termék lesz, mire az alapkutatás a társadalom számára is érzékelhető módon hozzájárul az életminőség javításához, ugyancsak legalább tíz-tizenöt év múlik el. Ezért aztán az igazi kérdés nem az, hogy milyenek *most* a munkaerő-piaci elvárások, hanem, hogy milyenek *lesznek* tíz év múlva. Nem azt kell elemezni, hogy melyek most a nagy társadalmi kihívások, hanem, hogy melyek lesznek egy évtized elteltével.

A körülöttünk lévő világ folyamatosan változik, a kihívások egyre nagyobbak, és a mostani felsőoktatási koncepciót is annak fényében kell megfogalmazni, hogy milyen *társadalmi-gazdasági megatrendek* látszanak az elkövetkező egy-másfél évtizedre. Az előttünk álló jövő legalább öt szempontból nagyon különbözik attól, amilyenek most ismerjük a világunkat:

- az elképzelhetetlen sebességgel zajló technológiai fejlődés az emberiség biológiai határait feszegeti;
- az előregedő, ugyanakkor egyre hosszabb ideig aktív társadalmak felforgatják az életkori sajátosságokról alkotott berögződéseinket;
- a globalizáció kiteljesedik és eltűnnek a társadalmi-gazdasági határvonalak;
- a társadalom tagjai egyre aktívabban adnak hangot igényeiknek és a közösségi hálózatokon keresztül individuálisan is részt vesznek a jövő formálásában;
- az erőforrások véges voltának felismerése a fejlődés fenntartható formáinak keresésére ösztönzi az emberiséget.

Technológiai forradalom: a technológiai lehetőségeink exponenciális módon bővülnek, lényegében az egész fejlett világ okos és mobil eszközökön keresztül közvetlen kapcsolatban áll egymással (2025-re 5 milliárd okostelefon köti majd össze csaknem a teljes emberiséget), adatainkat és alkalmazásainkat már nemcsak helyhez kötött módon, hanem bárhol, bármikor elérhetjük az ún. „felhő” szolgáltatásokon keresztül. A termelékenység növekszik, a humán erőforrást egyes területeken kiváltják a robotok, az üzleti életben való társadalmi részvétel erősödik, és ugyanazon a piacon óriásvállalatok és egyéni vállalkozók versengenek a vásárlók kegyeiért. Az emberiség tudásanyagának jelentős része digitális formában, publikusan elérhető, az oktatásban a hangsúly egyre inkább áttevődik a tényleges lexikális alapismeretek átadásáról az ismeretszerzési módszerek, technológiák elsajátítására; továbbá a személyes és a virtuális jelenlét, a személyes és a számítógéppel támogatott döntések közötti határvonal elmosódik.

Globalizáció: tér és idő összerosódik, a munkahét 7 napból, a munkanap 24 órából áll, mivel valahol valaki mindig dolgozik. Új gazdasági hatalmak (BRICS) vannak születőben, a megszokott világrend átalakul (2013 óta a fejlődő országok részesedése a világgazdaságból több mint 50%-os.). A fejlődő világ gazdasága már nem csak gyártóközpontokból áll, maga az innováció is egyre nagyobb mértékben ott valósul meg. A felsőoktatási kapacitások is leginkább a harmadik világból hiányoznak, hisz itt a legnagyobb a fiatalok aránya a népességben belül, viszont belátható időn belül ezek az országok önmagukban képtelenek kielégíteni ez irányú szükségleteiket (2020-ra a világ középosztálybeli lakosainak fele ázsiai lesz, szemben a 2010-es egynegyeddel). A világ még inkább urbánussá válik, az emberiség meghatározó része városokban, jelentős része megapoliszokban lakik majd. A globális világgazdaság sajátos jellemzője, hogy egy-egy lokális probléma hatalmas hullámokat vethet, egy-egy ország instabilitása egész régiók vagy akár az egész világgazdaság válságát eredményezheti. Ez persze fordítva, a konjunktúrára is igaz!

Demográfiai folyamatok: 2030-ra a munkaerőpiacon meghatározó korosztályok már csak hallomásból tudják, hogy volt olyan időszak, amikor még nem létezett internet. Európában egyre kevesebb gyermek születik, ugyanakkor az emberek egyre hosszabb ideig élnek, és ezzel együtt egyre hosszabb ideig dolgoznak, részben mert megszokták és igénylik az aktív életmódot, részben mert pusztán a nyugdíjukból nem tudnak megélni (2000-ben egy nyugdíjas korú eltartását 9 dolgozó embernek kellett támogatnia, 2050-re már csak 4 között oszlik meg a felelősség). A népességvándorlás globális méreteket ölt.

Társadalmi igények: az egyéneknek egyre fontosabb a személyes kiteljesedés és a szabadidő értelmes eltöltése, szinte minden szolgáltatás, a teljes marketing és médiaipar személyre szabottá válik. A hagyományos férfi és női szerepek átértékelődnek, kiegyensúlyozottabbá válnak (a számítógép felhasználók fele már nő).

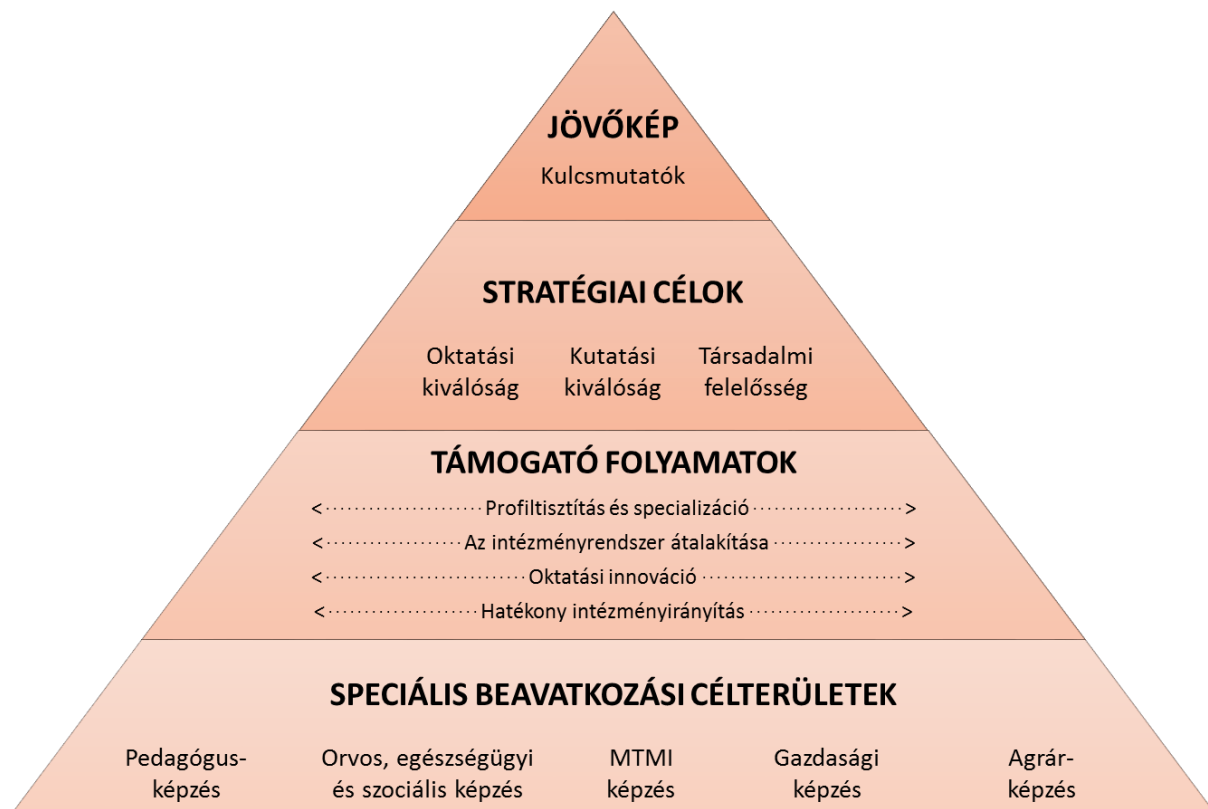
Szűkülő (energia)források: az energia- és nyersanyagárak folyamatosan emelkednek, a globális klímaváltozás a mindennapi életre is kihatással van, ezért a környezettudatos, gazdaságos, önfinanszírozó és fenntartható rendszerek iránti igény kultúrája általánossá válik. A fent felvázolt öt megatrend a társadalmi és gazdasági szereplők mindegyikére hatással van, és a felsőoktatás sem tud elzárkózva függetlenedni tőlük. Ha tisztában vagyunk vele, milyen kihívásokkal kell szembenéznünk, meg tudjuk tenni a szükséges lépéseket annak érdekében, hogy a felsőoktatás minél jobban megfeleljen a küldetésének.

MEGATREN → KIHÍVÁSOK → SZÜKSÉGES LÉPÉSEK
DEK

Technológiai forradalom	Felsőoktatási és intézményi fókusz erősítése	Versenyhelyzet teremtése a képzések között, magasabb teljesítmény, minőség és motiváló sikerélmények, a technikai innovációba való bekapcsolódás
Globalizáció	Együttműködések az intézményeken belül, az intézmények között és a külső partnerekkel	Az intézményrendszer átalakítása az ország és a Kárpát-medence magyarságának térszerkezete alapján, továbbá erőfeszítések tétele a nemzetköziesítés érdekében
Demográfiai folyamatok	Az intézmények értékteremtő folyamatainak újraértelmezése, a hallgatói létszám csökkenése	Képzési kínálat és oktatási innováció a demográfiai előrejelzések alapján, a mennyiségi növekedési stratégiák helyett a minőségi stratégiák támogatása
Társadalmi igények	A külső igények jobb leképezése az intézmények belső struktúrájában	Profiltisztítás és specializáció, lehatárolt intézménytípusok és kompetenciaterületek
Szűkülő (energia) források	A források hatékonyabb felhasználása, többletforrások generálása	Az intézményirányítási rendszer átalakítása, új üzleti és üzemeltetési modellek bevezetése

Mindezen kihívások és trendek megfogalmazását követően pontosan kijelölhetők a versenyképes és minőségi felsőoktatás megteremtését célzó *konceptió fókuszpontjai*:

- A *jövőben* a felsőoktatás minden szereplője, a hallgatók, az oktatók és az intézmények egyaránt a *versenyhelyzet* által motiváltak, magasan teljesítenek és sikeresek.
- A magyar felsőoktatás az *oktatás, a kutatás és a harmadik misszió* területén egyaránt európai minőségű szolgáltatásokat kínál a társadalom és a gazdaság számára.
- A küldetés teljesítését lehetővé teszi, illetve *támogatja* a modernizált, az ország és a Kárpát-medence regionális szerkezetéhez igazodó intézményrendszer, amelyben minden szereplő pontosan tudja a feladatát. Az oktatási rendszer alkalmazkodik a demográfiai trendekhez, az intézmények hatékonyan és eredményesen működnek.
- Mindezekon túl, az ország *kiemelt ágazataihoz* illeszkedően bizonyos részterületeken a stratégia kiegészítése, illetve évenkénti finomhangolása szükséges.

Ne felejtjük el azonban, hogy minden stratégia pontosan annyit ér, amennyire sikeres az implementálása, a prioritások mentén megfogalmazott akciók végrehajtása. Ezért a jelen dokumentum további része a következő logikára épül: a megfogalmazott stratégiai célokon, a lehatárolt beavatkozási célterületeken végighaladva – rövid, számszerű indoklással alátámasztott – *gyakorlati célkitűzések* megfogalmazása, és ezekhez minden esetben *konkrét akciók* hozzárendelése. A rendszerbe történő beavatkozás szinergikus módon, az öt rendelkezésre álló csatorna felhasználásával történik meg:

- Jogi szabályozás (törvények, rendeletek stb.);
- Közvetlen intézményirányítás (kancellári rendszer, szenátus, informatikai menedzsment eszközök);
- Finanszírozás (alaptámogatás, pályázatok, kiválóság direkt finanszírozása, adókedvezmények);
- Ingó és ingatlanvagyon (beruházás, eszközbeszerzés, szellemi tulajdonkezelés);
- Kommunikáció, média, nyilvánosság.

A fentebb vázolt logikából az is következik, hogy a beavatkozási területek a stratégia megvalósításának eszközei, így az éppen hangsúlyos, a jelenlegi gazdasági-társadalmi realitások alapján meghatározott kiemelt területek menetközben változhatnak, miközben a magas szintű stratégiai célok változatlanok maradnak.

2. Versenyhelyzet, teljesítmény, minőség és siker

A rendszerváltás óta a felsőoktatáshoz való hozzáférés demokratizálódott, amelynek eredményeképpen a felsőfokú végzettségűek aránya a teljes lakosságra vetítve 25 év alatt a duplájára emelkedett, míg a fiatalok (30-34 évesek) között megháromszorozódott. Az oktatási expanzió és az oktatási kiválóság egymásnak feszülő szempontrendszerre intézmények és képzések dinamikus, egymással versengő ökoszisztémáját hozta létre.

A XXI. század jelenleg formálódó gazdasági és társadalmi rendszerében a tudás és kreativitás egyre inkább helyettesíti a korábban mértékadó termőföldet, az ásványi kincseket, vagy éppen a nagy tömegben rendelkezésre álló, olcsó munkaerőt. A képzettség meghatározó versenyképességi tényezővé vált.

A globalizáció és az internet általánossá válása átértelmezte a fizikai távolságokat, a legjobb hallgatók továbbtanulásuk helyszínét országtól, várostól függetlenül, leginkább az intézmények és az általuk nyújtott képzések minősége alapján választják meg. Ezzel párhuzamosan a legjobb diákokért, a legkiválóbb professzorokért és a kutatási támogatásokért folyó verseny is nemzetközi szintűvé vált.

Hazánk felsőoktatása számos statisztikai mutató alapján lemaradni látszik ebben a versenyben, nem tud megszabadulni a múlt árnyékától. A felsőoktatás-politikai diskurzus alaptémái még mindig az állami támogatás mértéke és elosztási mechanizmusai, illetve az intézményrendszer és intézményirányítás reformjának szükségessége. Mindeközben legtehetségesebb hallgatóink és oktatóink közül sokan külföldön próbálnak szerencsét, intézményeink pedig szinte ledolgozhatatlan hátrányból indulnak az Európai Unió kutatás-fejlesztési forrásaiért folyó versenyben. A kihívás annak ellenére óriási, hogy számokkal igazolható: a magyar felsőoktatás a régió országai közül a legtömegesebben vonzza a külföldi hallgatókat és arányaiban kevés magyar választ külföldi egyetemet tanulmányai színteréül.

A felsőoktatás átalakítása során azt a kérdést kell megválaszolni, hogy hogyan lehetséges az összes képzési szinten és formában versenyképes, minőségi programokat kínáló intézményrendszert kialakítani, miközben minden magyar állampolgár élhet az Alaptörvényben rögzített jogával, vagyis hozzáfér a képességeinek megfelelő felsőoktatáshoz. Le kell végre zárni a meddő oktatáspolitikai vitákat, és ehelyett gyakorlati megoldást kell kínálni a problémákra.

Az alábbi táblázat összefoglalva tartalmazza a politikai kérdésköröket és a kapcsolódó gyakorlati feladatokat.

OKTATÁSPOLITIKAI KÉRDÉSEK	KONKRÉT PROBLÉMÁK, GYAKORLATI FELADATOK
Hozzáférés	Magyar állami ösztöndíj (vállalva ezzel a hazai munkavégzés e finanszírozási formához kapcsolódó kötelezettségét), diákhitel, hallgatói támogatások rendszere, a hatékony tanulást munkavégzés mellett is lehetővé tevő kiválasztási eljárás és oktatási módszerek.

OKTATÁSPOLITIKAI KÉRDÉSEK	KONKRÉT PROBLÉMÁK, GYAKORLATI FELADATOK
Az oktatás általános minősége	A diploma értéke és társadalmi megbecsültsége az utóbbi évtizedben csökkent, ahogyan a mögötte lévő tudás mennyisége és minősége is csökkent. Az igazán értékes tudás több egyéni befektetést (tanulást) igényel.
Képzési struktúra hiányosságai (a Bologna-folyamat értékelése, nem eléggé differenciált a rendszer, az elitképzés hiányzik)	A bejövő hallgatók tudásszintje rendkívül eltérő, magas a lemorzsolódás, a képzési szerkezet felaprózódott, a felsőoktatási szakképzés és az alapképzés fejlesztése és átalakítása szükséges, nincs igazi verseny a hallgatók között.
Kiválasztás	Kiválasztás nélkül a támogatások felhasználása nem hatékony, a minőség csökken; nem a lexikális tudás az igazán fontos, hanem a tanulási kompetenciák és a hozzáállás (motiváltság).
Egyenlőség	A szakterületek közötti nem kellő (vagy a múltból fennmaradt) differenciálás a minőség és a munkaerőpiaci igényeknek való megfelelés ellen hat.
Együttműködés hiánya	Az intézmények közötti együttműködés nem jellemző, a képzések közötti verseny kismértékű: mindkét tényező negatívan hat a minőségre. A gazdaság és az egyetemi szféra rendszeres és hosszú távú együttműködése javítandó.
Bemeneti vs. kimeneti finanszírozás	A kimeneti finanszírozás a diplomák leértékelődéséhez, a bemeneti finanszírozás gazdaságtalan képzésekhez és magas lemorzsolódáshoz vezet. A megoldás az intézmények képzései közötti valódi verseny, a minőségi diploma kiadásának presztízskérdéssé válása. A történetileg kialakult normatívák helyett valós képzési költségeken alapuló rendszert kell kialakítani. A finanszírozás nem követhető módon kapcsolódik a feladatokhoz. Differenciált finanszírozás, reális önköltség szükséges. Elégtelen a magánfinanszírozás, az igényekhez képest korlátozott nagyságrendű az állami támogatás.
Piaci működés vs. állami szabályozás	Az externális költségeket be kell építeni a térítési díjakba, a kormányzati célokat világosan leképező, kiszámítható finanszírozási rendszer kell a hosszú távú tervezettséghez.
Akkreditáció, transzparencia, nemzetközi dimenzió	A munkaerőpiac és a MAB szempontrendszere nagyon eltérő, a hallgatók nem tudják értelmezni azt, ezért a beiskolázásnál torzítva érvényesülnek a piaci szempontok. Az igazi verseny már nem országhatáron belül zajlik.
Kutatásfinanszírozás	Keresztfinanszírozás oktatás és kutatás között, a források szétosztásánál számos esetben a múltbéli teljesítmény és a tudománypolitikai súly dominál. A hazai, egymás elleni versengés (az együttműködés helyett) rontja a nemzetközi esélyeket.

OKTATÁSPOLITIKAI KÉRDÉSEK

KONKRÉT PROBLÉMÁK, GYAKORLATI FELADATOK

Képzési struktúra

A professzionális (gyakorlatorientált) és akadémiai (elméleti) képzés összemosódik, a történelmileg elért pozíciók elhomályosítják a jelenlegi munkaerő-piaci értéket.

A fenti problémahalmazból világosan kitűnik, hogy Magyarország gazdasági sikeréhez, a társadalmi jóléthez csak a minőségi oktatáson és kutatáson keresztül vezet az út, ennek pedig a teljesítményfokozás az egyetlen lehetséges módja. Magasabb teljesítményt viszont tartósan csak és kizárólag a versenyhelyzet eredményez, ezért jelen stratégiai dokumentum fókuszában a versenyhelyzet helyreállítása, egyértelműsítése, szabályozása, illetve fokozása áll.

2.1. Teljesítményelvű oktatási-tanulási környezet

A felsőfokú oktatás területén az elmúlt években számos kritika fogalmazódott meg a megrendelői-alkalmazói oldal részéről: az észrevételek a *képzési szerkezetet*, a képzések *minőségét*, a képzések *tartalmát* és a képzettek *számaát* egyaránt érintették. A képet árnyalja, hogy a változást szorgalmazó vélemények igen szerteágazóak, gyakran egymással ellentétes tendenciákat kérnek számon a magyar felsőoktatáson. A kormány felelőssége abban áll, hogy a felmerülő változtatási javaslatok alapján az állami felelősség körében lépéseket kezdeményezzen, és ennek eredményeként – a korábbi évek gyakorlatához képest – a stratégiai célokkal összhangban álló, tervezettebb és szervezettebb felsőfokú oktatási rendszer jöjjön létre.

Az elmúlt negyedszázadban a felzárkózó gazdaság és modernizálódó társadalom igényeihez alkalmazkodva jelentősen megnőtt a szolgáltatási szektor feladataira képző szakok és képzési irányok hallgatói és képzőhelyi száma. Ezen képzések viszonylag alacsonyabb bekerülési költsége is hozzájárult ahhoz, hogy a felsőoktatási intézmények széles köre hirdetett meg ilyen képzéseket. Az így szétaprózódott képzési kínálat felveti helyenként a színvonal és szakmai kifutás esetlegességének problémáját. Ezzel is összefügghet, hogy több intézményben csökkent a magasan képzett oktatók, kutatók száma.

Előljáróban leszögezzük, hogy a *képzési szintek* (felsőoktatási szakképzés, alapképzés, mesterképzés, doktori képzés, szakirányú továbbképzés) *megtartása* mellett a *képzési szerkezet átalakítása* szükséges, aminek következtében a szakok – 2005-től napjainkig – folyamatosan növekvő száma a kimeneti tapasztalatok alapján országosan és intézményi szinten is csökken. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a ma létező, Európa-szerte elismert magyar képzési szerkezetet el kéne vetni, hiszen a szakok jelentős része beváltotta a létesítéskor hozzá fűzött reményeket. Ugyanakkor a szakok értékelése ma már releváns információk alapján történhet meg, hiszen a Diplomás Pályakövetési Rendszer kimutatásai alapján a bolognai rendszer bevezetésekor létesített szakokon végzettekről átfogó képpel rendelkezünk, de elérhetőek a Felsőoktatási Információs Rendszer továbbtanulásra és lemorzsolódásra vonatkozó adatsorai, továbbá a felvételi jelentkezésekben megmutatkozó társadalmi igények is. Ezen intézkedések alapján jelentősen javulhat a képzések munkaerő-piaci fókusza, sikeresebbé és egyértelműbbé válhat a pályaaorientációs tevékenység, az intézmények szintjén pedig sikeresen végrehajtható az erőforrások koncentrálása.

A szakmai közmegegyezés alapján a *képzések minőségére* vonatkozó intézkedések is szükségesek, amelyek a minőségirányítási, akkreditációs feltételek szigorúbb ellenőrzését, az oktatói minőség és felkészültség fejlesztését, a bemeneti feltételek szigorításának továbbvitelét feltételezik, így az emelt szintű érettségi és az idegen nyelvi ismeretek előírása a továbbtanulás feltételeként a középtávú elképzelések részét képezi. A képzés kezdetén és annak befejezésekor meg kell vizsgálni a hallgatók általános *kompetenciaszintjét*, hogy világossá váljon, az adott képzés milyen mértékben járult hozzá a hallgatói készségek és ismeretek fejlesztéséhez. A képzés kezdetén felvett adatok segíthetnek kijelölni, hogy a mentorálásra és felzárkóztatásra mely hallgatóknak van nagyobb szükségük, az adatok összessége alapján pedig pontosan látszik majd, hogy az adott intézmény a képzés során mennyire volt képes fejleszteni a vizsgált készségeket és ismereteket. Az adatok beavatkozási lehetőséget teremtenek majd a fenntartó, de az intézmény képzésszervezői és oktatói számára is. Előrevetíthető, hogy a felkészültebb hallgatók, a motiváltabb oktatók és a szigorúbban ellenőrzött minőségirányítási rendszer garantálja majd a képzés minőségének javulását.

A felsőoktatási intézmények és a gazdasági-társadalmi szereplők között folyamatos együttműködést igényel továbbá a szakok *képzési és kimeneti követelményeinek*, tágabb értelemben vett tartalmának *modernizálása*, adott esetben átalakítása. Ennek köszönhetően érdemben javulhat a képzések munkaerő-piaci relevanciája, a végzett hallgatók tudásának, illetve e tudás alkalmazhatóságának mértéke.

A felvételi eljárás új, szakos kapacitásokra épülő rendszere biztosíthatja a képzettek számosságára vonatkozó, elsősorban a gazdasági szereplők oldaláról megfogalmazott elvárások teljesülését. Mivel a növekedési pályán lévő magyar gazdaságnak nagyszámú, jól képzett szakemberre van szüksége, ezért nem indokolt a felvettek számának korlátozása, és összességében a *felsőfokú végzettséggel rendelkezők számának növelésére* van szükség, a gazdaság igényeinek megfelelő szerkezetben. Kiemelten fontos a *lemorzsolódás csökkentése* és további beavatkozások megtétele az egyes képzési területek kínálati kapacitásainak alakítása során. Egyértelmű ugyanis, hogy a magyar gazdaság növekedésének több képzési területen (elsősorban műszaki és informatikai területen) gátat szab az egyes szakokon fellelhető szakemberhiány, miközben más szakok iránt (különösen bizonyos gazdasági és humánterületeken) a munkaerő-piaci kilátásokhoz képest indokolatlanul magas érdeklődés mutatkozik, vagy a képzési kínálat nem igazodik a tényleges igényekhez.

A magyar felsőoktatás hagyományosan legnépszerűbb képzési területei a bölcsészeti és társadalomtudományi diszciplínákhoz kötődnek. A hallgatói érdeklődés nem csupán számosságában, hanem minőségi jellemzőit tekintve is kimagasló: a legjobb iskolai teljesítményű továbbtanulók fele ilyen képzési területekre jutott be. A humán tudások gazdasági jelentősége egyre nő a tudásiparban és innovációs szférában, azonban ez a képzésben nem jelenik meg kellő hangsúllyal. A hallgatók ugyanis nem találkoznak a reálgazdaság megkívánta készségek és alkalmazási lehetőségek ismereteivel, nem elegendő az interdiszciplináris kapcsolódás, a képzések szakos beosztása helyenként túlhaladott. A nyitottabb képzési kínálatot és kutatási portfóliót akadályozza a mára sok esetben túlhaladottá vált merev intézményi szerkezet is. Az intézményi szintű, adott szakokra vonatkozó kapacitások átgondolása során feltárni és aktivizálni szükséges a jelenleg kihasználatlanul álló infrastruktúra és humánerőforrás-potenciált (ennek egyik példája a női hallgatók alacsony aránya a műszaki és informatikai szakokon), és újra kell pozícionálni az intézményi profilokat.

Az oktatás területén végrehajtandó intézkedések eredményeképpen

- a szervezeti átalakítások révén az intézmények gyorsabban és hatékonyabban tudnak reagálni a munkaerő-piaci elvárásokra,
- a helyi felsőoktatási intézményhálózat mindenki számára megteremti a felsőoktatásba való bekapcsolódás esélyét,
- jelentősen csökken a lemorzsolódás, javulnak a hallgatók munkaerő-piaci elvárásokhoz kapcsolódó kompetenciái,
- összességében nőni fog a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya,
- a támogató folyamatoknak köszönhetően nő a nemzetközi mobilitási programokban résztvevők száma,
- megnő a magyar felsőoktatás vonzereje,
- az egészséges képzési szerkezetnek köszönhetően nő az intézmények nemzetközi képzési szolgáltató képessége és ezzel párhuzamosan a képzésekből befolyó saját bevétel mértéke,
- a hallgatók még versenyképesebb, alaposabb tudást biztosító oklevélhez jutnak.

2.1.1. Az oktatás-képzés területén megfogalmazott stratégiai célok

Célkitűzés: országos és intézményi szinten meg kell erősíteni az alkalmazói (vállalati, munkaadói) kapcsolatrendszert, a felsőfokú képzés tartalmi megújulása érdekében a képzési igényeket be kell csatornázni a képzésekbe, különös tekintettel a szaknyelvi képzésre.

Indoklás: a felsőfokú képzés a munkaerőpiac számára képez szakembereket, a hallgatók azért jelentkeznek a felsőoktatásba, hogy jól hasznosítható ismereteket, kompetenciákat sajátítsanak el, ezért a képzés tartalmára, minőségére, mélységére az adott szakon oktató szakembereken túl, hatással kell lennie a külső, megrendelői környezetnek is. Kiemelt fontosságú továbbá az idegen nyelvű szaknyelvi ismeretek biztosítása is. A sok esetben külföldi tulajdonosi háttérű és munkanyelvű munkaerő-piaci környezetre tekintettel, ösztönözni kell az idegen nyelvű képzések indítását, ami előfeltétele a magyar felsőoktatás tudásexport-teljesítményének és a külföldi hallgatói létszám növelésének.

Akciók:

- Új kormányrendeletben szükséges közzétenni a felsőoktatási szakképzések, alapképzések, osztatlan és mesterképzések, illetve szakképzettségek jegyzékét, melynek összeállítása során minden képzési területen be kell vonni az érintett szakmai szervezeteket.
- Valamennyi állami felsőoktatási intézményben biztosítani kell a rendszeres és intenzív kapcsolat fenntartását az adott intézmény képzéseiben érdekelt gazdasági és szakmai szervezetekkel. Ezt fenntartói intézkedésekkel kell támogatni.
- A rövid ciklusú képzésektől eltekintve, valamennyi képzésben elő kell írni az idegen nyelven is meghirdetendő kreditek mennyiségét, minimális célérték a kreditek 10%-a, ami törvénymódosítást igényel.
- Támogatni és ösztönözni szükséges az idegen nyelvű képzések indítását, amelynek végrehajtása intézményi szintű felelősségi körbe tartozik. Az EFOP képzés- és tartalomfejlesztési programjaiban kötelező elem az idegen nyelvű kreditek fejlesztése.

- Az országos hatáskörű, részben EFOP és VEKOP forrásból finanszírozandó nemzetközi mobilitási programban erős fókuszot kap a tanulmányok ideje alatt kreditelismeréssel végződő külföldi résztanulmányokban való részvétel, különös tekintettel a szakmai gyakorlat végzésére.

Célkitűzés: szorgalmazzuk az intézmények közötti oktatási és kutatási együttműködések kialakítását, közös képzések indítását, a meghatározó intézmények mentori szerepének megerősítését, a hallgatók gyorsabb fejlődését segítő hálózatok kialakítását.

Indoklás: a felsőfokú oktatás számos területén szükséges az országos kínálati lefedettség biztosítása, ehhez azonban nem rendelkezik, nem is rendelkezhet minden intézmény megfelelő minőségű és mennyiségű erőforrással, ezért ezek racionális megosztása indokolt.

Akciók:

- Lehetővé tesszük, hogy az azonos fenntartóval rendelkező felsőoktatási intézmények közös képzés keretében egymás infrastruktúráját használva folytathassanak képzéseket. Ehhez törvénymódosítás szükséges.
- A felsőoktatási szakképzések és alapképzések, illetve mesterképzések koordinált intézményi meghirdetése során egyértelművé kell tenni a racionális továbbtanulás irányát, ami az ágazati szakpolitika felelősségi körébe tartozik.
- A közösségi főiskolák biztosította infrastrukturális keretek között a jelenleg korlátozott felsőoktatási kínálattal rendelkező régiókban is bővíthető a minőségi képzési kínálat; ennek érdekében az ágazati szakpolitikának ösztönöznie kell az intézményeket a képzések kihelyezésére.

Célkitűzés: a megújított képzési szerkezettel összhangban tartalmi és szerkezeti szempontból is megújulnak a képzési és kimeneti követelmények.

Indoklás: az egész életen át tartó tanulás Európai Képesítési Keretrendszerének (EKKR) létrehozásáról szóló 2008. évi európai uniós ajánlás felkérte a tagállamokat, hogy hozzák létre saját nemzeti képesítési keretrendszerüket, majd egy standardizált megfeleltetési folyamat keretében kapcsolják azt az EKKR-hez. Az ajánlás értelmében minden uniós tagállamban kiadott új bizonyítványnak és oklevélnek hivatkozást kell tartalmaznia arról, hogy az adott képesítés a magyar és az európai keretrendszer mely szintjének felel meg. A munkakör betöltésére, foglalkozás, tevékenység gyakorlására jogosító szakképzettség tanulási eredményeit, alapképzésben és mesterképzésben a végzettségi szint és a szakképzettség, felsőoktatási szakképzésben a szakképzettség megszerzésével szerorzhető tudás követelményeit a képzési és kimeneti követelményekben kell meghatározni (a tudás, a képesség, az attitűd, illetve az autonómia és felelősség jellemzőinek a Magyar Képesítési Keretrendszer szintleírásával összevethetően). A képzési és kimeneti követelmények ilyen tartalmú bővítése arra is alkalmat ad, hogy a már csaknem 10 éve kodifikált tartalmak áttekintése, modernizálása valamennyi szak esetén megtörténjen. Ennek köszönhetően a képzések és kimenetek szabályozása átgondoltabbá, a tartalma versenyképesebbé válik.

Akciók:

- Új miniszteri rendeletben szükséges közzétenni az alapképzések, osztatlan és mesterképzések képzési és kimeneti követelményeit, immár a 2008-as ajánlásnak megfelelő szintleíró jellemzőkkel. Ezzel párhuzamosan megtörténhet a képzési és

kimeneti követelmények tartalmi modernizálása is, melynek során minden képzési területen be kell vonni az érintett szakmai szervezeteket.

- A tanulási eredményeket mérhetővé kell tenni nemcsak a záróvizsga, hanem a képzés kezdetén és zárásakor egyaránt megírandó speciális kompetencia teszttel, amely egyértelművé teszi, hogy az adott intézmény képzésének köszönhetően a hallgató milyen fejlődést ért el felsőfokú tanulmányai során. Ennek bevezetéséhez törvénymódosítás szükséges.
- A tanulási eredményeket mérése érdekében országos hatáskörű módszertani program indítása EFOP –VEKOP finanszírozással, opcionálisan csatlakozva EU vagy OECD rendszerhez (AHELO).

Célkitűzés: a felsőoktatási képzési kimenetek közötti átjárhatóság és a kimeneti alternatívák növelése.

Indoklás: a munkaerő-piaci részvételhez jobban alkalmazkodó képzési formákra van szükség.

Akciók:

- Az ágazati szabályozás szintjén szükséges kialakítani a szakképzésre és a munkatapasztalatra építő alapképzési kimenetet (pl. üzemmérnök, üzemgazdász), több fajta továbbképzési és egyúttal mesterszakos kimeneti formát is biztosítva.
- A felsőbb szintű képzésből az alacsonyabb képzési szintbe való bekapcsolódás lehetőségének megteremtése, így biztosítva megfelelő szintű kimenetet.
- Duális képzések elindítása, a felsőoktatás rendszerébe tartozó szakképzések profiltisztítása, a felsőoktatás rendszerébe tartozó rövid ciklusú, valamint felsőfokú tovább- és átképzési programok indítása az intézményi és az ágazati szabályozás felelősségi körében.

Célkitűzés: a felsőoktatási hozzáférést növelő megoldások és programok bevezetése, illetve folytatása.

Indoklás: a modern társadalmak egyik legjobban működő társadalmi mobilitási csatornája a megfelelő felkészültségű jelentkezők, hallgatók felsőfokú oktatásban való sikeres részvétele.

Akciók:

- Fenntartói lépések történnek a Felsőoktatási Információs Rendszer intézményi adatfeltöltésének javítása érdekében, hogy az érintett hallgatók nyomon követése sokkal intenzívebben megvalósuljon.
- Bővítésre kerülnek a Mentorprogram rendelkezésére álló források, hogy csökkenjen a lemorzsolódás a felsőoktatásba már bekerült hátrányos helyzetű hallgatók körében.
- Valamennyi jelenlegi képzési hely fenntartásával és a közösségi főiskolák adta keretek megteremtésével megvalósul a felsőfokú képzés területén az országos lefedettség biztosítása; egyes területeken speciális, duális képzőközpontok kialakításával bővíthet a felsőfokú képzések regionális kínálata.
- A felsőoktatási intézménybe felvett, az adott szakon megírt kompetenciaszint-felmérő alapján fenntartói felelősségi körben az alsó harmadba tartozó hallgatóknak tanulmányaik keretében felzárkóztató kurzusok kerülnek meghirdetésre a

lemorzsolódás csökkentése és az adott szakon szükséges speciális ismeretek szintjének javítása érdekében.

Célkitűzés: A személyes kiválóság növelése érdekében szükséges bevezetni az oktatók és a kutatók teljesítményközpontú, transzparens előmeneteli rendszerét, mérni kell az oktatói-kutatói teljesítményt, egyúttal meg kell teremteni a versenyképes bérezés feltételeit.

Indoklás: A felsőoktatás hatékonysága, eredményessége, versenyképessége múlik azon, hogy megbecsült, kellően motivált, kiváló szakmai kvalitású oktatói, kutatói, és az oktatást közvetlenül segítő dolgozói legyenek. A nemzetközi „agyelszívás” elleni fellépésként és a kutatói kiválóság elősegítése érdekében szükséges az évek óta elmaradt központi bérrendezés megvalósítása, ami egyúttal lehetővé teszi újabb gyakorlati szakemberek bevonását a képzésbe. Az új felsőoktatási bér- és javadalmazási rendszernek biztosítania kell, hogy az oktatási tevékenységet végző oktatói és egyéb besorolású alkalmazottak főállásból származó jövedelme még a fiatal munkavállalók esetén is versenyképes legyen az általuk kiképzett, nem felsőoktatásban foglalkoztatottakéval. A magyar kutatói munkaköri rendszerben alapvető, akut problémát jelent a határozott munkaidejű pre- és posztdoktori kategória hiánya, a disszertáción dolgozók vagy friss PhD-val rendelkezők kevés állást találnak ennek következtében, e csoportban a legjellemzőbb az elvándorlás.

Akciók:

- Meg kell alkotni a közalkalmazotti törvény új felsőoktatási végrehajtási rendeletét, melyben át kell alakítani a bérezés rendszerét.
- Növelni kell az oktatásba bevont gyakorlati szakemberek számát, aminek az intézményi lépéseken túl szükséges lehet a törvényi szabályozás módosítása.
- Az oktatói teljesítmények mérése érdekében be kell vezetni az oktatói munka értékelésének kötelező rendszerét, melyben a munkáltató értékelésénél figyelembe kell venni a Magyar Tudományos Művek Tára adatait és az Oktatói Munka Hallgatói Véleményezése során képződött eredményeket is. Az egyes szakokon legjobban teljesítő oktatóknak többletjuttatás biztosítása indokolt. Ennek érdekében törvényi felhatalmazás és rendeleti szabályozás is szükséges.
- Ki kell dolgozni az egyetemi tanárok kinevezését követő oktatói-kutatói tevékenységének átlátható minőségbiztosítási rendszerét, ami törvényi felhatalmazást és rendeleti szabályozást is szükségessé tesz.
- A szakmai utánpótlás biztosítása érdekében minden intézményben speciális támogatást biztosít a Kormány a doktorjelöltek és predoktorok 1-2 éves megbízására, „továbbfoglalkoztatására”, mely finanszírozási szükséglet rendeleti szabályozást és megújult finanszírozási módot feltételez.
- Biztosítani kell továbbá - a Befektetés a Jövőbe Stratégia célkitűzésével összhangban - az oktatói-kutatói utánpótlás növelését célzó közvetlen célcsoport-támogatásokat a releváns ESZA forrásokban (EFOP, VEKOP).

Célkitűzés: növelni kell a hallgatókkal szemben támasztott bemeneti és kimeneti minőségi követelményeket.

Indoklás: a felsőoktatás működtetése csak megfelelő felkészültségű és kellő motiváltsággal bíró hallgatókkal képzelhető el. Miközben tehát valamennyi megfelelő felkészültségű, tudású

jelentkező számára biztosítani kell a felsőfokú képzésben való részvétel lehetőségét, a képzések minőségének javítása érdekében növelni kell az elvárt felkészültségi szintet, középtávon elő kell írni az emelt szintű érettségi és a bemeneti idegen nyelvi ismeretek megfelelő szintjét.

Akciók:

- A magyar állami ösztöndíjhoz való hozzáférést szakspecifikus bemeneti pontszámrendszerrel szükséges szabályozni, ilyen módon is biztosítani kell a megfelelő bemeneti felkészültséget és a megfelelő motivációt. Az ösztöndíjasok vállalják a hazai munkavégzés e finanszírozási formához kapcsolódó kötelezettségét. Ez az intézkedés ágazati döntéshozatal keretében hajtandó végre.
- Megvizsgáljuk és a megfelelő törvényi felhatalmazás biztosítását követően szükség esetén rendeletileg szabályozzuk, hogy 2020-tól mely szakokon és képzési szinteken szükséges emelt szintű érettségi, vagy azzal ekvivalens minimális felvételi követelmény.
- 2020-tól indokolt minden nem rövid ciklusú szakon bemeneti felvételi feltételként bevezetni legalább egy idegen nyelv középfokú ismeretét, ami rendeleti szabályozást feltételez.
- A tanulási eredményeket mérhetővé kell tenni nemcsak a záróvizsga, hanem a képzés kezdetén és zárásakor egyaránt megírandó speciális kompetenciatesztel, ami egyértelművé teszi, hogy az adott intézmény képzésének köszönhetően a hallgató milyen fejlődést ért el felsőfokú tanulmányai során, amely – amint erre már utaltunk – törvényi felhatalmazást és rendeleti szabályozást tesz szükségessé.
- A gyengébben teljesítő hallgatók jelenleginél nagyobb mértékű átsorolása valósuljon meg önköltséges képzésre a képzés során támasztott minőségi kritériumok szigorításával, ezzel párhuzamosan ugyanilyen mértékben növekedjen a jól teljesítő önköltséges hallgatók ösztöndíjas képzésre való átsorolásának nagyságrendje, amelyhez törvényi pontosítás szükséges.

Célkitűzés: a minőségbiztosítás és a MAB szerepének újraértelmezése a teljesítményelv alapján.

Indoklás: a felsőoktatás további minőségi fejlesztésének feltétele a minőségbiztosítási és akkreditációs elvárások, feltételek szigorítása, melyeknek természetesen továbbra is összhangban kell lenniük az ESG jelenlegi, illetve 2015-ben megújuló elveivel, melyek továbbra is mérvadóak, iránymutatóak a magyar felsőoktatás számára.

Akciók:

- Az akkreditációs rendszer átalakítása, a bemeneti szabályozás mellett a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság fokozottabb szerepvállalása a kimeneti eredmények és a képzési szintek besorolásához szükséges készségek, kompetenciák, tanulási eredmények mérése terén.
- Új kormányrendelet alkotása szükséges a szaklétesítés és szakindítás szétválasztása kapcsán, a szakindítás feltételeinek könnyítése (egyszerűbb indítás, ugyanakkor folyamatos, szigorúbb ellenőrzés a képzés során és a kimenetkor).
- A minősített oktatói követelmények átalakítása olyan módon, hogy valamennyi képzési formában, de különösen a duális képzésben a felsőoktatási intézményben vagy

a gyakorlólóhelyen foglalkoztatott, a képzésben aktív szerepet vállaló gyakorlati szakemberek akkreditáció során történő figyelembe vételére kerüljön sor. Ez az akció törvényi szintű pontosítást feltételez.

- A fenntartó saját hatáskörben rendszeresen ellenőrizze az intézmények belső minőségbiztosítási rendszerét és annak működtetési gyakorlatát, azaz minden intézmény évente készítsen jelentést arról a fenntartónak, hogy a gyakorlatban hogyan alkalmazta a szabályzatait, milyen eredménnyel mérte az oktatók, a képzési programok és az intézmény egészének minőségét.

Célkitűzés: a doktori képzés rendszere és az ösztönzés módja átalakításra kerül.

Indoklás: a doktori képzésben résztvevők száma jelentősen bővült az utóbbi években, de további intézkedések szükségesek a tudományos utánpótlás számosságának és minőségének megerősítése érdekében.

A doktori képzés tagállami kompetencia, ugyanakkor a 2003-as Berliini Kommuniké „cselekvési területté” nyilvánította a doktori képzések területét, és egyben kiemelte az Európai Felsőoktatási Térség és az Európai Kutatási Térség közötti szinergia fontosságát.

A Berliini Kommuniké kiadását követően a doktori képzésekkel kapcsolatos alapelvek ún. salzburgi „tíz alapelvben” kristályosodtak ki. Ennek a felsőoktatási stratégia beavatkozása szempontjából két legfontosabb elve:

- A doktori képzések alapvető eleme továbbra is az *eredeti kutatásokon keresztül elért új tudományos eredmények létrehozása*, ugyanakkor figyelembe kell venni, hogy a doktori képzéseknek egyre nagyobb mértékben meg kell felelniük az akadémiai szférán kívüli munkaerő-piaci elvárásoknak is.
- A *doktori hallgatók életpályájuk elején lévő kutatók*: már karrierjüknek ebben a korai fázisában is azonos jogokkal rendelkező szakemberként kell rájuk tekinteni, akik jelentős mértékben hozzájárulnak az új tudományos eredmények létrehozásához.

A doktori képzés átalakításában és fejlesztésében a kutatás- és gyakorlatközpontúság megerősítése a legnagyobb kihívás.

Akciók:

- Differenciált összegű ösztöndíjrendszer kidolgozása a doktori képzésben résztvevő, vagy arra készülő MSc/MA hallgatók számának növelése érdekében, az ezzel összefüggő rendeleti szabályozás megalkotása.
- A doktori képzés számos intézményben kontaktóra-központú tartalma helyett a kutatási, tutoriális jelleg megerősítése, amely törvényi szabályozást és intézményi lépéseket feltételez.
- A doktori ösztöndíjas formában végző doktoranduszok számára magasabb kutatási teljesítmény, és ezzel párhuzamosan korlátozott oktatási leterheltség előírása, ezáltal a fokozatot szerzett végzetek arányának növelése. Ehhez törvénymódosítás szükséges.
- A szakmai tapasztalatszerzés érdekében távlati célként támogatott az alapképzés, a mesterképzés, illetve a doktori fokozatszerzés eltérő intézményekben történő elvégzése.

Célkitűzés: tehetség ne vesszen el, minden tehetséges hallgató előtt álljon nyitva a lehetőség ezen tehetség kibontakoztatására.

Indoklás: a magyar felsőoktatás, kutatás-fejlesztés egyik erőssége évszázadok óta az intézményesített tehetséggondozás, mely a kora újkortól kezdve minden korszakban megjelent a magyar oktatás rendszerében. Meggyőződésünk, hogy a tehetséggondozás különféle formái minden tehetséges hallgató számára világossá tehetik: már pályájának kezdetén számíthat az egyes oktatók szakmai segítségére, támogatására.

Akciók:

- Minden felsőoktatási intézmény működtessen egy számára definiált tehetséggondozási programot, adott esetben tudományos diákkört, melynek révén mindenki esélyt kap tehetségének kibontakoztatására.
- Kerüljön a későbbiekben is megrendezésre az Országos Tudományos Diákköri Konferencia.
- Ösztönözni szükséges a felsőoktatási intézményeket, hogy tehetséggondozási programjuk részeként működtessenek aktív szakkollégiumokat (adott esetben speciális programként roma szakkollégiumot), melyek szakmai programokon és közösségfejlesztő szerepükön túl aktívan bekapcsolódnak a felsőfokú képzésbe és kutatásba.

Teljesítménymutatók

	KIINDULÁSI ÉRTÉK (2013)	CÉLÉRTÉK (2020)
A meghirdetett képzések száma az érintett kapacitások megtartása mellett országosan 15%-kal csökken	10 732	9 122
A lemorzsolódás aránya 10 százalékponttal csökken az alap- és osztatlan képzés átlagában	35%	25%
Külföldi hallgatók száma	23 000	40 000
A duális alapképzésben résztvevő hallgatók aránya a releváns képzési területeken az elsőévesek körében	0%	8%
A felsőfokú vagy annak megfelelő végzettséggel rendelkezők aránya a 30-34 éves népességen belül	29,9% (2012)	35% (2023)
Külföldi részképzésben, legalább 3 hónap, vagy minimum 15 kredit értékű külföldi utazás vagy szakmai gyakorlat keretében részt vevő hallgatók aránya	10,41%. (2012)	20% (2023)

2.2. Világ színvonalú kutatás

A magyar gazdaságban a kutatás-fejlesztésre és innovációra fordított összeg a gazdasági válság óta folyamatosan nő, ez azonban alapvetően a vállalkozások megnövekedett ráfordításainak köszönhető. Míg az akadémiai, illetve az egyetemi K+F+I költségek gyakorlatilag szinten maradtak, addig a vállalatok évente 10%-ot meghaladó mértékben növelték ezen kiadásait, alátámasztva, hogy Magyarország a régió hagyományos termékeket előállító gyártási központjából egyre inkább a magas hozzáadott értékű, kutatás-fejlesztést igénylő termelés irányába mozdult el.

Magyarország továbbra is vonzó célország – részben az elmúlt időszakban elért technológiai fejlettsége, részben az ide helyezett technológia „biztonsága”, továbbá a viszonylagos, még mindig létező alacsonyabb munkaerőköltség miatt – a külföldi befektetők számára. Ezen folyamat folytatása, a „Magyarország, mint Kelet-Közép-Európa innovációs központja” cél elérése kiemelt fontosságú. A gazdasági környezet egyre fokozottabb mértékben igényli az innovatív termékek létrehozását a beszállítói lánc minden szintjén – az originális termékgyártótól egészen a lánc alacsonyabb szintjein található KKV-kig. Egyértelmű tendencia, hogy minden szereplő a saját kompetenciaterületein akar kiváló lenni, az ide nem tartozó elemek teljes felelősségét – különösen az adott termék fejlesztését – átadja az alatta lévő beszállítónak. Ilyen értelemben a magyar gazdaság különösen érzékeny a K+F+I kompetencia széles körű meglétére.

A kutatás-fejlesztés és innováció szerepét nem szűkíthetjük le csak a gazdaság által rövid- és középtávon felhasználható tevékenységekre, a felfedező kutatások, és általában a társadalmi innovációt elősegítő tevékenység szintén kiemelt fontossággal bír, amelynek megjelenítése, finanszírozása a közösség feladata.

Mind az EU, mind a hazai közösség a K+F+I-t és annak finanszírozását stratégiai területként határozza meg, és rendeli hozzá a szükséges forrásokat. Ezen források *hatékony, gazdasági és társadalmi fejlődést biztosító felhasználása* az ország alapvető érdeke. Ennek érdekében a Kormány elfogadta a „Befektetés a jövőbe: Nemzeti kutatás-fejlesztési és innovációs stratégia 2020” című dokumentumot, és meghatározta azt a cselekvési programot, amely képes megszüntetni a tudásbázisok és tudástermelés gyengeségeit, valamint kezelni tudja a tudásáramlás, tudás- és technológia-transzfer, valamint a tudáshasznosítást végző vállalati és közösségi szektorok együttműködési mechanizmusainak problémáit is.

A magyar felsőoktatási rendszer feladata, hogy ennek a stratégiának mind az intézményen kívüli követelmények biztosítása (azaz a kutatói háttér), mind az intézményen belüli (a tényleges K+F+I) tevékenység szempontjából megfeleljen.

A hazai K+F+I tudományos, szakmai és szervezeti szempontból legfontosabb szereplői a felsőoktatási intézmények. Az elmúlt években a kutatás-fejlesztést végzők – akik az esetek jelentős részében az oktatásban is hasonló súllyal vesznek részt – száma kis mértékben csökkent, a felsőoktatási intézmények azonban így is kiemelkedő potenciállal rendelkeznek a K+F+I feladatok ellátásában:

- A felsőoktatási intézmények K+F+I létszámában a legnagyobb a tudományos minősítéssel rendelkezők száma (66%, míg a vállalati kutatóhelyek esetén ez az érték csak 10%).
- A publikációs és az ezek eredményességét mérő hivatkozások közel kétharmadát a felsőoktatási intézmények kutatói állítják elő, ezen belül a legjelentősebb szerepet nemzetközi szinten 10-15 intézet látja el, melyek többsége a hat kutatóegyetemen működik.
- Növekvő mértékben jelennek meg az intézmények az iparjogvédelmi bejelentések területén: a hazai szabadalmak 15%-át már itt állítják elő.
- Ellentétben az akadémiai és vállalati kutatóhelyekkel, a felsőoktatási kutatók regionális megoszlása lényegében kiegyensúlyozott: a kutatók 57%-a Budapesten kívül dolgozik.
- A felsőoktatási intézmények részben a K+F+I, részben az oktatási tevékenységük miatt intenzív kapcsolatban állnak a gazdasági és társadalmi szereplőkkel, képesek megérteni azok igényeit, ilyen módon hatékony külső partneri kapcsolatot tudnak kialakítani.
- Kiemelt szerep a vállalati K+F+I területén, hiszen Magyarországon – az MTA intézményhálózatán kívül – nem jellemzőek a K+F+I intenzív beszállítók, ezt a szerepet a megfelelő strukturális módosítások után a felsőoktatási intézmények el tudják látni.
- Kizárólag a felsőoktatási kutatóintézetek esetén biztosított az, hogy a kutatási eredmények azonnal beépülnek az oktatásba.

A felsőoktatási K+F+I területén ugyanakkor számos olyan problématerület azonosítható, amelyek a rendszer hatékony, fenntartható működését veszélyeztetik:

- A felsőoktatási K+F+I tevékenység finanszírozása lényegében nem változott, a GDP-arányos ráfordítás némi ingadozással egy évtizede 0,24% körül alakul.
- A felsőoktatás nem biztosítja kellő mértékben a megfelelő kutatói utánpótlást, jelentős részben a doktori képzés hiányosságai miatt (a jelenlegi PhD rendszer bevezetése óta az iskolarendszerű képzésből a hallgatóknak csak 22%-a szerzett tudományos fokozatot).
- Túl sok az önálló doktori iskola, ugyanakkor tevékenységük nem a K+F+I számára fontos területekre fókuszált (műszaki, természettudományi területeken alacsony számú doktori program és doktorandusz).
- A közvetlen (azaz nem közösségi támogatású, elsősorban vállalati) K+F+I forrás aránya az intézmények bevételei között arányában alacsony.
- Nem fenntartható és nem hatékony módon alakultak ki azok a struktúrák, amelyek az intézmények közvetlen vállalati együttműködési feltételeit biztosítanák.
- Az intézmények K+F+I tevékenysége számos esetben rossz hatásfokú forrásfelhasználással párosul, alacsony a doktori programok, intézmények közötti szakmai együttműködés szintje.
- Az EU K+F+I támogatási rendszere sajátos helyzetet eredményez, hiszen a központi régióban működő kiváló intézményeket hátrányosan érinti a közösségi források hiánya.

2.2.1. A felsőoktatási intézményrendszer K+F+I-t érintő stratégiai célja

A felsőoktatási intézmények K+F+I tevékenysége jelen pillanatban az intézményrendszer szintjén nem tervezett, koordinálatlan módon történik. Következésképpen meghatározott, rendszerszintű, intézményekre lebontott stratégiai koordinációval és ennek megfelelő végrehajtásával a teljes felsőoktatási rendszer K+F+I szerepvállalása, eredményes működése hatékonyabban lenne biztosítható. Célunk tehát a *felsőoktatási intézményrendszer K+F+I tevékenységének, struktúrájának és finanszírozásának az ország technológia-politikájának és a kiválósági elvárásoknak megfelelő tervezése és ennek következetes végrehajtása.*

Ennek hatására

- nő a kutatói létszám mind a felsőoktatási intézményekben, mind a vállalati és a közfinanszírozású kutatóhelyeken;
- nő a hazai intézményekben az EU tagállamokból származó kutatók száma, valamint nő az EU kutatóintézetekkel és felsőoktatási intézményekkel közös kutatásokat végző oktatók és kutatók száma;
- az oktatók, kutatók, doktoranduszok tudományos produktivitása növekszik, ezáltal növekszik a publikációk száma és a fokozatszerzési arány;
- a felsőoktatási intézmények nemzetközi megítélése javul, bizonyos diszciplínák a nemzetközi kiválóság élmezőnyébe kerülnek;
- a felsőoktatási intézmények jelentős részt vállalnak a vállalati K+F+I képesség fejlesztésében, különös tekintettel a magyar tulajdonú, technológia-intenzív KKV-kra;
- a közvetlen K+F megrendelések volumene nő;
- jelentősen nő az intézmények közvetlen közösségi finanszírozása (Horizon2020), és az EU kutatási programokban, hálózatokban való részvétel eléri az EU átlagot.

Célkitűzés: intézmények közötti K+F+I hálózatok kialakítása, a K+F+I fókusz erősítése.

Indoklás: a felsőoktatási intézmények szakmai együttműködése nem tipikus, ez az erőforrások elaprózódásához, végső soron az intézmények jelentős részében nem versenyképes működéshez vezet. A hatékony működés érdekében szükséges az intézmények kompetencia területeinek meghatározása, ezek tudatos fejlesztése, és az egyéb területek más intézményekkel együttműködve történő lefedése. Ezen túl cél a kiválóság alapú intézményi együttműködési hálózat létrehozása.

Akciók:

- Szükséges a tudás- és eszközmegosztás rendszerének kidolgozása az elaprózott, sokszor párhuzamos fejlesztések helyett. Ez ágazati koordinációt feltételez.
- Együttműködési rendszerek kialakítása az innovációs értéklánc minden lépésében (alapkutatás, alkalmazott kutatás, kísérleti fejlesztés, piaci innováció, társadalmi innováció). Az alapkutatás finanszírozása közösségi feladat, míg a többi vegyes finanszírozású, és az ipari források bevonása egyre jelentősebb, ahogy haladunk előre a folyamatban.
- A felsőoktatási intézmények kompetencia térképe alapján a kiemelt kompetencia területek beazonosítása az ágazatirányítás szintjén.
- A kutatási kiválóság erősítése meghatározott diszciplínák szintjén fejlesztési, finanszírozási és fenntartói intézkedések révén.

Célkitűzés: a felsőoktatás részt vesz a technológia-intenzív vállalatok - elsősorban KKV-k - innovációs kompetenciájának felépítésében, összhangban a Nemzeti Intelligens Szakosodási Stratégia által kijelölt specializációkkal és irányokkal.

Indoklás: Magyarország a régió vezető helyét foglalja el az innovatív nagyvállalatok tekintetében, viszont az utolsók között van a K+F+I képességgel rendelkező, hazai tulajdonú KKV-k esetében (a magyar KKV-k 26%-a innovatív, míg az európai átlag 49%). A jelenlegi EU támogatási ciklus a KKV-k innovációs képességének fejlesztését helyezi előtérbe, viszont a magyar KKV-k jelentős része külső támogatás nélkül nem lesz képes hatékonyan felhasználni a rendelkezésre álló GINOP forrásokat. A felsőoktatási intézmények a meglévő tudásuk, az országon belüli elérhetőségük, eszközeik és kapcsolatrendszerük alapján képesek ebben a folyamatban kiemelt szerepet játszani a megfelelő struktúrák megléte esetén.

Akciók:

- Ipar és egyetem közötti együttműködés feltételeinek kialakítása, a „Felsőoktatás és Ipar Együttműködési Központok” rendszerének létrehozása, elsősorban a KKV-k számára innovációs inkubációs környezet biztosítása az ágazatirányítás részéről.
- A felsőoktatási intézmények belső folyamatainak, szerkezetének megfelelő kialakítása fenntartói hatáskörben, az intézményekkel együttműködve.
- A felsőoktatási intézmények gazdálkodási feltételrendszerének módosítása a vállalatokkal való együttműködés biztosítása érdekében, amely törvényi és rendeleti szintű jogalkotást feltételez.
- A közösségi K+F+I források allokációja során a felsőoktatási kutatóintézetek bevonásával megvalósuló fejlesztések, projektek prioritizálása a döntéshozók részéről.

Célkitűzés: a kutatás-finanszírozás rendszere a nemzetközileg versenyképes minőséget és az erőforrás-koncentrációt támogassa, valamint fokozottan építsen az államháztartáson kívüli, az intézmények által megszerzett forrásokra, és ezt az Áht. módosítása is elősegíti (vállalkozási tevékenység).

Indoklás: A kutatás-fejlesztés finanszírozása csakis szervezett és tervezett módon, a minőség és az elvárt hatékonyság mentén történhet a jövőben. A közösségi források 2020-ig jelentős mértékben állnak rendelkezésre e célok érdekében, ezek hatékony felhasználása hosszú távon is saját lábára állíthatja a felsőoktatás K+F+I rendszerét. Nem engedhető meg azonban a kutatási források fókuszátlan, koncepciótlan elporlasztása, a képzés területére történő átfinanszírozása, eltérítése.

Akciók:

- Az akadémiai típusú és a gyakorlatorientált kutatások finanszírozásának szétválasztása és egyértelműsítése a konkrét források tekintetében.
- Intézményi szinten a kutatás és a képzés finanszírozásának különválasztása; az elsőt teljesítmény, a másodikat feladat alapon szükséges finanszírozni.
- A K+F+I finanszírozására, a K+F+I bevételekre vonatkozó intézményi szabályozás egységesítése a bevételek növelésére való ösztönzők beépítésével.
- Az állam a saját eszközeivel (pl. államháztartási törvény vonatkozó rendelkezéseinek felülvizsgálata, a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának támogatása) lehetőséget teremt a felsőoktatási intézményeknek a K+F+I bevételek növelésére (felsőoktatási intézmények állami K+F+I nagyprojektekbe való bevonása, a stratégiai partneri

megállapodások K+F+I együttműködési tartalmának növelése és kiterjesztése konkrét felsőoktatási projektekre).

- A nemzeti kutatóhálózat K+F+I kapacitását kihasználó, illetve fejlesztő vállalati döntések vonzóvá tétele különféle jogszabály-módosítást igénylő kedvezmények révén.
- A hazai és az EU-s források hozzáféréseinek harmonizálása annak érdekében, hogy az ország K+F+I kapacitásának eredményes kiaknázását a régiós szabályok ne korlátozzák.
- A K+F+I tevékenységet kísérő adminisztratív intézkedések és eljárások egyszerűsítése, rugalmasabbá tétele operatív szinten.
- A kutatás-fejlesztésről és a technológiai innovációról, illetve a közbeszerzésekről szóló törvények kiegészítése a nemzeti kutatóhálózat működését segítő elemekkel.
- A Magyar Tudományos Akadémia kutatóhelyei, valamint a közfinanszírozású kutatóhelyek szorosabb kapcsolatának kialakítása a felsőoktatási intézményekkel.

Célkitűzés: a felsőoktatási kutatások nemzetközi beágyazottságának növelése.

Indoklás: Az Európai Unió EU2020 célkitűzése a K+F+I kapacitások növelése és összehangolása EU szinten. A 2014-2020-as programozási időszakban a Horizon2020 támogatások az Európai Kutatási Térség (ERA) megerősítését és az európai potenciálok integrálását szolgálják.

Az előző időszak (FP7) statisztikái azt mutatják, hogy a hazai felsőoktatási intézmények kutatási és tudományos potenciáljukhoz képest alulreprezentáltak voltak az EU kutatási programjaiban. Emiatt fokozni szükséges az ERA, Horizon2020 és kapcsolódó (pl. EIT, FET) nemzetközi kutatási kezdeményezésekben való részvételt.

Akciók:

- Forráskoncentráció a nemzetközileg versenyképes alapkutatási projektek támogatására.
- Horizon2020 valamint egyéb ERA programokhoz (pl. EIT KIC) való csatlakozáshoz szükséges célzott rásegítő támogatások biztosítása az EFOP-ból.
- Az európai kompetencia központokhoz, kutatóegyetemi szövetségekhez, továbbá a nemzetközi programokhoz való csatlakozás támogatása.
- A nemzetközi kutatástechnológiai kapcsolatok erősítésén keresztül a nemzetközi tapasztalatcsere biztosítása, a tudományos népszerűsítő programok képzések, tréningek fejlesztése és lebonyolítása.

Célkitűzés: a K+F+I humánerőforrás oldalának hosszú távú biztosítása.

Indoklás: a K+F+I emberi erőforrás oldalának biztosítása két feladatot jelent: a kutatók számának növelését és a megfelelő tudományos képesítés szintjének erősítését. Mindkét feladat a felsőoktatás kiemelt feladatai közé tartozik, részben a saját K+F+I kapacitás, részben a vállalati és kutatóintézeti kapacitások biztosítása miatt. A jelenleg működtetett doktori képzési rendszer sem kibocsátási mennyiségben, sem a struktúráját tekintve nem felel meg az európai átlagnak és a releváns országok szintjének sem (Németország, Ausztria, Hollandia).

Akciók:

- A doktori képzés rendszerének átalakítása (a) a tudományos teljesítmény növelése, (b) a képzési rendszer kétlépcsőssé tétele (2+2 év, a jobban teljesítők támogatása a második lépcsőben), (c) a tutori rendszer előtérbe helyezése az iskolarendszerű képzéssel szemben. Ez törvénymódosítást feltételez.
- A kutatóhely érdekeltiségén és az ott folyó, de személyekhez (doktoranduszokhoz, fiatal kutatókhoz) kapcsolatos finanszírozott, mérhető teljesítményen alapuló felfedező kutatási projektek rendszerének megteremtése. Ennek keretében a legkiválóbb, elsősorban MTMI területen alapkutatási tevékenységet végző fiatal tehetségek a felsőoktatás jelenlegi állami finanszírozásához képest mintegy 10% többletforrással való támogatása.
- Ösztönző rendszer kialakítása a vállalati szakemberek doktori képzésbe, valamint felsőoktatási, illetve kutatóintézeti kutatásba való ideiglenes - de akár huzamosabb ideig is tartó – bekapcsolására, amely intézményi szintű intézkedéseket tesz szükségessé.

Célkitűzés: a K+F+I célú infrastruktúra megújítása.

Indoklás: a kutatás-fejlesztés területén világszínvonalú eredmény csak a K+F+I célú infrastruktúra folyamatos megújítása, modernizálása mellett érhető el. Alapelv, hogy a központilag, országosan egységesen biztosított alpinfrastruktúra szolgáltatásokat az állam biztosítja. Ugyanakkor az intézményi infrastruktúra beruházásokban a koncentrációt és a megosztást, azaz a nagyberendezések, kutatási infrastruktúra több intézmény, kutatócsoport általi használatát kell szem előtt tartani.

Akciók:

- Konvergencia régiókban a közösségi források, a Közép-Magyarország régióban a költségvetési és KTIA támogatások célzott, tervezett, hatékony felhasználása a K+F+I célú infrastruktúra ütemes modernizálása érdekében. Ennek érdekében az EFOP-ban az oktatási, a GINOP-ban a kutatási célú infrastruktúra-fejlesztések biztosítása, a Közép-Magyarországi régióban önálló, egyedi kormánydöntéseken alapuló ütemezett felsőoktatási infrastruktúra-fejlesztési program indítása.
- A központi szolgáltató infrastruktúrák (NIIF, EISZ) biztosítása valamint fejlesztése EFOP és GINOP forrásokból.

Teljesítménymutatók

	KIINDULÁSI ÉRTÉK	CÉLÉRTÉK
Kutatói létszám [fő]	37 000 (2012)	56 000 (2020)
1000 munkavállalóra jutó K+F foglalkoztatottak száma	8 (2011)	12 (2020)
Felsőoktatási K+F+I költség a GDP %-ában	0,24 (2012)	0,5 (2020)
Intézményrendszer közvetlen K+F+I bevétele [a teljes költségvetés %-ban]	1,5% (2012)	10% (2020)
Doktori fokozatot szerzettek aránya [a teljes beiskolázott létszám a releváns évben]	22% (2013)	30% (2020)

Felsőoktatási szabadalmak száma [a Magyarországon bejegyzettek %-ában]	13% (2013)	25% (2020)
A Centre for Higher Education (CHE) szakterületi mérésében megjelenő hazai kiválósági központok száma	2 (2014)	10 (2020)
A League of European Research Universities-ben (LERU) szereplő intézmények száma	0 (2014)	1 (2025)
Keretprogramból (FP7 / Horizon2020) támogatott felsőoktatási nemzetközi kutatási projektek száma	397 (2007-13)	635 (2023)
Felsőoktatásban keletkező idegen nyelvű publikációk száma	10 177 (2012)	13 000 (2023)

2.3. A felsőoktatás a városi és regionális fejlődés katalizátora

A felsőoktatási intézmények oktatási és kutatási tevékenységük mellett fontos szerepet töltenek be az országok társadalmi fejlődésében, és közvetett gazdasági szerepük is megkérdőjelezhetetlen. Az ún. „harmadik misszió” foglalja össze a felsőoktatási intézmények környezetükre gyakorolt tevékenységeit és hatásait. Ez a hatás a képzési és kutatási szolgáltatások nyilvánvaló körén túl is kifejezetten erős, ugyanakkor jellemzően közvetett és puha eszközökön keresztül érvényesül, ennek megfelelően nehezen számszerűsíthető.

A hazai intézményhálózat potenciálisan alkalmas harmadik missziós szerepkörének betöltésére. Erőssége a széles területi lefedettség székhelyek és telephelyek vonatkozásában, ami csak egy-két megyében kíván erőteljes beavatkozást (Nógrád és Békés megye). A helyi képzési, kutatási, gazdaság- és településfejlesztési kapcsolódások még a szűkebb profilú intézmények esetében is adóttak. A közösségi terek, szolgáltató (sport, kulturális, könyvtári, közgyűjteményi) infrastruktúrák a helyi értelmiség rendelkezésére állnak, az intézmények élő tudásbázisként működnek, de nagyon gyakran a kulturális- és sporttevékenység regionális központjául is szolgálnak. Ezen felül jelentős nemzetközi és EU-s források állnak rendelkezésre olyan fejlesztésekre, amelyek tipikusan a felsőoktatás harmadik missziójának erősítését szolgálják.

A gazdaságélénkítésben, a térségi és városfejlesztésben egyre jelentősebbé váló puha eszközök, tényezők – innovációs kapacitás, törekvés új tudás létrehozására, hálózatosodás, társadalmi tőke, bizalom, együttműködési készség, társadalmi, gazdasági, tudományos és kulturális kapcsolatok és hálózatok bővítése –, valamint a felsőoktatási intézmények kreatív közege jól illeszkedik egymáshoz. Vannak jól működő együttműködések, szolgáltatások, programok, azaz a jó gyakorlatok rendelkezésre állnak.

2.3.1. A felsőoktatás harmadik misszióját érintő stratégiai célok

Célkitűzés: a felsőoktatás helyi gazdaságfejlesztésben gyakorolt hatásának erősítése.

Indoklás: Magyarország gazdasági integritását jelentősen javította az elmúlt 4 évben létrehozott számos ipari termelési központ, illetve az ipar-felsőoktatás közötti erősödő együttműködés, melynek fejlesztése továbbra is kiemelt jelentőségű. A gazdaság élénkítése szempontjából elengedhetetlen, hogy a nagy hazai tudományos centrumok, a felsőoktatási intézmények kutatás-fejlesztési teljesítménye hozzájáruljon a vállalkozási szféra, kiemelten a hazai tulajdonú KKV-k fejlesztéséhez.

Jelenleg a felsőoktatási intézményekben zajló kutatás-fejlesztési tevékenység tovagyrúzó hatása (ún. spill-over effektus) a vidéki városokban nem jelentkezik erőteljesen, az innovatív KKV-k jelentős hányada Budapesten, illetve az azt körülvevő agglomerációban működik. Ugyanakkor a konvergencia régiókban jelentős multiplikátor hatás mutatkozik egyes gazdasági területeken a foglalkoztatottság növelésében (pl. Pécs), a forrásbevonó projektek generálásában (pl. Eger) és az inkubációs környezet kialakításában (Szeged, Debrecen).

A tudományos kutatások eredményeinek tényleges innovációvá konvertálásához a felsőoktatási intézmények tudás- és technológiatranszfer tevékenységének javítása, az inkubációs szolgáltatások és a spin-off vállalkozások alapításához segítséget nyújtó szolgáltatások fejlesztése szükséges. A gazdaságélénkítés áttételes vetülete a felsőoktatási intézményeknél meglévő képzési, kutatási kapacitások és tudásbázis becsatornázása a térségi gazdaság- és településfejlesztési stratégiák kialakításába és azok végrehajtásába. Amíg a képzési és kutatási céloknál a megrendelői oldal közvetlenül is megjelenik a felsőoktatás szerkezetének, tevékenységének tervezésében (a képzési és kutatási portfóliót a regionális gazdaság szerkezetéhez kell igazítani), addig a harmadik misszió oldaláról tekintve a felsőoktatási intézmények helyi gazdasági, társadalmi folyamatokba való aktívabb bevonása jelenik meg feladatként.

Akciók:

- A gazdasági szereplők becsatornázása a felsőoktatási intézmények stratégiai döntéshozatali folyamataiba, elsősorban szervezeti és szabályozási eszközökkel.
- A felsőoktatásnál rendelkezésre álló szellemi kapacitás becsatornázása az intelligens szakosodás stratégia, illetve a helyi gazdasági stratégiák kialakításába és végrehajtásába.
- A felsőoktatási intézménynek részvételének biztosítása a TOP programok tervezésében és végrehajtásában.
- A felsőoktatási intézmények inkubációs szolgáltatásainak fejlesztése az EFOP humánerőforrás fejlesztő forrásaival, és csatlakozás biztosítása a GINOP valamint a TOP-ok gazdaságfejlesztési és K+F programjaihoz.
- A felsőoktatási technológia-transzfer folyamatok segítése az EFOP humánerőforrás-fejlesztő forrásainak támogatásával.
- A gazdaságélénkítő és térségi fejlesztő szerep növelése a kreatív város (Smart City) koncepciók végrehajtásába való aktív bekapcsolódás által.

Célkitűzés: a felsőoktatási intézmények aktivitásának növelése a társadalmi kihívások kezelésében és a társadalmi innováció terjesztése területén.

Indoklás: az Európai Unió 2014 és 2020 közötti kutatási és technológiafejlesztési keretprogramjának stratégiai dokumentumaiban megjelölt *társadalmi kihívások* a Magyarországot érintő jövőbeli és jelenkori kihívásokat is lefedik: (i) egészségügy, demográfiai változás és jólét; (ii) élelmezésbiztonság, fenntartható mezőgazdaság és erdőgazdálkodás, valamint biogazdaság; (iii) biztonságos, tiszta és hatékony energia; (iv) intelligens, környezetkímélő és integrált közlekedés; (v) éghajlatváltozás, környezetvédelem, erőforrás-hatékonyság és nyersanyagok; (vi) inkluzív, innovatív és reflektív társadalmak; (vii) Európa és az állampolgárok szabadságának és biztonságának védelme.

A Horizon2020 másik célkitűzése a *társadalmi innováció* erősítése. A felsőoktatás szempontjából társadalmi innováción olyan újszerű megközelítések sorát értjük, amelyek tágabb értelemben vett célja, hogy a társadalom jelenkori kihívásokhoz való alkalmazkodását segítse. A társadalmi innováció fontos elemeit képezik például a foglalkoztatási problémákat orvosolni kívánó újszerű intézkedések, vagy az olyan kezdeményezések, amelyek a technológia rohamos fejlődésének társadalmi hatásait kezelik. A társadalmi innováció megjelenési formáinak közös eleme, hogy minden esetben nagyon jól megalapozott terepismereten alapulnak. Az új oktatási, foglalkoztatási, együttműködési formák kitalálásában és modellértékű alkalmazásában a felsőoktatási intézmények lehetnek a hazai mintaadó szervezetek.

A bölcsészeti és társadalomtudományi tudományterületeken sajnos nagyrészt megoldatlan a tudományos teljesítmény nemzetközi mérhetősége. A szakterületi sajátosságokat figyelembe vevő mércék hiányában a forráselosztásban nehezebben találni objektív fogódzókat. A szakterület finanszírozásában hazai és nemzetközi viszonylatban is alacsony a *forrásbevonási* képesség (pályázatok, gazdasági-társadalmi partnerek) szintje. Mivel a tudományos kutatásban és az oktatásban mind a hazai, mind a nemzetközi tudományos életben egyre nagyobb szerepet kap ez a csatorna, meg kell találni a formáját e források elérésének.

Az elvárt hatások több szinten jelentkeznek: a képzések és kutatások társadalmi, gazdasági és környezeti kihívásokhoz igazodnak a képzési és a kutatási funkciók átfőrmálásával párhuzamosan. Ennek révén a fenti kihívások reflektálása megtörténik a képzési és kutatási tevékenységekben. A működtetésbe, üzemeltetésbe, intézményi folyamatokba a társadalmi kihívások kezelésének beépítése megtörténik: nem csak a kutatásban vagy a képzésben jelentkeznek, hanem többek közt ténylegesen csökken a felsőoktatási intézmények környezetterhelése, víz- és energiafelhasználása, innovatív, rugalmas foglalkoztatási, képzési, oktatási formák jelennek meg az intézményekben, a felsőoktatási közösségi terek használatába és működtetésébe a különböző intelligens megoldások beépülnek.

Akciók:

- A környezeti, gazdasági és társadalmi kihívásokra választ kereső kutatások célzott támogatása, külön program illetve megrendelések formájában.
- A kutatási témákban a jövő- és problémaorientált témák, továbbá a gender szempontok fókuszként vagy horizontális szempontként beépülésre kerülnek.
- A környezeti, gazdasági és társadalmi kihívásokra való reflektálás és a fenntarthatóság témaköre kötelező elemként beépül a tananyagokba, mind szabályozási, mind fejlesztési beavatkozások révén.
- Felsőoktatási mintaprojektek indulnak a természeti erőforrások (víz, energia, nyersanyagok) takarékos és hatékony – primer és szekunder – felhasználása, az

éghajlatváltozás lehetséges közép- és hosszú távú hatásai modellezésének területén, különös tekintettel annak az életminőségre, a mezőgazdasági termelés és az élelmiszergazdaság várható teljesítményére gyakorolt hatására a Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program közintézményi konstrukcióiban (pl. bemutató passzív épületek).

Célkitűzés: a tudománynépszerűsítő, ismeretterjesztő, szemléletformáló szolgáltatások bővülnek, és növekszik a hozzáférés a felsőoktatási tudásbázisokhoz.

Indoklás: a felsőoktatási intézmények közgyűjteményi hálózata (könyvtárak, levéltárak, gyűjtemények) és adatbázisai jelentik a legszélesebb területi lefedettségű és legbővebb tartalmú tudásbázist Magyarországon. Ezen adottságnak köszönhetően az egyetemeken, főiskolákon indított, a jelenkori problémák megoldására irányuló intézkedések, javaslatok nagymértékben formálják a fiatalabb generációk attitűdjét; a felsőoktatásból kikerülő hallgatók nemcsak értékes munkavállalók, hanem a középosztály művelt, széles látókörű, környezettudatos és a problémákat intelligens módon kezelő tagjai lesznek.

Akciók:

- A Kutatók Éjszakája, a Tudomány Ünnepe, a Mindentudás Egyeteme, a Lányok Napja jellegű tudománynépszerűsítő programok aktív támogatása és kiterjesztése.
- A felsőoktatási beruházásokba horizontális elemként szemléletformáló, bemutató elemek kötelező beépítése.
- Tudásbázis-fejlesztő és -bővítő programok indítása az EFOP-ban.

Célkitűzés: korszerű információs tartalmak előállítás és a hozzáférés széleskörű biztosítása.

Indoklás: A hagyományos tankönyvellátáson túlmenően a felsőoktatási könyvtárak aktívan bekapcsolódnak a digitális tananyagok előállításába, ezek szolgáltatásába. A legtöbb felsőoktatási könyvtár már „tanuló (információs) központként” működik, jóval túllépve tradicionális szerepét. Az új tanulási formák között látható a legnagyobb változás, s egyben annak az igazolása, hogy az egyetemi könyvtárak a tanulás helyszínei maradtak és maradnak: egyre több olyan új módszert dolgoznak ki, amelyek a hallgatók és az oktatók magas szintű informatikai írástudását, a tudományos kommunikáció új ismereteit tanítják, vagy bővítik. A mobil eszközök folyamatos térhódítását a felhasználók körében a könyvtári technológiának is kezelnie kell (mobil szolgáltatásokhoz szükséges alkalmazás fejlesztések, oktatási felhő struktúra kialakítása). A könyvtári hálózatok összekapcsolása az egyéb kulturális/információs hálózatokkal a felsőoktatás színvonalának minőségi emelését tudja eredményezni.

Akciók:

- az elektronikus formában előállított oktatási tartalmak bővítése országos koordinációban;
- a hagyományos értékes tankönyvek, folyóiratok, oktatási anyagok koordinált digitalizálásának támogatásának beépítése az intézményi fejlesztésekbe;
- a hallgatóknak szánt saját előállítású vagy beszerzett oktatási anyagok számára célzott és jól használható szolgáltatási környezet kialakítása az intézményi fejlesztések keretében;

- a kutatási eredmények disszeminációjának támogatása a tudományos kommunikáció egyre változatosabb csatornáit felhasználva;
- a publikációkban megjelenő eredmények tartós megőrzését szolgáló környezet fejlesztése az intézmény fejlesztések keretében;
- fejlesztések a kutatás során keletkező adatok, adathalmazok kezelése, közzététele és megőrzése érdekében;
- tudásmetria adatok előállítását és szolgáltatását támogató tevékenységek beépítése az intézményi fejlesztésekbe.

Célkitűzés: a felsőoktatás szolgáltató funkcióinak megerősítése mind a hallgatók, mind a helyi társadalom irányába.

Indoklás: a felsőoktatási intézmények jelentős közösségi, kulturális és sport infrastruktúrával rendelkeznek, amelyek elsősorban a hallgatókat és oktatókat szolgálják, de egyes kisebb egyetemi vagy főiskolai városokban a teljes lakosság ezeket használja. Ezek bővítése és fejlesztése széles látókörű, valamint egészségtudatosabb, egészségesebb életvitelt folytató és egészségesebb hallgatókat és leendő értelmiségieket eredményez, ami azért is nagy jelentőségű, mert az egyetemeken, főiskolákon végző hallgatók későbbi munkavégzésük során vezetőként, mintaadóként nemcsak saját, de a környezetük egészségére, életvitelére is jelentős hatással lehetnek. A képzési folyamat és körülményei minőségének javítása, fejlesztése során fontos szempont, hogy a hallgatókat körülvevő szolgáltatási rendszer megfelelő, a rendszeres testmozgást, a megfelelő életvitelt és az egészségtudatos magatartást elősegítő szocializációs hatásokkal bírjon. Lényeges, hogy ezek a szolgáltatások ne zárványként működjenek az intézményekben, nyitottak legyenek a hallgatókon, oktatókon túl a környező társadalom számára is. Így a rendszeres testmozgást és fizikai aktivitást elősegítő sport és egészségfejlesztő szolgáltatások fejlesztése és összehangolása fontos cél, a szabad infrastrukturális és szolgáltatási kapacitásokkal rendelkező intézmények bekapcsolódhatnak az ilyen irányú helyi igények kielégítésébe, a kulturális, rekreációs és egészségfejlesztő szolgáltatások a helyi kulturális, turisztikai, kreatív, rekreációs és egészségfejlesztő városi fejlesztések egyik alapjává válhatnak.

Kiemelt cél a sport, testnevelési, egészségnevelési programok kiterjesztése, hiszen az egyetemi sportrendezvények, sportolási lehetőségek, továbbá a rendszeres testmozgást és fizikai aktivitást elősegítő sport és rekreációs szolgáltatási lehetőségek nemcsak az intézményt, hanem a szélesebb társadalmi közeget is mobilizálják. Így mind az intézmény, mind a város presztízse, vonzereje nő, és az egészségtudatos életmód és számos megbetegedés kialakulásának megelőzése szempontjából kulcsfontosságú rendszeres testmozgáshoz, fizikai aktivitáshoz és a sportoláshoz való pozitív hozzáállás is javul, elősegítve ezzel az egészségkultúra fejlődését és szélesebb körű elterjedését.

A felsőoktatási szolgáltatási rendszerek fentiek szerinti fejlesztésében fontos ágazatközi együttműködési lehetőséget jelent az Egészségügyi Világszervezet „Egészséges városok” (The healthy cities) felsőoktatási alprogramjához való kapcsolódás. Az „Egészségfejlesztő egyetem” (Health Promoting University) kritériumrendszerének való megfelelés egyben az egyetemi-főiskolai szolgáltatási rendszerek és számos alapfolyamat összehangolását is jelenti, amely elősegíti az egészségtudatosságot, a rendszeres fizikai aktivitást és testmozgást, a sportolást és a megfelelő egészségtudatos életvitelt, és amely teljesen egybevágh a felsőoktatás, azon belül a képzési folyamat és körülményei minőségének javítására vonatkozó általános célokkal is.

Akciók:

- A megkezdett felsőoktatási sportfejlesztési programok folytatása és bővítése, ennek eredményeképpen a színvonalas sport-infrastruktúra megteremtése, a rendszeres fizikai aktivitást és testmozgást elősegítő rekreációs és sportszolgáltatási rendszerek fejlesztése minden intézményben.
- A felsőoktatási EFOP fejlesztésekbe a kulturális disszeminációs tevékenységek horizontális elemként való beemelése.
- Ágazatközi együttműködés keretében „egészségfejlesztő egyetemek” létrejöttének elősegítése, részvétel e program sikeres végigvitelében.

Teljesítménymutatók

	KIINDULÁSI ÉRTÉK	CÉLÉRTÉK
Felsőoktatási, kamarai, önkormányzati kollaborációk/ egyeztető fórumok száma	2	12
Spin-off cégek száma	<i>Felmérés alatt</i>	+20%
Kreatív városi stratégia, amelynek végrehajtásában részt vesz felsőoktatási intézmény	2	5
Modellértékű, bemutató funkciót ellátó felsőoktatás energetikai felújítás/passzív közintézmény	2	10
Felsőoktatási sport és testmozgás, valamint egészségfejlesztő és egészségnevelő szolgáltatásokban résztvevők száma	<i>Felmérés alatt</i>	+20%

3. A kibontakozáshoz szükséges változtatások

Számos változtatás végrehajtása szükséges ahhoz, hogy a magyar felsőoktatási rendszer stabilizálódjon, megerősödjön és felkészülten álljon a jövőben várható kihívások előtt. A változások érintik egyrészt a felsőoktatás-politikát és a kormányzat egyéb ágazatait, másrészt magukat az intézményeket.

Profiltisztítás és specializáció: az oktatási és kutatási fókuszterületek megerősítése, a különböző intézménytípusok küldetésének világos megfogalmazása és lehatárolása, a küldetésnek való minőségi megfelelés értékelése, a képzési szerkezet racionalizálása és a finanszírozás ehhez történő igazítása.

Az intézményrendszer átalakítása: az értelmetlen és gazdaságtalan lokális versengés helyett együttműködés és feladatmegosztás, a regionális erőforrások egyesítése a nemzetközi versenyben való helytállás érdekében. Az ország térszerkezetéhez igazodó, hatékony és eredményes intézményrendszer kialakítása és ennek pozicionálása a Kárpát-medencében, illetve Európában.

A Kárpát-medence magyar felsőoktatásának egysége: a magyar felsőoktatás az egész Kárpát-medence magyarságának biztosítja a felsőfokú képzéshez való hozzáférés lehetőségét, ezért a külföldi magyar közösségek számára is intézményeket működtet és képzési lehetőséget tart fenn.

A magyar felsőoktatás nemzetköziesítése: a XXI. század egyik legnagyobb kihívása a tudomány és a kutatás nemzetköziesedése, melyben a világszínvonal elérése érdekében a magyar felsőoktatásnak is lépést kell tartania az uralkodó tendenciákkal, képessé kell válnia a magyar tudomány eredményeit megismerni, megtanulni vágyó külföldiek befogadására és minőségi képzésére.

Oktatási innováció: a hagyományos felsőoktatási önkép kreatív újraértelmezése a XXI. század kihívásai és lehetőségei fényében: intenzívebb tanulási élmény, módszertani megújulás, nem hagyományos képzési formák elterjedése.

Hatékony intézményirányítás és új üzleti modellek: az értéktermelő és támogató üzleti folyamatok újratervezése, a fenntartó és a felhasználók érdekeinek közvetlen megjelenítése, az intézményi felelősség egyértelműsítése, és ezzel egyidejűleg a vállalkozási szabadság növelése. A magas szintű autonómia a magyar felsőoktatás erőssége, ugyanakkor személyes elköteleződés és felelősségvállalás nélkül az egyes intézmények nem képesek a kívánt módon hozzájárulni a teljes intézményrendszer és végső soron a magyar társadalom kollektív teljesítményéhez.

A következő fejezetekben ezeket a változtatásokat tekintjük át egyesével, megjelölve mind az oktatáspolitikai célkitűzéseket, mind a jelen kormányzati ciklusban tervezett konkrét akciókat.

3.1. Profiltisztítás és specializáció

A felsőoktatási intézményeket nyilvánvalóan nem lehet közvetlenül összehasonlítani a termelő vállalatokkal, azonban az ellátási láncok minősítésére használt paraméterek közül több is fontos tanulsággal bír az ágazati folyamatok újratervezése szempontjából.

ELLÁTÁSI LÁNC TELJESÍTMÉNYMUTATÓI	FELSŐOKTATÁSI ÉRTELMEZÉS
<i>Szállítási idő:</i> mennyi idő alatt reagál a rendszer a felmerülő új felhasználói igényre?	A felmerülő új társadalmi / gazdasági igényeket kielégítő friss diplomások mennyi idő alatt jelennek meg a munkaerőpiacon?
<i>A megrendelés pontos teljesítése:</i> a felhasználó pontosan azt kapja, ami az eredeti igénye volt?	A munkaadói igények folyamatos becsatornázása a képzés tartalmába. Direkt ipari megrendelés alapján folytatott K+F.
<i>Kapacitás-kihasználtság:</i> magas szintű és stabil üzemi működés.	Az intézményi kapacitások kihasználtsága, a felesleges kapacitások üzleti hasznosítása (többlet bevételi forrás) vagy leépítése, kiszervezése.
<i>Leltárkészlet:</i> a főlegesen nyersanyag, félkész áru és késztermék raktározásának elkerülése.	Az átlagos végzési idő és a lemorzsolódás csökkentése.
<i>Inkurrencia:</i> az a készlet, ami iránt régóta nem volt kereslet.	A végzett, de szakmájukban elhelyezkedni nem tudó diplomások száma.
<i>Nyereségesség</i>	Reális önköltségszámítás, a nem közösségi típusú források részarányának növelése, a költségvetés tehermentesítése.

A társadalmi-gazdasági megrendelések kezelése az igények lehető legkorábbi időpontban történő (proaktív) felismerésével kezdődik. Ennek elemei a munkaerő-piaci előrejelzések készítése, a diplomás pályakövetés és a társadalmi (néha családi) igények becsatornázása. A megrendelés maga történhet közvetett módon, magyar állami ösztöndíjas képzésben részt vevő hallgatók formájában, de különböző alternatív finanszírozási modellek (diákhitel, vállalati ösztöndíjak, közösségi-önkormányzati ösztöndíjak) segítségével direkt formában is megjelenhet az intézményeknél. Az intézmények a megrendelésekre rugalmas módon reagálhatnak, a különböző képzési szintek és formák (reguláris, kooperatív, duális) más és más átfutási időt eredményeznek. Az egyes képzések esetén a felvevőpiachoz való kapcsolódás közvetlensége is különböző.

Célkitűzés: a képzési programok átstrukturálása annak érdekében, hogy minden hallgató a képességeinek és lehetőségeinek megfelelő, a munkaerőpiacon értékes tudásra tegyen szert. A szakképzési rendszerből történő felsőoktatási átmenet biztosítása, új képzési szerkezet és alapképzési típus kialakítása (pl. üzemmérnök, üzemgazdász).

Indoklás: mindenki – az Alaptörvényben rögzített joga szerint – a képességeinek megfelelő, piacképes diplomát szerezhet. A felsőoktatás mindenki számára hozzáférhető, költséghatékony, a munkaerő-piaci elvárásoknak maradéktalanul megfelelő képzési rendszerré válik.

Magyarországon a középfokú oktatás *gimnáziumban, szakközépiskolában és szakiskolában* folyik. A *gimnázium* alapvetően az általános műveltséget megalapozó, valamint érettségi vizsgára és a felsőfokú tanulmányok megkezdésére felkészítő oktatási intézmény, a *szakközépiskolában* szakmai érettségi végzettséget adó vizsgára és szakirányú felsőfokú iskolai tanulmányok megkezdésére készítik fel szakmacsoportos alapozás mellett, szakképző évfolyamain a szakmai érettségi vizsga ágazatához tartozó szakképesítés szerezhető. A *szakiskola* általános és alapozó szakmai képzést és szakképzést nyújt.

A *gimnázium* négy, hat vagy nyolc évfolyammal működő nevelési-oktatási intézmény, ahol általános műveltséget megalapozó, valamint érettségi vizsgára és felsőfokú iskolai tanulmányok megkezdésére felkészítő nevelés-oktatás folyik. A gimnáziumok általában négy osztályosak. A hat vagy nyolc évfolyammal működő gimnáziumok a tehetséggondozás speciális feladatának vállalásával az emelt szintű oktatás követelményeit teljesítik. Nyelvi előkészítő évfolyam esetében öt, hét vagy kilenc évfolyammal is működhetnek.

A *szakközépiskolában* az érettségi vizsgára és felsőfokú iskolai tanulmányok megkezdésére felkészítő nevelés mellett szakmacsoportos alapozás is folyik. A szakközépiskolában az általános és szakképző oktatás, valamint a gyakorlati képzés egy adott szakmacsoportra irányul. Általános műveltséget megalapozó négy középiskolai évfolyama van, ahol az ágazathoz tartozó, érettségihez kötött szakképesítések közös elemeinek tartalmát magában foglaló szakmai elméleti és gyakorlati oktatás folyik az egységes kerettanterv szerinti közismereti képzés mellett. A szakközépiskola ugyanakkor érettségire készít fel. A tizenkettedik évfolyam elvégzése után a tanulók szakmai érettségét tehetik. A nemzeti köznevelésről szóló törvényben meghatározott kötelező közismereti érettségi vizsgatárgyakból és a szakközépiskola ágazata szerinti kötelező szakmai vizsgatárgyból álló érettségi vizsgával megszerezhető végzettség, amely az OKJ-ról szóló kormányrendeletben meghatározottak szerint munkakör betöltésére képesít. Ezután a tizenharmadik, ún. szakképző évfolyamon lehet folytatni a tanulást, ahol a tanulók érettségi végzettséghez kötött szakképesítést szereznek a szakmai érettségi vizsga ágazatához tartozó szakképesítések közül. A szakképesítés ágazata szerinti szakmai érettségi vizsgával nem rendelkező, érettségi végzettséget szerzett tanulók részére a szakközépiskolában az érettségi végzettséghez kötött szakképesítésre történő felkészítés keretében a szakképzési évfolyamok száma kettő. Ebben az esetben a szakközépiskola a komplex szakmai vizsgára történő felkészítést a tizenharmadik-tizennegyedik (első-második szakképzési) évfolyamon szervezi meg. Ebben az esetben a tizenharmadik (első szakképzési) évfolyam követelményeinek teljesítését követően a tanuló az ágazati szakmai érettségi vizsgatárgyból tehető érettségi vizsga teljesítésével szakmai érettségi végzettséget szerezhet.

A *szakiskola* általános és alapozó szakmai képzést és szakképzést nyújt, ami nem készít fel közvetlenül az érettségire. 2013 óta hároméves duális szakiskolai képzés működik, melyben a szakmai gyakorlati képzés aránya a korábnál nagyobb, már az első évfolyamtól, munkahelyen, tanulószerveződéses formában is történhet. A szakiskolai végzettséggel rendelkező tanulót kérésére a szakközépiskola tizedik évfolyamára kell felvenni, ha a követelményeket teljesítette. Amennyiben a tanuló a négy kötelező közismereti érettségi vizsgatárgyból érettségi vizsgát tesz, a szakiskolában szerzett államilag elismert szakképesítést a tanuló kérésére középszintű szakmai érettségi vizsgának kell elismerni. A szakiskolai végzettséggel rendelkező tanuló – közismereti tanulmányainak és teljesített szakmai követelménymoduljainak beszámításával – folytathatja tanulmányait olyan kétéves középiskolai képzésben, amely legalább négy kötelező közismereti érettségi vizsgatárgyból készít fel érettségire. A képzés követelményeinek teljesítése egyenértékű a középiskola (gimnázium, szakközépiskola) befejező évfolyamának elvégzésével. Azok az OKJ-ról szóló kormányrendeletben meghatározott szakképesítéssel rendelkezők, akik a szakiskola elvégzése után ötéves szakmai tapasztalattal és mestervizsgával rendelkeznek, érettségi nélkül is megkezdhetik érettségire épülő szakirányú szakképesítés megszerzésére irányuló szakközépiskolai (posztszekunder) tanulmányaikat.

A felsőfokú képzések megkezdésének alapvető feltétele jelenleg minden esetben az érettségi megszerzése. A felsőoktatás egymásra épülő, felsőfokú végzettséget adó képzési ciklusai a döntő többségében 6 vagy egyes területeken 7 féléves *alapképzés* (BA/BSc.), az erre épülő, általában 4 féléves *mesterképzés* (MA/MSc.) és a kizárólag mesterfokozat birtokában

megkezdhető, 6 féléves *doktori képzés* (PhD, DLA). Mesterfokozatot jogszabályban meghatározott esetekben általában 10 féléves osztatlan képzésben is lehet szerezni.

A felsőoktatási intézmények – a fentiek mellett – felsőfokú végzettségi szintet jelenleg nem nyújtó 4 féléves *felsőoktatási szakképzést* (FSZ), és a felsőfokú végzettség szintjét nem emelő 2-4 féléves *szakirányú továbbképzést* (SZT) is folytathatnak, valamint az élethosszig tartó tanulás keretében felnőttképzést szervezhetnek.

Akciók:

- a jelenlegi felsőoktatási szakképzések szakmai színvonalának emelése mellett annak elérése, hogy ezen gyakorlatorientált képzések is biztosítsanak felsőfokú végzettséget, adott esetben biztosítva annak lehetőségét, hogy a szakiskolából, szakközépiskolából jelentkező hallgatók - megfelelő színvonalú középiskolai eredmény esetén – kerüljenek be ezen képzésekre, továbbá átvétellel azon hallgatók, akik a klasszikus értelemben vett alapképzést, osztatlan képzést nem tudják elvégezni.
- az egyértelműen a főszabály szerint a doktori képzésre felkészítő 4 féléves mesterképzések mellett olyan 2-4 féléves, gyakorlatorientált mesterképzések létesítése, melyek nem a doktori képzésre, hanem a magasabb minőségű ismeretek biztosítása révén a még magasabb minőségű munkavégzésre készítene fel.

Célkitűzés: az intézmények profiljának differenciálása, az intézménytípusok (egyetem, alkalmazott tudományok egyeteme) elsődleges funkciójának megfelelő működtetése.

Indoklás: az egyetem nem jobb vagy rosszabb, mint a főiskola, hanem más az oktatásban betöltött szerepe. A főiskola nem kisebb vagy gyengébb egyetem. A „főiskola” megnevezés azonban mára elavult, és a nemzetközi oktatási piacon versenyhátrányt jelent. Ezért a továbbiakban javasolt az egységes „Alkalmazott Tudományok Egyeteme” név (angolul: University of Applied Sciences, németül: Fachhochschule) használata.

Tehát a magyar felsőoktatásban a jövőben funkcionálisan kétféle alapvető intézménytípus különíthető el:

- Egyetem, ahol a hangsúly az akadémiai jellegű *új tudás teremtésén* van, és a működés ebből a misszióból vezethető le; az egyetemek közül kiemelkedik néhány tudományegyetem, melyek szakmai és tudományos jelentőségüknél és méretüknél fogva meghatározói a magyar felsőoktatás intézményrendszerének;
- Alkalmazott tudományok egyeteme, amely egy professzionális képző intézmény, és elsősorban a gazdasági-társadalmi igények kielégítésére, a *tudás hasznosítására* fókuszál, amely még akkor is igaz, ha az intézmények egy része hivatalosan főiskola elnevezéssel bír.

Az egyetem (beleértve a tudományegyetemeket) valamint az alkalmazott tudományok egyeteme (korábbi főiskola) közötti profiltisztítás lényege, hogy az *új tudás teremtésére*, az európai kutatási szférában (ERA) való eredményes részvételre koncentráló intézménytípus profiljában a kutatási elemek erősítése a fejlesztések iránya, míg a *tudás hasznosítására* fókuszáló, térségi hatású képzési, esetleg szakképzési funkciók ezen intézmények esetében racionalizálандók, és az adott régió alkalmazott tudományok egyeteméhez (főiskolájához) telepítendőek.

Az Nftv. 2012-16 között érvényes minősítési rendszerét (kiemelt intézmény, kutatóegyetem, kutató kar, alkalmazott tudományok főiskolája) a tapasztalatok alapján új, célzott kiválósági

rendszer, az ún. „nemzeti kiválósági központok” rendszere váltja fel. Ennek lényege, hogy egy-egy nemzetközileg kiemelt kutatási-képzési terület, és az ehhez kapcsolódó szervezeti egységek (nem pedig a teljes intézmény) kapnak minősítést és céltámogatást. Értelmszerűen a tudományegyetemek a szakmai és tudományos jelentőségüknél és méretüknél fogva több ilyen kiválósági központot tudnak fejleszteni, ugyanakkor a többi egyetem, és esetenként az alkalmazott tudományok egyetemei is esélyesek lehetnek egy-egy ilyen kiválósági központ indítására.

Célkitűzés: a hátrányos helyzetű régiók versenyképességének javítása érdekében közösségi főiskolák kialakítása, melyek a helyi közösség és a régiós vállalkozások felé *irányuló tudáshoz* szolgáltatás kereteit teremtik meg, illetve jelentős szerepet játszanak az értelmiségképzés és a kiművelt emberfők megtartása terén.

A *közösségi főiskola* a hazai gyakorlatban teljesen új intézményműködtetési forma. A közösségi főiskolák létrehozásának célja, hogy megszűnjenek Magyarországon azok a földrajzi értelemben vett „felsőoktatás-mentes övezetek”, ahol belátható közelségben nincs jelen a felsőfokú képzések kínálata, némiképpen csökkentve ezzel az adott környéken élők esélyeit a színvonalas képzésben való részvételre. Tekintettel arra, hogy ezeken a helyszíneken, üzleti alapon és fenntartható módon eddig nem tudta megvetni a lábát a felsőoktatás, a hagyományos intézményi struktúrától eltérő megoldást kell találnunk a problémára.

Az új koncepció lényege, hogy a közösségi főiskola a felsőfokú képzések működtetéséhez szükséges *infrastruktúrát* biztosítja. Az Oktatási Hivatal által működési engedélyezési eljárást követően nyilvántartásba vett szervezet más felsőoktatási intézmények képzéseinek szolgálhat alapító okiratba történő telephelybejegyzés nélküli színtereként, amennyiben a képzési jogosultságot az intézmény saját kezdeményezésére az Oktatási Hivatal eljárása során – a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság véleményezése mellett – a közösségi főiskolai helyszínen megszerzi.

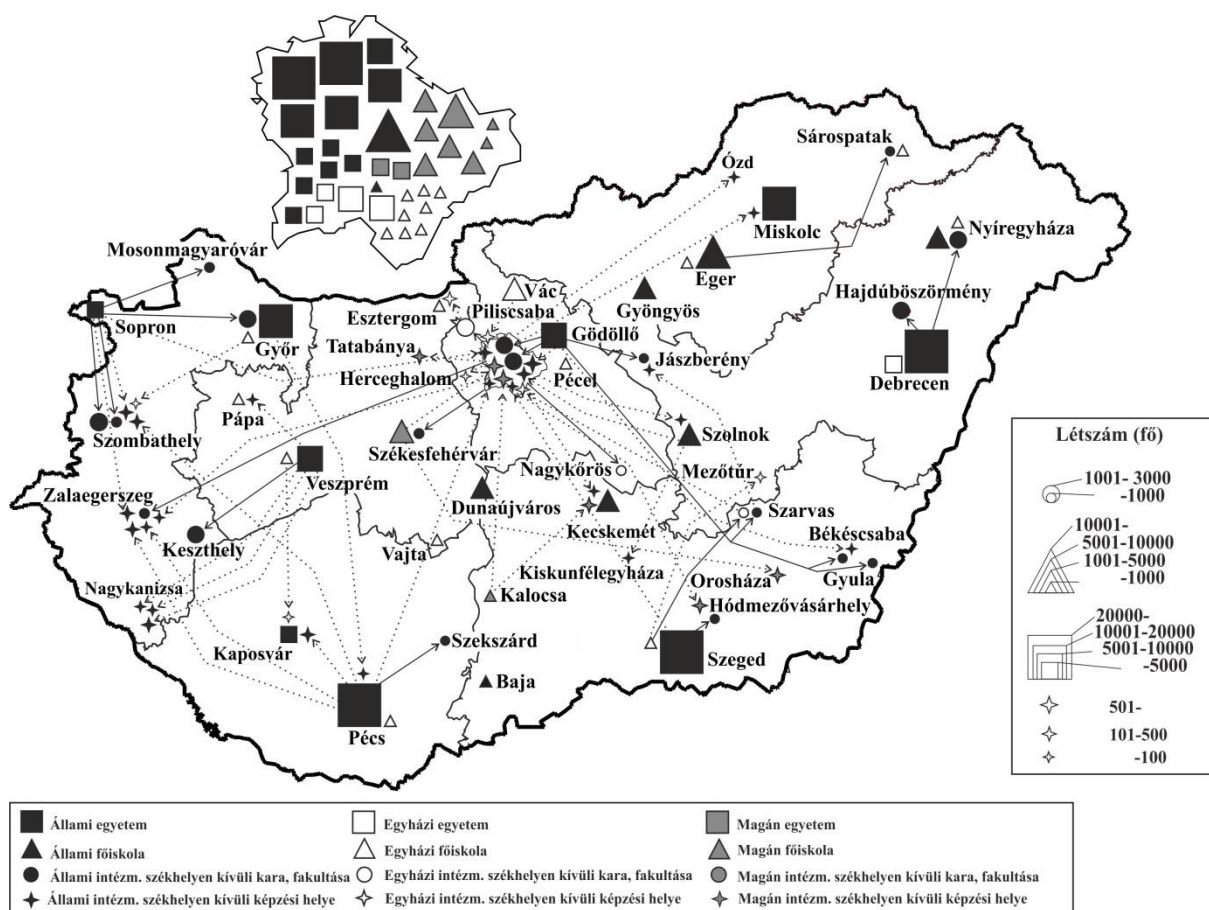
A közösségi főiskola *fenntartója* alapvetően egy, – a helyi felsőoktatás megteremtésében elkötelezett – önkormányzat(ok), esetleg egyház(ak), gazdálkodó szervezet(ek) által alapított szervezet. A képzési infrastruktúra működtetésére a közösségi főiskolának is lehetnek saját alkalmazottai. A közösségi főiskola azonban nem rendelkezik saját maga által foglalkoztatott oktatókkal és vélelmezhetően kutatókkal sem, hiszen az ilyen területeken éppen a megfelelő szakemberhiány okoz gondot, a felsőfokú képzések indítása és akkreditációja jó minőségben nem is oldható meg másképp. Az ilyen módon felsőoktatási céllal működtetett infrastruktúrában akár több intézmény is hirdethet képzéseket, miután az erre vonatkozó szakindítási jogosultságot megszerezte. A hallgatók is a képzést megvalósító intézménnyel állnak hallgatói jogviszonyban, az oklevelet is a képzést szervező intézmény állítja ki.

A közösségi főiskola létrehozható valamely alkalmazott tudományok egyeteme keretei között is, de nem jöhet létre olyan településen, ahol már működik egyetem, és működésének engedélyezéséhez a miniszter egyetértése szükséges. Nem cél, hogy ilyen intézmények tömegesen működjenek: a kormány csak a *felsőoktatáshoz való teljes körű hozzáférés* céljának szempontjából releváns településeken támogatja a közösségi főiskolák létrehozását, vagyis nem kell attól tartani, hogy visszatér az „intercity-professzorok” és a koordinálatlanul hirdetett képzések tömegének korszaka. A közösségi főiskola ily módon történő létrehozása azonban mindenképpen biztosítja azt, hogy a megfelelő képzési kínálat minimális

befektetéssel is elérhető legyen olyan településeken, ahol a felsőfokú képzések kínálata szűkös vagy egyáltalán nincs meg, holott az adott település mérete, jelentősége indokolná azt.

3.2. Az intézményrendszer átalakítása

A hazai felsőoktatási intézmények székhelyei, telephelyei, és kihelyezett képzései jelenleg az alábbi térszerkezetet mutatják (az ábrák az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció térképei alapján készültek):

Célkitűzés: a felsőoktatási intézményhálózat racionalizálása, Magyarország térszerkezetéhez igazodó, hierarchikus, a minőségjavulás irányába ható, versenyhelyzetet teremtő intézményrendszer kialakítása.

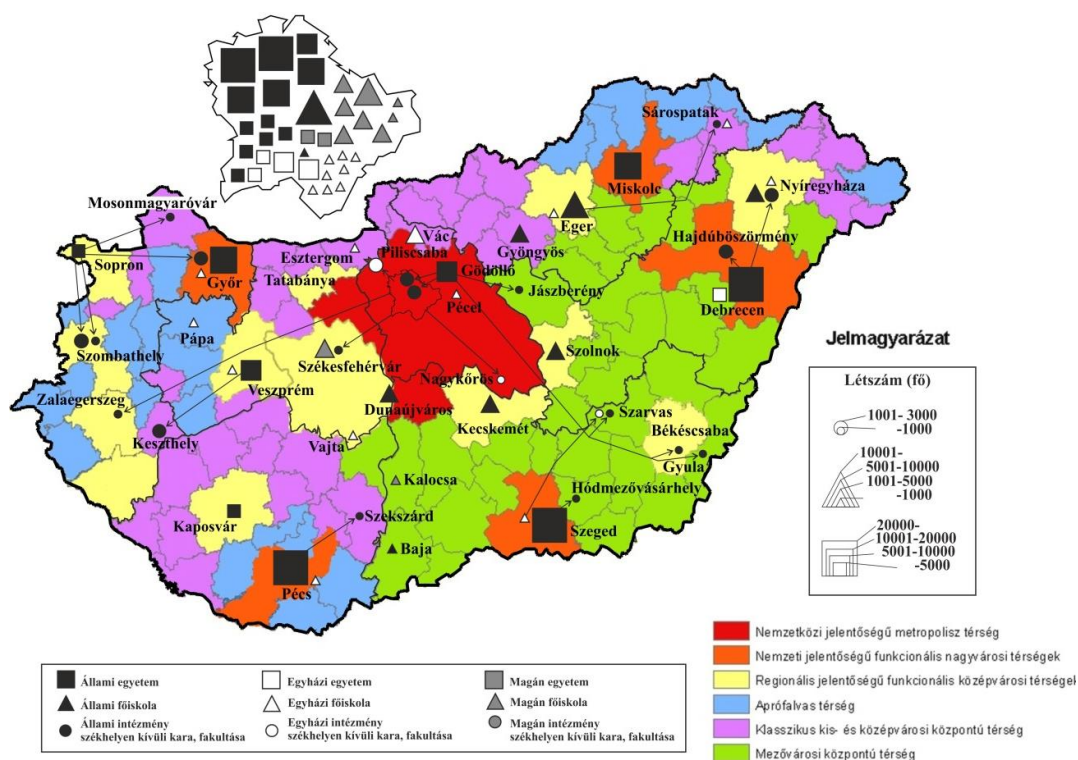
Indoklás: az intézményrendszer átalakításának alapelvei:

- A Budapest-centrikusság Magyarország térszerkezetének adottsága, amit nem *problémaként*, hanem *adottságként* kell kezelni.
- Bármennyire szimpatikus és igazságos az egyenlő jogú felek együttműködésére épülő fejlesztéspolitika, a településszerkezet *hierarchikus*.
- A települések helyett a *funkcionális városi térségeket (FVT)* szükséges a térstruktúra alapegységeinek tekinteni.
- A *térségi funkció*nak megfelelően kell biztosítani a felsőoktatás jelenlétét.

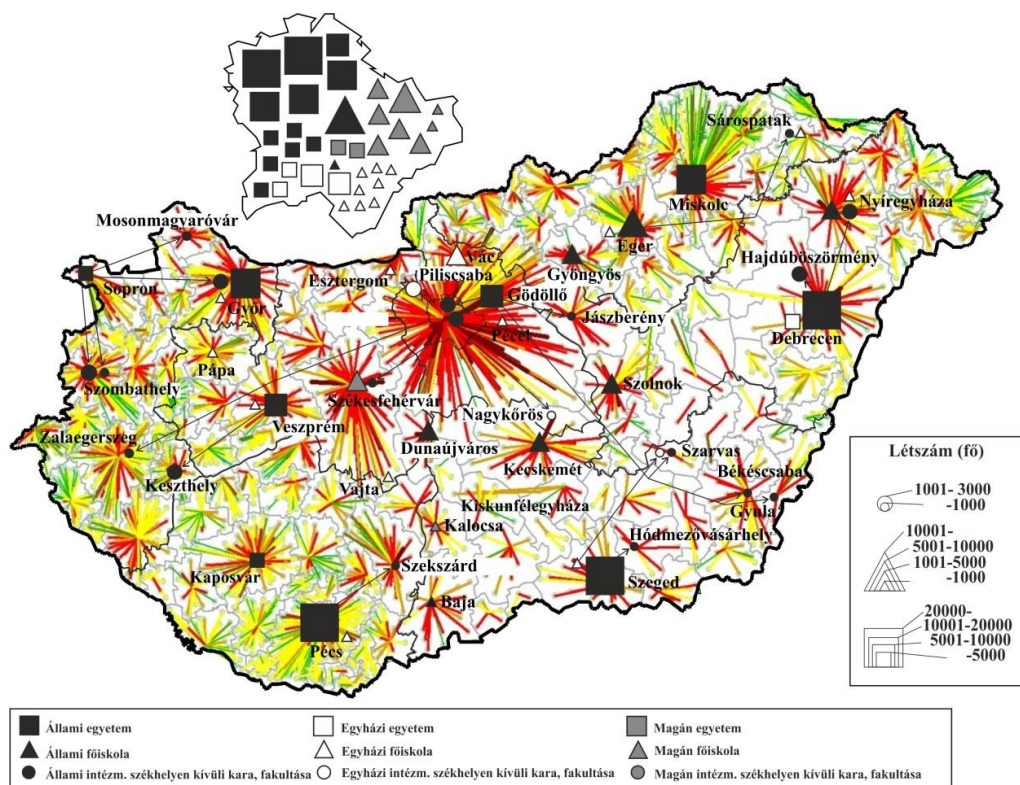
A felsőoktatás térszerkezete szempontjából három területet kell megvizsgálni, és ez alapján szükséges a beavatkozásokat kijelölni:

- az *intelligens szakosodás* keretében milyen potenciálokkal tud egy-egy intézmény részt vállalni egy-egy térség (funkcionális városi térség, megye, régió illetve ország) képzési és munkaerő-piaci portfóliójának kialakításában,
- a *vonzáskörzeteket* és a tényleges térhasználati és gazdasági folyamatokat figyelembe véve a felsőoktatási szolgáltatásokkal lefedett, illetve le nem fedett területeket,
- a területileg átfedő vagy egymást kiegészítő intézményi profilokat és lehetséges *profiltisztításokat és együttműködéseket*.

A felsőoktatási intézmények (és telephelyek) és a funkcionális gazdasági térségek összefüggései:

A felsőoktatási intézmények (és telephelyek), valamint a térhasználat:

Az intézményrendszer fenti elveknek megfelelő átalakításának konkrét szempontrendszerét a következő táblázat mutatja:

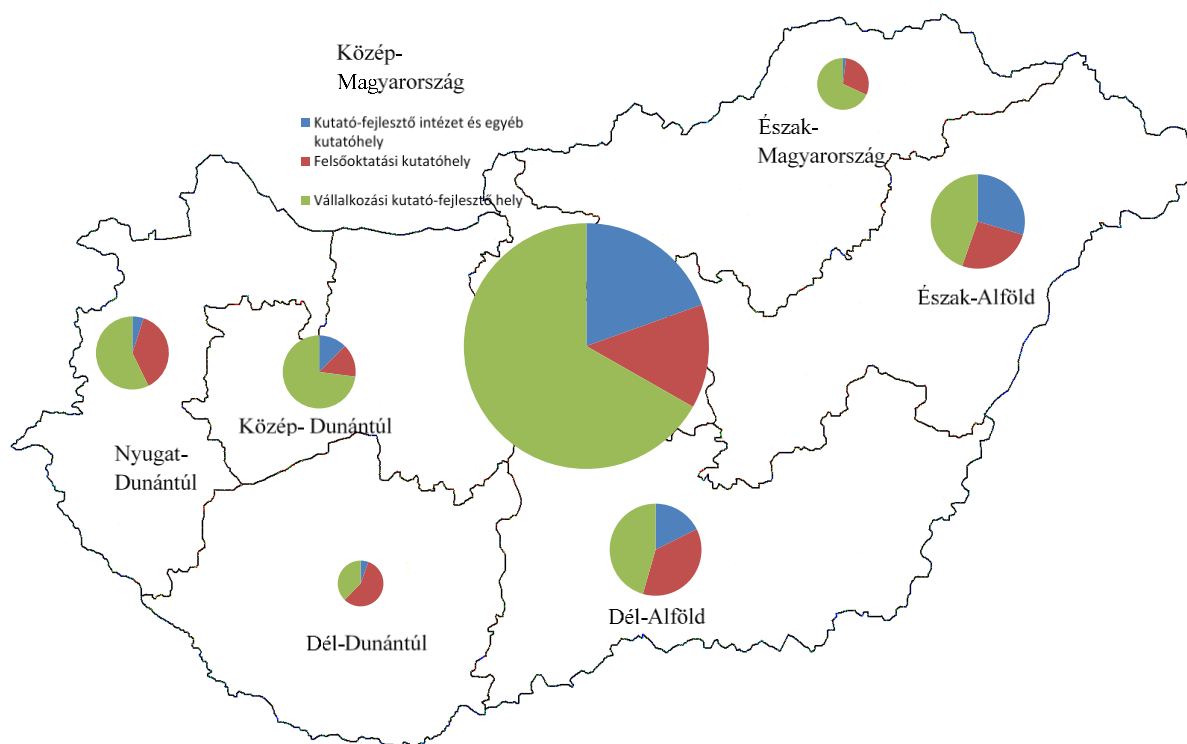
Pont-szám	Mennyire teremti meg a versenyhelyzetet az új struktúra?	Főleges kapacitások kivezetése, párhuzamosság csökkentése	Hatékonyság-növekedés	Illeszkedés a funkcionális városi térszerkezethez	Fenntartható, versenyképes intézmény jön létre?
	20%	20%	20%	20%	20%
0	Csökkenő verseny A létrejövő új struktúrában a piaci részesedés túl magas lesz (több, mint 42%)	Nem történik meg Nincs lényegi változás a szakszerkezetben	Nincs, vagy romlik Egy jól működő kis intézményt csatlunk rosszul működő nagyhoz	Alacsony Nincs illeszkedés	Nem Állami (közösségi) többlétszámú intézmény nélkül nem életképes a struktúra
3	Minimális növekedés Lényegében változatlan marad a piac felosztása	Kismértékben Párhuzamosan futó képzések összevonása	Minimális javulás A struktúraváltás önmagában is kikényszerít bizonyos változásokat	Közepes A funkcionális városi térség versenyképessége növekszik, vagy a régióé megmarad	Minimális javulás Fenntartható struktúra (jelenleg annak látszik)
6	Növekvő verseny Jobb piaci pozíció, éleződő versenyhelyzet	Nagymértékben Teljes szak kivezetésre kerül	Javulás Két jól működő intézmény integrációja, 'best practice' átvétele	Magas A régió versenyképessége növekszik, vagy az országé megmarad	Javulás A fenntarthatóság hosszú távon is biztosított

10	Erős verseny Két-három meghatározó piaci szereplő, 31-41% közötti részesedéssel	Drasztikusan Teljes képzési terület kivételére kerül	Lényegi javulás Rosszul működő kis intézményt konszolidál a jól működő nagy	Kritikus A régió / térség elmaradottsága csökken, vagy az ország versenyképessége nő	Lényegi javulás Nemzetközi piacon is versenyképes struktúra alakul ki
----	---	--	---	--	---

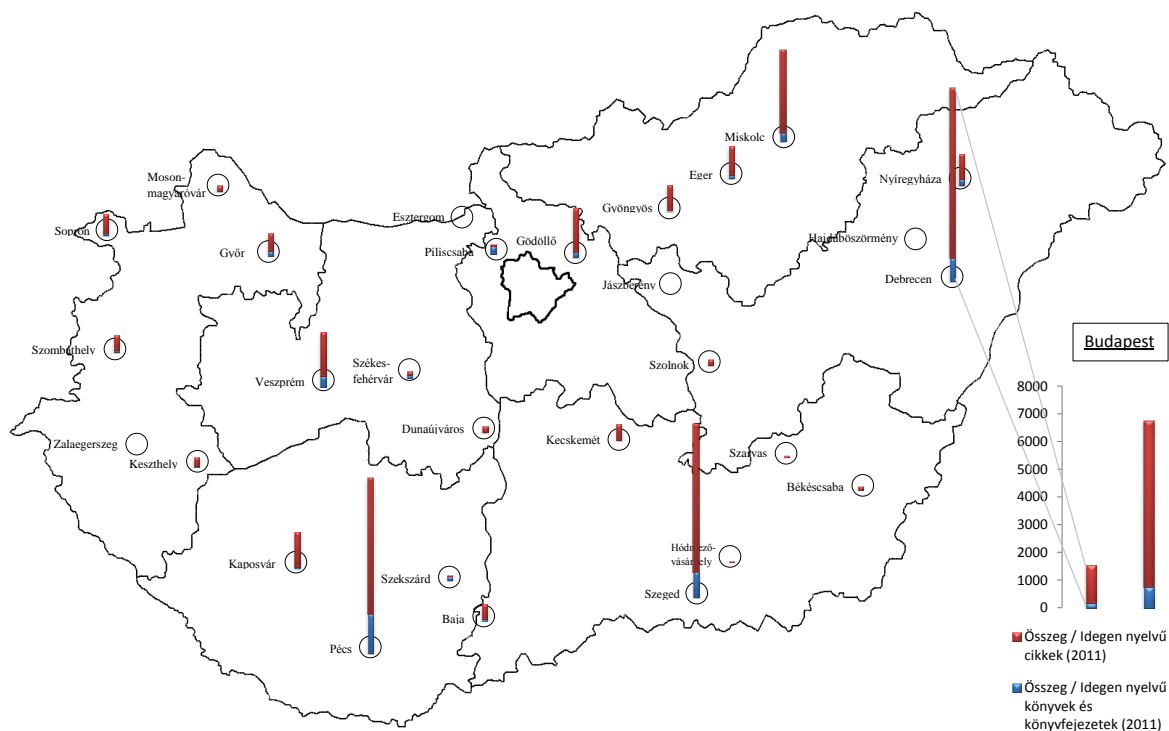
3.2.1. Állami intézmények

A 2014-2020-as tervezési időszakban a Strukturális Alapokból származó, a kutatás-fejlesztési tematikus célkitűzéshez kapcsolódó támogatások igénybevételének ex ante feltételét képezi a nemzeti vagy regionális, úgynevezett intelligens szakosodás stratégia (S3) vagy stratégiák kidolgozása megadott módszertan alapján. Az S3 vezérelve az, hogy az EU tagállamai és régiói beazonosítsák kutatási kapacitásaikat, és e meglévő erősségeikre, valamint potenciális kitérési lehetőségeire építve olyan fejlődési irányokat, specializációkat határozzanak meg racionális számban, melyek leginkább igazodnak a szóban forgó régiók innovációs potenciáljához.

A K+F ráfordítások és tudományos teljesítmény alapján a felsőoktatás kutatási szerepe jól leírható térszerkezeti szempontból. A K+F ráfordítások régióként, szektoronként az alábbiak szerint alakultak 2012-ben:

Idegen nyelvű publikációk száma, azaz nemzetközi relevanciával rendelkező kutatási eredmények a felsőoktatási intézmények 2012-ben készült Intézményfejlesztési Tervei alapján:

Mind ráfordításban, mind publikációs kibocsátásban kiemelkedő a **Közép-Magyarország régió** szerepe, a K+F kapacitások, felsőoktatási kapacitások, tudományos kibocsátás több mint fele itt tömörül. Budapest dominanciája a képzési kapacitások szempontjából is egyértelmű. Ugyanakkor térszerkezeti szempontból elmondható, hogy az itt található intézmények vonzáskörzete és a nagy vidéki központok vonzáskörzetei közt kialakulóban van egy fehér zóna, ahol nem megfelelően, illetve nem teljes kínálattal biztosított a felsőoktatási szolgáltatók jelenléte. Ez nagyjából az Esztergom – Tatabánya – Székesfehérvár – Cegléd – Jászberény – Hatvan – Salgótarján vonal).

Közép-Dunántúl és Nyugat-Dunántúl esetében közepes (közepesen alacsony) a K+F ráfordítás, mindkét esetben a vállalati ráfordítások dominálnak. Az itt működő felsőoktatási központok nemzetközi tudományos kibocsátása nem kiugró, a két régió K+F tevékenységét egyértelműen a műszaki és informatikai terület határozza meg. Az erős ipari jelenlét a tudásszolgáltató és tudásalkalmazó felsőoktatási funkcióval párosul, ahol a meglévő ipari kapcsolatokat tovább szükséges erősíteni. Ugyanakkor az itt jelenlévő intézmények közötti telephely és portfólió szerinti racionalizálásra és optimalizálásra szükség van (NYME: Sopron, Mosonmagyaróvár, Szombathely, Győr, Zalaegerszeg, SZE: Győr, PE: Veszprém, Keszthely, Nagykanizsa, BGF: Zalaegerszeg, PTE: Szombathely).

A felsőoktatási szolgáltatások elérhetősége területén három problémás térségről beszélhetünk: (a) a zalai telephelyek és székhelyen kívüli képzések intézmények közötti megosztása megoldatlan, (b) a budapesti vonáskörzetekkel határos egyes területek (Esztergom-Tatabánya), illetve (c) a somogyi-tolnai határterületek, ahol azonban adódik a Dunaújvárosi Főiskola kapacitásainak dél felé fordítása. A két régióban a pedagógusképzés (Sopron, Győr, Pápa, Veszprém, Szombathely) területén szükséges intézményi és területi koncentráció, valamint a zalai és a vasi műszaki képzések területén szükséges egymást kiegészítő, ipari igényekhez kapcsolódó profilok kialakítása.

Észak-Alföld és Dél-Alföld esetében közepes (közepesen alacsony) a K+F ráfordítás, ugyanakkor itt a felsőoktatási ráfordítások dominálnak. A kutatási és tudományos teljesítményt a két régióban a Debreceni Egyetem és a Szegedi Tudományegyetem határozza meg, a K+F és gazdaságfejlesztési akciókat is e két intézményre, illetve ezen intézmények kapacitásaira lehet alapozni. A két intézménynek köszönhetően az élettudományos, orvostudományi portfólió erős e térségekben. A két nagy egyetem mellett két nagy főiskolai központ (Kecskemét, Nyíregyháza), illetve több kisebb képző központ (Baja, Szolnok) és kihelyezett telephely működik. A térségi funkciók ellátásában és intézmények közötti elosztásban tapasztalhatók párhuzamosságok, emiatt a két nagy egyetem és a két nagy főiskola között a kutatóegyetemi és az alkalmazott tudományi, valamint szakképzési és felnőttképzési szerepeket újra kell tervezni, továbbá meg kell oldani a két alföldi régióban található felsőoktatási vonzásokörzetek szempontjából fehér foltnak minősülő területek lefedését: a járszági és békési képzések újraszervezését és közösségi főiskolai formációk kialakítását.

A **Dél-Dunántúl régió** speciális helyzetű terület szűkösebb erőforrásai és jelentős mértékű elvándorlási mutatói miatt. A régió egészének K+F teljesítményét főleg a Pécsi Tudományegyetem és annak orvosi és gyógyszerészeti kutatási kapacitása határozza meg, a K+F ráfordítások döntő többsége is állami, ebből következően az állami K+F támogatások csökkentése e térségben komoly gazdasági és foglalkoztatási következménnyel járna. A PTE (Pécs, Szekszárd) és a KE (Kaposvár) képzési portfóliója alapvetően komplementer, ugyanakkor mindkét intézmény képzési és kutatási területén mutatkozik néhány hiányosság, emiatt a kutatóegyetemi és az alkalmazott tudományi funkciók területén, illetve a pedagógiai, műszaki és művészeti képzésekben lehetségesek beavatkozások. A dél-dunántúli régió képzési lefedettségének biztosításában a Dunaújvárosi Főiskola, illetve a bajai Eötvös József Főiskola bekapcsolását is ki kell alakítani.

Az **Észak-Magyarország régió** esetében mind a gazdasági fejlettségi szint, mind a K+F ráfordítás alacsony, ugyanakkor az elmúlt évben egyre több olyan beruházás indult, amely a felsőoktatási képzések és kutatások iránti ipari igényt megnöveli. A K+F ráfordításban a vállalati ráfordítások dominálnak. Nemzetközi szintű tudományos kibocsátásban egyik észak-magyarországi intézmény sem kiugró, nem kutatóegyetemi szintű, ugyanakkor mindhárom intézmény (a Miskolci Egyetem, a gyöngyösi Károly Róbert Főiskola, valamint az Egerben és Sárospatakon működő Eszterházy Károly Főiskola) rendelkezik nemzetközileg releváns kutatási tevékenységgel. Problémát jelentenek az egyes területeken megmutatkozó párhuzamosságok, illetve „fél profilok”, vagyis amikor kapcsolódó képzési vagy kutatási területek két külön intézményben vannak. A legnagyobb probléma a régióban, hogy jelentős azon területek aránya, amelyek nem érintettek a felsőoktatásban (Nógrád és az észak-borsodi területek). A nógrádi képzésekre megoldást jelent az egyes intézmények és a salgótarjáni önkormányzat által indítandó gyakorlati képzést és előkészítő funkciókat ötvöző új, közösségi főiskolai képzéstípus, amelyhez hasonló programokat a többi intézmény is ki tud építeni a régió más területein.

Az intézményrendszer átalakítása során tekintettel kell lenni a világszínvonalú *művészeti felsőoktatás* fejlesztésére, a speciális infrastruktúra folyamatos megújítására és modernizációjára, a művészeti oktatásban résztvevők társadalmi és anyagi megbecsülésének biztosítására.

3.2.2. Egyházi és magánintézmények

Az intézményrendszer átalakításának egy fontos eleme, hogy az állami felsőoktatás feladatellátásra létrehozott rendszere kiegészüljön az egyházi és magán fenntartású intézmények képzési és kutatási kínálatával, hiszen ezen intézmények is fontos elemét képezik a magyar felsőoktatásnak. Évszázados hagyomány alapján kizárólag az egyházi intézmények látják el a hitéleti képzéssel kapcsolatos speciális feladatokat. A nemzeti felsőoktatási törvény szellemében az államnak az egyházi és magán fenntartású intézményekkel is megállapodásban kell rögzítenie, hogy az adott intézmény milyen feltételekkel, milyen konkrét feladatot vállal, illetve lát el a magyar felsőoktatásban a világi képzések területén. Ennek érdekében egyedi eljárásban el kell azt döntenie az államnak, hogy mely intézménnyel, milyen szakokon és milyen ösztöndíjas kapacitásokra köt megállapodást az egyházi vagy magánintézményekkel (külön kezelve természetesen a hitéleti képzéseket). Ezen döntés meghozatala során tekintettel kell lenni az adott szak országosan vagy regionálisan hiánypótló jellegére, illetve a létező állami kapacitások nagyságának növelésére, amennyiben ez az adott szakon, az adott régióban indokolt. Indokolt lehet továbbá a magyar állami ösztöndíj igénybevételének lehetőségét biztosítani azon szakok esetén is, ahol a kormány kifejezetten magas ösztöndíjas felvételi feltételt állapít meg, ilyen módon garantálva e szakokon a minél szélesebb körű versenyt.

3.2.3. A Kárpát-medence magyar felsőoktatásának egysége

A külföldi magyarok lakta régiók mindegyikére jellemző, hogy a felsőfokú tanulmányokat folytatók között a magyar nemzetiségűek aránya markánsan alulreprezentált. Ezt a képet tovább árnyalja az a tény, hogy a képzési szintek emelkedésével párhuzamosan, azaz ahogy haladunk az alapképzéstől a doktori képzés felé, csökken a többségi nemzet tagjaihoz képest a magyar nemzetiségű hallgatók és a végzettek (diplomások, fokozattal rendelkezők) aránya. Ez összességében azt jelenti, hogy nem, vagy alig tud megvalósulni a határon túli magyar közösségek értelmiségének reprodukciója, ami közvetlenül a magyar nyelvű oktatás fokozatos leépüléséhez, közvetve e közösségek fogyásához, az asszimiláció és a migráció növekedéséhez vezet.

A szülőföldi magyar nyelvű felsőoktatás struktúrája még mindig hiányos: teljes tudományterületek (agrár és műszaki, helyenként jogi, gazdasági és társadalomtudományi) nem jelennek meg a képzési portfólióban. A kínálat döntően a bölcsész- és természettudományos területekre, azon belül is a pedagógusképzésekre koncentrálódik. Mindezekon túl további probléma, hogy a szomszédos államok egyikében sem sikerült véglegesen és megnyugtatóan rendezni a magyar nyelvű felsőoktatási intézmény- (kar-, tanszék-, szak-) alapítások és akkreditációk kérdését.

Célunk az egységes Kárpát-medencei oktatási tér kialakítása, hiszen a határon túli oktatás valamennyi szegmense – régióként eltérő sajátosságai ellenére is – ezer szállal kötődik a magyarországi oktatási rendszerhez, azzal összefüggő struktúrát alkot, ezért a határon túli magyar felsőoktatás sem szakítható ki a magyarországi felsőoktatás vérkeringéséből. Eddig a határon túli magyar közösségeket (a tömbben élőket és a szórvány magyarság tagjait egyaránt), helyzetüket is általában a többségi nemzet tagjaihoz viszonyítva kezeltük, vizsgáltuk. Azonban a már említett negatív trendek megállításához vagy megfordításához a

továbbiakban a határon túli magyar felsőoktatást is az egységes magyar felsőoktatás dimenziójában, egységes felsőoktatási térben kell szemlélni, fejleszteni. E megközelítés biztosíthatja, hogy a szinte valamennyi régióban már elkészített és kidolgozott, de csíráiban mindenképpen meglévő stratégiák alapján kialakított kormányzati szintű oktatáspolitikai elképzelések érvényesülhessenek a külhoni magyar oktatás vonatkozásában és a magyarországi felsőoktatás területén egyaránt. Az így kialakítandó külhoni magyar felsőoktatással kapcsolatos tervezés során ugyanazokat a mennyiségi és minőségi elvárásokat szükséges megfogalmazni, amelyek érvényesek a magyarországi felsőoktatásban is.

Célkitűzés: a határon túli magyar oktatás minőségi és mennyiségi fejlesztése.

Indoklás: a határon túli magyar felsőoktatás fejlesztése akkor lehet eredményes, ha az alkalmazott aktivitásoknak köszönhetően a külhoni magyar hallgatók készség- és tudásszintje markánsan nő, és ezáltal a határon túli magyar közösségek tagjai körében fokozatosan felhalmozott tudástöbblet jelenik meg. A kívánt hatást döntően a határon túli magyar felsőoktatás minőségorientált fejlesztése eredményezheti.

Akciók:

- A szakemberhiány pótlása érdekében meg kell teremteni az oktatói kiküldetések rendszerét. A határon túli magyar fiatal oktatói ösztöndíjak bevezetésével középtávon (3-6 éves viszonylatban) elősegítette a kormány a határon túli magyar felsőoktatásban a fiatal, tudományos fokozattal rendelkező minősített oktatók számának növelését. A továbbiakban az ösztöndíjprogramban érintettek körének kiszélesítése szükséges 3-6 éves docensi, professzori kiküldetésekkel, melyek során a határon túli intézmények kiváló oktatókat alkalmazhatnak az általuk betölteni kívánt hiányterületeken úgy, hogy az érintettek Magyarországon a kiküldetés alapján továbbra is főállású foglalkoztatottnak minősülnek, nem kell kilépniük az anyaintézményükből. Ehhez törvénymódosítás szükséges.
- Kiemelt jelentőségű a határon túli anyanyelvű oktatás szempontjából a mesterszintű felsőoktatás kiszélesítése nemzetközi mesterképzésekkel, továbbá doktori programok és iskolák alapítása magyarországi oktatók és intézmények bevonásával. Önmagában az alapképzés mennyiségi kiterjesztése nem elegendő az értelmiségi reprodukcióhoz, ezért szükséges a mesterfokozatnak megfelelő magyar vagy két tannyelvű képzések minél nagyobb számú beindítása együttműködésben a magyarországi intézményekkel. Ez az akció az ágazatirányítás koordinálásával, az intézmények intenzív bevonásával hajtható végre.
- Fontos feladat továbbá a szülőföldi magyar nyelvű felsőoktatás képzési kínálatának szélesítése. A határon túli magyar felsőoktatás helyzetét figyelembe véve a szülőföldi értelmiség utánpótlását a leghatékonyabban a szülőföldi magyar nyelvű felsőoktatási képzési kínálat szélesítése szolgálja, ehhez azonban mennyiségében több magyar felsőoktatási intézményre, karra, tanszékre, magyar nyelven (is) oktató tanárra van szükség, valamint a magyarországi intézmények kihelyezett képzéseinek fejlesztésére és a hiányterületek lefedésére döntően a mesterszakokon, elsősorban agrár és műszaki tudományterületeken. A képzési kínálat bővülésben kiemelt figyelmet kell fordítani a magyarul és az államnyelven együttesen folytatott ún. kétnyelvű képzések indítására is, melyhez kiváló példaként szolgál a Sapientia közelmúltban akkreditált kétnyelvű jogászképzése Erdélyben. Ez az akció az ágazatirányítás szintjén, az intézmények intenzív bevonásával hajtható végre.

3.2.4. A magyar felsőoktatás nemzetköziesítése

Az előbbieken számos tekintetben volt már szó a magyar felsőoktatás nemzetköziesítésének szükségességéről, a nagyobb létszámú külföldi hallgatót felszívó idegen nyelvű képzések fejlesztésének szükségességéről. A nemzetköziesítés azonban a kutatás területén is elengedhetetlen: mivel az GDP-arányos teljes K+F ráfordítás is lényegében stagnált az elmúlt évtizedben, és a külföldi megrendelések sem tudták átlépni a 0,2%-os határt, szükséges a hazai intézmények nemzetközi beágyazottságának növelése, amely a kutatás hatékonyságának javításával, az oktatói és hallgatói mobilitás bővítésével, a Horizon2020 és az egyéb nemzetközi kutatási programokba való intenzív bekapcsolódással segíthető elő. Ennek érdekében szükséges a Horizon2020, valamint egyéb ERA programokhoz való csatlakozáshoz támogatása, és ezzel párhuzamosan a hazai források fókuszálása olyan területekre, ahol a nemzetközi források nem érhetők el.

Célkitűzés: a hazai intézmények pozicionálása a nemzetközi versenyben.

Indoklás: a legjobb kutatási mutatókkal rendelkező intézmények tudományos kapacitásaikhoz, eredményességükhöz mérve kisebb arányban kapcsolódnak be az Európai Felsőoktatási Térségbe és az Európai Kutatási Térségbe. A 7. Keretprogram regionális részvételi adatai lesújtóak, mivel a források 95%-át a régi tagállamok használták fel. Az új tagállamok közül viszont a hazai K+F-szektorból jelentkezett a legtöbb sikeres pályázó, és így Magyarország nyerte el a második legtöbb forrást. A tendenciát jól tükrözi, hogy míg a kutatói létszám az új tagállamok átlagában százezer lakosra vetítve 245 fő, addig a fejlettebb EU országokban 560 fő, azaz több mint a duplája. A kutatóintézet-hálózatban és az egyetemeken 2009 és 2012 között összesen 65 (39 akadémiai és 26 egyetemi) Lendület-kutatócsoport alakult, amelyek a kutatóhálózat tartalmi megújulásának meghatározó elemei, és a nemzetközileg is számottevő teljesítményű kutatások potenciális központjai. Amíg azonban a 7. Keretprogram forrása 53 milliárd euró volt, addig a következő tervezési időszakban ez az összeg 81 milliárd euróra emelkedik majd.

Akciók:

- A Kormányzat aktívan elősegíti a felsőoktatás nemzetköziesítését a nemzetközi szervezeteken (EU, OECD, UNESCO) és a szakdiplomáciai karon keresztül.
- Minden rendelkezésre álló eszközzel fejleszteni és támogatni kell a felsőoktatási intézmények forrásszerző képességeinek növelését, a kutatócsoportok számának növelését és az eredményes pályázati tevékenység fokozását.

Célkitűzés: a hallgatói és oktatói-kutatói nemzetközi mobilitás növelése.

Indoklás: az idegen nyelvű tartalmak növelése és a mobilitási programok fokozása révén a nemzetközi munkaerő-piaci elvárásokhoz jobban alkalmazkodó diplomások képzése válik lehetővé. A felsőoktatási intézmények versenyképességének feltétele a nemzetközi hallgatói, oktatói, szakmai és kutatási hálózatokba való bekapcsolódás.

Akciók:

- Az intézkedés tartalmazza a felsőoktatási intézmények nemzetköziesítésének javítását, a nemzetközi megjelenés és a külföldi (mind európai, mind Európán kívüli) hallgatókat vonzó képesség növelését, továbbá a hallgatói, oktatói-kutatói mobilitás

ösztönzését, elsősorban a Stipendium Hungaricum ösztöndíjprogram további kiépítése révén.

- Előfeltétel az idegen nyelvű képzési programok számának növelése. A nemzetközi hallgatói mobilitás fokozása a végzettségi szint megszerzését és a hallgatók kompetenciáinak növelését szolgálja.
- Forrásokat kell biztosítani a kutatói mobilitási programok költségvetésének jelentős emelésére (EFOP), integrálni kell, célzottabbá tenni és kiterjeszteni a Campus Hungary és a Stipendium Hungaricum programokat.
- Tovább kell bővíteni a nemzetközi ekvivalencia szerződések körét a hazatérés adminisztrációs terheinek csökkentése érdekében.

Célkitűzés: a stratégiai fontosságú partnerállamokkal az intézményi szintű nemzetközi kapcsolatrendszer erősítése.

Indoklás: a nemzetközi kutatástechnológiai kapcsolatok erősítésén keresztül a nemzetközi tapasztalatcsere biztosítása, valamint tudományos népszerűsítő programok, képzések, tréningek fejlesztése és lebonyolítása. Ezt segítik a nemzetközi rangsorokban való előrelépést szolgáló K+F kapacitásbővítések.

Akciók:

- Folytatni és erősíteni kell a már működő bilaterális vagy nemzetközi projekteket, szakmai együttműködéseket (ERASMUS, Fulbright, CEEPUS, TEMPUS, OMAA, MFIA, stb.)
- A nemzetközi kutatástechnológiai kapcsolatok erősítését szolgáló kötelező tevékenységek beépítése az EFOP intézményi pályázatokba.

3.3. Oktatási innováció

Az oktatási innováció iránti igény abból fakad, hogy az intézményeknek és az egész intézményrendszernek folyamatosan alkalmazkodnia kell egyfelől a képzést igénybevevőkhöz és jellemzőik változásához, másfelől az oktatás által lefedett tudáshoz és annak változásához. A demográfia változások, valamint a munka és a tanulás megváltozott viszonya egyértelműen felbomlasztották az „előbb tanulás, azután munkába állás” logikáját. A csökkenő létszámú érettségiző korosztályok miatt az érettségire épülő alapképzésre egyre kisebb lesz a közvetlen igény. Az Eurostudent V. és a DPR adatai szerint a hallgatók fele már most sem közvetlenül érettségi után, hanem néhány éves munkából, önkéntes tevékenységből, vagy egyéb képzésből lép be az alapképzésbe. E késve belépők között felülreprezentáltak a szociálisan kedvezőtlen helyzetben lévők.

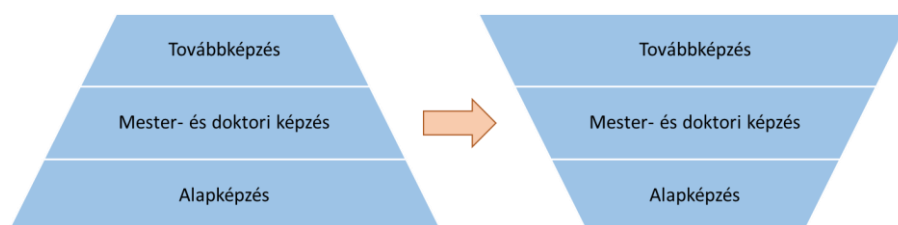
A hallgatók mintegy fele dolgozik tanulás mellett, és 24-33% között mozog az állandó munkahellyel rendelkezők aránya, akiknek nem a hagyományos képzési rend az optimális. A 40 órás jelenlétet igénylő, nappali munkarendű alapképzés + mesterképzés (esetleg doktori képzés) lineáris szerkezete nem képes reagálni a megváltozott körülményekre.

Mindezekon túl a tudás megújulása és a szakmák folyamatos változása miatt is egyre nagyobb az igény az át- és továbbképzésekre. A jövőben a képzéseken belül az alapképzés súlya jelentősen csökken, és az át- illetve továbbképzések, valamint a fizikai jelenlétet nem, vagy

kiseb mértékben igénylő képzési forma, a levelezős és távoktatásban elérhető képzések szerepe nő. Ezzel párhuzamosan – a demográfia nyomás és a felsőoktatási expanziós trend kifulladásával – az alapvetően nappali alapképzésre kialakított kapacitások továbbképzési és távoktatási kapacitásokká való átalakítása válik szükségessé.

Mind a bemeneti oldalon, mind pedig a képzés folyamatában és kimeneti területén is alkalmazkodni kell az élethosszig tartó tanulás, illetve a munka és tanulás összeegyeztethetőségének követelményéhez. Bemeneti oldalon a felsőoktatási képzésekhez történő hozzáférést bővíteni kell olyan belépési móddal, amely munkatapasztalatra vagy más, nem formális módon megszerzett tudásra épül. Olyan nem szokványos képzési formákat kell szélesebb körben bevezetni, amelyek kezelni képesek a munka, a tanulás, és a család egységét. A koncepció egyik intézkedése a duális képzés bevezetése és kiterjesztése, de emellett a távoktatási és egyéb rugalmasabb, a munkaadók és munkavállalók igényeit kielégítő képzési formák kialakítása is szükséges.

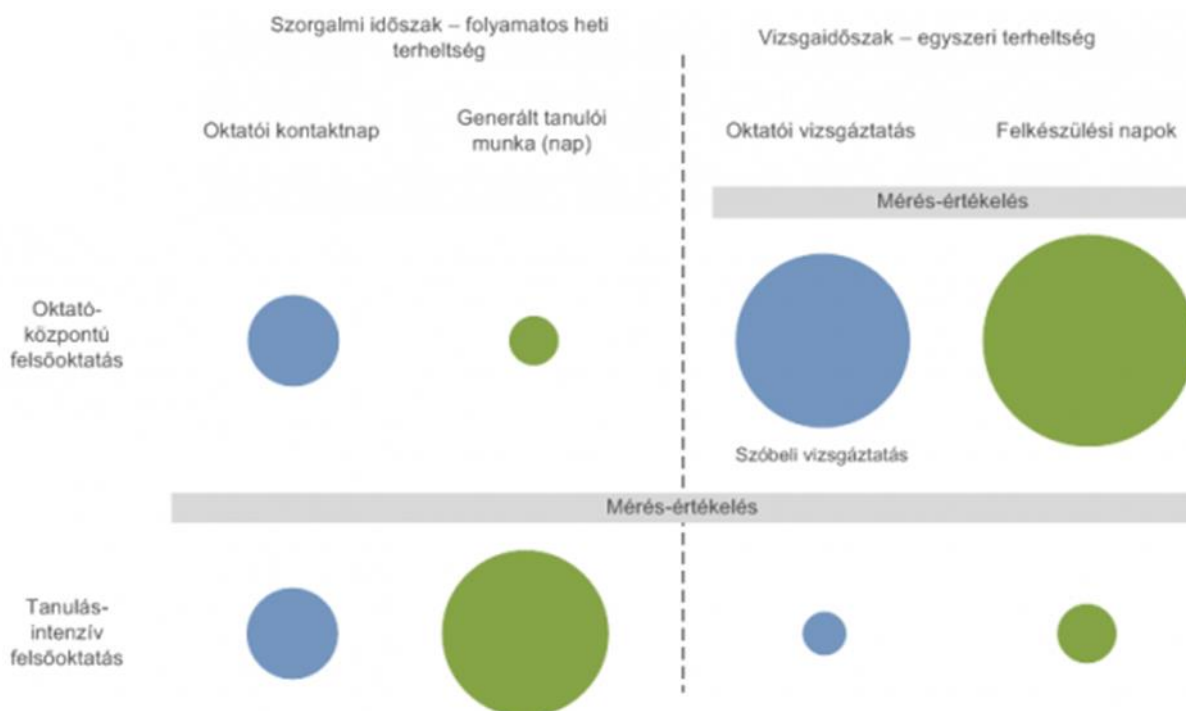
A felsőoktatási képzési szerkezet demográfiai alakzata a jövőben (OECD, 2009):

A hazai felsőoktatás módszertani gyakorlatának egyik – nem mindenhol, de nagyon markánsan jelenlévő – minőségkorlátozó jellegzetessége a kontaktóra központúság, a magas oktatói óraszám előírása és az alacsony önálló hallgatói munkavégzés. A felsőoktatás e működési módja teljesítmény-visszatartásra ösztönzi mind az oktatókat, mind a hallgatókat: a hallgatóknak rengeteg alacsony (általában 2) kreditértékű, minimális erőfeszítéssel elvégezhető tárgyat kell elvégezniük, amelyhez ugyanakkor magas oktatói óraszám párosul.

Ez a gyakorlat több szempontból is káros:

- a hallgatót nem ösztönzi az egyéni munkavégzésre és ezáltal a szakmát készség szinten elsajátító gyakorlásra;
- az ebből fakadó „rohamvizsga” tanulás, az egy nap alatti felkészülés pedagógiai értéke szinte mérhetetlen;
- a magas oktatói kontaktóra szám miatt magasak az oktatók képzési, órátartási terhei;
- a magas oktatói leterheltség elvonja az oktatók energiáit a személyes mentorálástól, tutorálástól, a kutatási tevékenységtől, valamint az önfejlesztéstől;
- a kontaktórák magas száma többlet infrastruktúrahasználatot generál;
- a hosszú vizsgaidőszak kihasználatlan és túlterhelt ciklusokat okoz, mind az infrastruktúra, mind a hallgatók és oktatók életvitele tekintetében;
- a kreditmonitor vizsgálatok szerint a hazai, elvileg 30 befektetett munkaórát igénylő kreditek 2/3-a jelentősen kevesebb energia-befektetéssel megszerezhető számos szakon, így elsősorban a gazdasági és bölcsész képzésekben; azonban az orvosi, gyógyszerészeti terület a másik véglet, ahol a 1 kredit jellemzően 30 munkaóránál jelentősen több befektetést igényel.

*A hazai oktató(i) kontaktóra) központú, illetve a tanulás-intenzív képzésszervezés különbsége
(forrás: <http://www.innovacio.hu/download/StrategiaimegalapozasFTT.pdf>)*

A következő években mind a kontaktóra-hallgató által végzett munkaóra, mind a szorgalmi időszak-vizsgaidőszak, mind az „elméleti tárgy”-„gyakorlati tárgy” viszonyrendszerét újra kell gondolni. Az intenzívebb tanulási élmény, a gyakorlati készségelsajátítás és a munkaerőpiac által elvárt projekt- és eredményszemlélet megköveteli magát a „tantárgy-” és „kurzusközpontú” oktatásszervezés felülvizsgálatát is.

Az oktatásmódszertan és az oktatástechnika területén robbanásszerű fejlődés ment végbe a világon az utóbbi két évtizedben, és különösen az elmúlt 5 évben, amellyel a magyar felsőoktatásnak mindenképpen lépést kell tartania. A tanulás folyamatában egyre kevésbé számít a térhez kötöttség. Ez nem pusztán a digitális vagy online elérhető tartalmak bővülést jelenti a hagyományos könyvtári tanulással szemben, egyre elterjedtebbek az online képzési formák, kurzusok (MOOC), amelyek tudásblokkok vagy speciális ismeretek és készségek elsajátítását teszik lehetővé. Szintén a képzés és a kutatás helyhez kötöttségét váltják fel a virtuális kollaborációs platformok, ahol a virtuális tér és a valós infrastruktúra megosztásával online gyakorlat és kutatás végezhető.

A módszertani megújulás alapfeltétele a minőségi oktatói utánpótlás korábban már érintett biztosítása, mely csak a doktori képzés újraértelmezésén, a mester-tanítvány viszonyrendszer helyreállításán keresztül lehetséges.

Rendkívül fontos továbbá annak biztosítása, hogy a felsőoktatási intézmény az egykori végzett hallgatót szakirányú továbbképzésre vagy a korábban megszerzettnél magasabb szintet biztosító képzésre a végzést követően, az ALUMNI-program keretében ismételtlen megszólítsa, és további tanulásra buzdítsa.

Célkitűzés: a felsőoktatásban használt oktatásmódszertan gyakorlat- és hallgatói munkavégzés központúvá tétele.

Indoklás: a teljesítmény-visszatartó és a szakmai ismeretek készségszintű elsajátítását nem segítő rossz beidegződések és pedagógia gyakorlatok felszámolása szükséges.

Akciók:

- A képzésekben a projektvégzés kreditként való megjelenítése.
- A transzverzális készségek, beleértve a vállalkozói szellem fejlesztését érintő modulok beépítése a KKK-kba, az akkreditáció során e készség elsajátítás keretfeltételeinek vizsgálata.
- Az oktatói kötelezettségek közül a kontaktóra számra / megtartott óraszámra vonatkozó kötelezettségek felülvizsgálata, és a hallgatói előrehaladást mérő mutatók beépítése az oktatói tevékenység értékelésébe.
- A közösségi források felhasználása az oktatók képzése és egyes oktatás-módszertani programok indítása érdekében, ami a közösségi forrásokról hozott döntések révén biztosítható.

3.4. Hatékony intézményirányítás és új üzleti modellek

A felsőoktatási intézmény irányítási rendszerének átalakítása gyakorlatilag a rendszerváltoztatás követően folyamatosan napirenden volt, de bizonyos, csak részlegesen kimunkált és bevezetett elemek kivételével (pl. Gazdasági Tanácsok létrehozása majd kivezetése) egészen az Nftv. legutolsó módosításáig nem történt. A kormány a törvényi szabályozással kialakította az állami felsőoktatás irányításának kancellári modelljét, melynek révén hatékonyabbá válik a fenntartó és az intézmények közötti együttműködés, illetve teljes körűen megvalósul a felsőoktatásra fordított források hatékony felhasználása feletti kontroll. A kancellár rendszerének bevezetése azonban nem oldott meg több problémát:

(1) Az egyetem legfelsőbb irányító szerve továbbra is az önkormányzati módon választott szenátus, amely gyakorlatilag dönt minden, az intézményt érintő kérdésben:

- Meghatározza a felsőoktatási intézmény képzési és kutatási feladatait, és ellenőrzi azok végrehajtását.
- Megállapítja saját működésének rendjét.
- Elfogadja - középtávra, legalább négyéves időszakra, évenkénti bontásban meghatározva a végrehajtás feladatait - az intézményfejlesztési tervet, illetve annak részeként a kutatási-fejlesztési innovációs stratégiát.
- Javaslatot tesz a rektori pályázati felhívás tartalmára; véleményezi, elbírálja a rektori pályázatokat; megválasztja a rektorjelöltet; értékeli a rektor vezetői tevékenységét.
- Elfogadja az intézmény képzési programját.
- Elfogadja az intézmény szervezeti és működési szabályzatát, doktori szabályzatát.
- Elfogadja az intézménynek a minőség és teljesítmény alapján differenciáló jövedelemelosztás elveit.
- Elfogadja az intézménynek a fenntartó által meghatározott keretek közötti költségvetését.

- Elfogadja az intézménynek a számviteli rendelkezések alapján elkészített éves beszámolóját.
- Meghatározza az intézményben az oktatói munka hallgatói véleményezési rendszerét.
- A fenntartó egyetértésével dönt fejlesztés indításáról.
- A fenntartó egyetértésével dönt az intézmény vagyongazdálkodási tervéről.
- A fenntartó egyetértésével dönt a gazdálkodó szervezet alapításáról, gazdálkodó szervezetben részesedés szerzéséről.
- Dönt a tudományos tanács létrehozásáról, tagjainak és elnökének megválasztásáról.
- Dönt az oktatói, kutatói és vezetői pályázatok rangsorolásáról, címek, kitüntetések adományozásáról.
- Dönt a magasabb vezetői és vezetői megbízásokra benyújtott pályázatok rangsorolásáról (a kancellári, a gazdasági vezetői és a belső ellenőrzési vezetői pályázat kivételével).
- Dönt a doktori iskola létesítéséről, megszüntetéséről és a doktori képzés indításáról.
- Dönt képzés indításának, illetve megszüntetésének kezdeményezéséről.
- Tagjai kétharmadának igenlő szavazatával kezdeményezheti a rektor visszahívását.
- A fenntartói döntést megelőzően előzetes véleményt nyilvánít az átalakulásról (beolvasás, összeolvasás, szétválás, kiválás).
- Köteles érdemi választ adni a HÖK javaslatára.
- "Döntése alapján a rektor a fenntartói intézkedéssel szemben bírósági eljárást kezdeményezhet (kérve annak megállapítását, hogy a fenntartó döntése sérti a felsőoktatási intézmény Nftv.-ben biztosított önállóságát."
- Köteles megtárgyalni a kancellárnak az SzMSz módosítására tett javaslatát.

A kancellár a törvényben meghatározott jogosítványai alapján egyetértési jogot gyakorol a szenátus gazdasági következményekkel járó döntéseit illetően, azonban az egyetem legfelsőbb szervének döntéseiben a *fenntartó* képviselője továbbra sem jelenik meg, ill. csak bizonyos ügyekben szükséges a fenntartó egyetértése. Ez a helyzet részben elvi problémát jelent (miért nem vehet részt a fenntartó képviselője döntési jogkörrel az intézmény bizonyos ügyeiben), részben egy sor gyakorlati ügyet fog felvetni a kancellár és a rektor-szenátus viszonyában.

(2) Az egyetem operatív irányítási rendszere a kancellár funkciójának bevezetésével jelentősen megváltozott, ennek okán szükséges átgondolni az intézmény akadémiai, szakmai vezetőjének irányítási rendszerét is.

(3) A hallgatói önkormányzati rendszer a jelenlegi feltételek mellett jelentős hatást gyakorol az egyetem irányítására, át kell gondolni ennek a jövőbeni tartalmát, a felelősségvállalás módját.

3.4.1. Az intézmények felső szintű irányítási rendszerének átalakítása

Az egyetem legfőbb irányító szerve jelen pillanatban a szenátus, amely azonban önkormányzati módon választott, és alapvetően az egyetemen belüli érdekeltségi köröket jeleníti meg, és ilyen módon az intézmény belső „erőviszonyait” képezi le. Ez indokolja a sokszor sajátos viszonyt az egyetem első számú vezetője, a rektor és a szenátus között. Mint említésre került, a tulajdonos képviselete a szenátusban csak az újonnan kinevezett

kancelláron keresztül valósul meg, amely azonban nem biztosítja a jelenlegi feltételek mellett az egyetem nem autonómia körébe tartozó funkcióinak irányíthatóságát. A fentiek indokolják, hogy a szenátus fent leírt funkcióinál a fenntartó beavatkozási-irányítási szerepét mindenképpen meg kell jeleníteni.

Az egyetemek *szakmai-tudományos* (az autonómia körébe tartozó) és *stratégiai-gazdasági irányításának szétválasztása* – vagy az utóbbi esetén a fenntartó érdekeinek képviseletében eljáró testület legalább 50%-os szavazati súllyal rendelkezve lényegesen tudja befolyásolni ezeket a döntéseket – nem szokatlan sem a nemzetközi gyakorlatban (ilyen Németországban a „Hochschulrat”, vagy az angolszász országokban a “Board of Trustees”), de a magyar felsőoktatási rendszer történetében is tipikus. Az 1770-ben megjelent Norma Studiorum egyértelműen szétválasztotta az akadémiai és gazdasági irányítást, de hasonlóan rendelkezett a Ratio Educationis is.

Az intézményi felügyelő bizottságok, tanácsok (akár a Hochschulrat ill. a Board of Trustees) kifejezetten magas elismertséget élveznek, mivel tagjai a fenntartó által felkért, nagy tekintélyű, a saját területükön elismert, az intézményért felelősséget érző szakemberek.

Célkitűzés: a külső érdekeltségi kör (fenntartó, társadalom) megjelenítése az intézmény irányításában, az akadémiai és gazdasági-stratégiai döntési kompetenciák szétválasztása.

Indoklás: A rektor és a Szenátus kompetenciája elsősorban az akadémiai és tudományos ügyekre vonatkozó, stratégiai szintű döntések meghozatalára terjed ki, miközben az intézmény gazdálkodásával és napi működtetésével kapcsolatos jogkörök a kancellár hatáskörébe tartoznak. A fenntartó által delegált gazdasági-társadalmi megbízottakból álló 5-7 tagú „Konzisztórium” – amelynek szavazati jogú tagja a rektor és a kancellár, és tanácskozási joggal részt vesz a hallgatók képviselője – véleményt nyilváníthat bármely, általa szükségesnek tartott tárgykörben, de egyetértési joggal rendelkezik az intézményfejlesztési terv és az éves költségvetési terv elfogadása, valamint a rektorválasztás ügyében.

A fenti szétválasztás biztosítja a fenntartó és a külső érdekeltségi kör (gazdaság, közösség, stb.) érdekeinek megjelenítését, valamint szerepvállalását az intézmények működésében. Az önkormányzati módon választott testületrészek biztosítják az oktatás és kutatás Alaptörvényben rögzített autonómiáját.

Akciók:

- Ki kell dolgozni mind a korábbi hazai, mind a külföldi tapasztalatok alapján a fenti struktúrának megfelelő szakmai alternatívákat;
- Ezek elfogadása után az Nftv. módosítása szükséges.

3.4.2. Az intézmények operatív irányítási modellje – rektor és kancellár

A kancellári pozíció létrehozásával a felsőoktatási intézmények irányítási modellje lényegileg változott, hiszen a kancellár jelentős funkciókat vesz át a rektortól. Ilyen módon szükségessé vált a rektori tevékenységi kör újraszabályozása, valamint mindkét funkció fenntartó általi irányítási rendszerének kialakítása. Mivel mindkét vezető munkáltatói jogait az oktatásért felelős miniszter gyakorolja, ilyen módon az egységes irányítási rendszer kialakításának feltételi adottak, de az eddigi gyakorlathoz képest a fenntartó az intézmény vezetőjével, a rektorral is intenzívebb munkáltatói viszonyba kerül.

Jelenleg az EMMI Felsőoktatási Államtitkárságon belül létrehozott Intézményirányítási és Finanszírozási Főosztály látja el a kancellárok támogatási és irányítási funkcióit, azonban a kancellári rendszer 2014-es bevezetését követő második év folyamán célszerű azt megvizsgálni, hogy a tapasztalatok alapján indokolt-e középírányító szervként egy központi kancellári hivatal felállítása. Amennyiben egy ilyen szervezet létrejön, megfontolandó az átszervezett Oktatási Hivatalból valamint egyes háttérintézményi szervezeti egységekből a felsőoktatással kapcsolatos ügyeket is az új, egységes felsőoktatási háttérintézményhez telepíteni, ilyen módon létrehozni a „Felsőoktatási Hivaltat”.

Mindezekon túl, a magasabb vezetői megbízásokkal rendelkezők bérezésének átalakításával érdekeltté kell tenni a rektori és a kancellári vezetést az előre definiált és mért mutatókon alapuló intézményi sikerességben, a mutatók teljesítésétől téve függővé a juttatások kiegészítését.

Célkitűzés: a rektor és a kancellár irányítási, értékelési és motivációs rendszerének megteremtése.

Indoklás: A rektor és a kancellár együttműködése a hatékony intézményi működés alapfeltétele. A két funkció egymásra utaltsága miatt a fenntartó oldali irányítás – természetesen tekintettel a rektor funkciójából adódó különbségekre – lényegesen fontosabbá vált, mint korábban.

Akciók:

- Ki kell dolgozni mindkét funkcióra vonatkozó teljesítményalapú minősítési rendszert.
- Ki kell dolgozni a célkitűzésen alapuló ösztönző bérrendszert a rektor és a kancellár részére.
- Létre kell hozni mind a rektor, mind a kancellár irányítására vonatkozó operatív rendszert.

3.4.3. Hallgatói rendszer átalakítása

A hallgatói rendszer jelenlegi struktúrája az elmúlt 25 év alatt alakult ki, lényegében követve annak az 1990-es évek végén kialakított alapfeltételezéseit:

- A hallgatói érdekek képviselete.
- Hallgatói szolgáltatások biztosítása.
- Lehetőség biztosítása azon hallgatók számára, akik a szakmai tevékenységen túl az egyetemi évek alatt vezetői kompetenciák gyakorlását is el kívánták sajátítani.

Mára világossá vált, hogy a fenti elvek követése nem szükségszerűen teljesült, jelentős részben a terület szabályozatlansága miatt. A hallgatói önkormányzatok lehetőségei – az Nftv.-ben rögzített módon – kifejezetten széleskörűek, viszont kötelezettségeik sem törvényi módon nem szabályozottak, sem a belső szabályozásban nem kapnak helyet. Ennek számos jele vált nyilvánvalóvá (választás legitimitása, pénzügyi visszasságok, törvényességi problémák, morális ügyek stb.), ilyen módon a rendszer újragondolása szükséges.

Célkitűzés: a hallgatói önkormányzati rendszer újraszabályozása.

Indoklás: A szabályozást mind az érdekképviselő, mind a hallgatói szolgáltatások területére ki kell terjeszteni. Az érdekképviselői területen meg kell vizsgálni, hogy a hallgatói önkormányzat mely területen milyen jogosultságokkal rendelkezzen, különösen annak tükrében, hogy milyen felelősséget vállal ebben a későbbi implementáció során. A hallgatók intézményi döntésekben való részvétele nem differenciált, illetve ha igen, akkor kedvező módon (pl. Tanulmányi és Vizsgaszabályzattal kapcsolatos egyetértési jog).

A hallgatói szolgáltatások területén a jelenlegi helyzet nem átlátható, a hallgatói önkormányzat, mint az egyetem része jelenik meg, nem számonkérhető, a működése a cégszerű viszonyok hiánya miatt rendezetlen. Az újraszabályozásnál a hallgatói szolgáltatások rendszerét piaci alapra kell helyezni, ilyen módon a viszony az intézménnyel egyértelműsíthető.

Akciók:

- Elektronikus szavazási rendszer bevezetése a tanulmányi rendszerekhez kapcsolva;
- A hallgatói szolgáltatások rendszerének új elvek szerinti kialakítása, minőségbiztosításának kidolgozása és a kancellári rendszerrel való összhang megteremtése;
- Erkölcsi Kódex kialakítása.

3.4.4. Új üzleti modellek és az ebből származó stratégiai akciók

A felsőoktatási „üzleti” viszonyokat rendező új intézményirányítási modell kialakítása után új államháztartási gazdálkodási rend vezethető be az állami fenntartású felsőoktatási intézményekben. Ezt a modellt az alábbi jellemzők mentén szükséges kialakítani:

- A felsőoktatás finanszírozásában - a változatlan, vagy kismértékben növekvő állami szerepvállalás mellett - a jelenleginél sokkal nagyobb arányban van szükség a magán (nem közösségi) forrásokra, ennek érdekében külföldön és belföldön egyaránt szisztematikusabban kell értékesíteni azt a tudást, amit az intézmények felhalmoztak.
- A bevételek kezelhetősége és az intézmények érdekeltiségének megteremtése érdekében lazítani kell az államháztartási gazdálkodási kötöttségeket a saját bevétel felhasználása, a zárolások gyakorlata, az éven túli felhasználás, a beszerzési korlátozások, a vagyongazdálkodás, a vagyongazdálkodás, a szellemi tulajdonkezelés és a kutatás-fejlesztési céllal történő vállalkozás szabadsága területén. Ennek előfeltétele természetesen a kancellári rendszer kiépítése, ami az államháztartási korlátok részleges csökkentése mellett is biztosítja az erős tulajdonosi kontrollt.
- Rugalmasabbá kell tenni a foglalkoztatás rendjét, felül kell vizsgálni a nem oktatók, kutatók, tanárok közalkalmazotti státuszát, továbbra is mozgásteret és anyagi forrásokat kell biztosítani a bérkiegészítés és jutalmazás területén, felül kell vizsgálni és transzparenssé tenni a kinevezések feltételrendszerét, továbbá lehetővé kell tenni a doktori fokozat nélkül, ámde kiváló szakmai tapasztalattal rendelkező személyek oktatásba-kutatásba való bekapcsolódásának lehetőségét.

Célkitűzés: az új üzleti modellnek megfelelő jogszabályi környezet kialakítása.

Indoklás: A külső, elsősorban a kutatás-fejlesztési cézzal történő vállalkozáson keresztül bevonható források miatt az intézmények fokozottan megjelennek a piacon, azonban az Áht. szerinti működés alapvető versenyhátrányt, ill. sok esetben az adott tevékenységből való kizárást jelenti, holott a képességek alapján versenyképes tevékenységet tudnának folytatni. Az ebből adódó problémák megoldására az intézmények olyan utakat választanak, amelyek viszont mind az intézmény vezetése, mind a fenntartó számára átláthatatlan rendszert eredményeznek (alvállalkozó, egyetemi cégek, alapítványok stb.). Hasonlóan igaz ez a foglalkoztatás területére is.

Akciók:

- Az államháztartási gazdálkodási köztöttségek lazítása (a kancellári rendszer bevezetésével az erős tulajdonosi kontroll megvan).
- Új szabályozás kidolgozása az alábbi területeken: saját bevétel felhasználása, zárolás, éven túli felhasználás, beszerzési stop, vagyongazdálkodás, vagyongazdálkodás, szellemi tulajdonkezelés, kutatás-fejlesztési cézzal történő vállalkozás.
- A foglalkoztatási köztöttségek feloldása (nem oktatók, kutatók közalkalmazotti státusza, bérkiegészítés, jutalmazás, kinevezés feltételrendszere, kívülről érkezők alkalmazása, kötelező óraszámok kérdésköre).
- A vállalatok és a helyi közösségek „tulajdonosi” szerepének lehetővé tétele, az intézmények fenntartásában és működtetésében való részvétel feltételeinek biztosítása.

3.4.5. Az ágazati központi szolgáltatások

A felsőoktatási ágazat felelősségi viszonyainak újrastrukturálásában rögzíteni szükséges azon központi, állami szolgáltatásokat, amelyek a felsőoktatási ágazat működése és működtetése, teljesítményének mérése szempontjából nélkülözhetetlenek, és amelyek ezen oknál fogva az állam által biztosítandók. Szintén nélkülözhetetlen a teljesítményelv érvényesítése szempontjából, hogy azon szolgáltatásokat, folyamatokat, infrastruktúrákat, amelyek központilag, országosan egységesen hatékonyabban, olcsóbban és magasabb minőségben biztosíthatók, az állam központilag biztosítja. (Az ezekre épülő szolgáltatásokat az intézmények maguk alakítják ki.)

A teljesítményelv biztosítása érdekében szükséges a mérési-értékelési rendszerek és a pályakövetési rendszerek központi biztosítása az intézményi szintű méréseken túl, a hallgatói életút méréseire a bemenettől a végzésig és az elhelyezkedésig (Eurostudent, AHELO, DPR).

Az alpinfrastruktúrában a hálózati infrastruktúra, a számítási kapacitások, a központilag hatékonyabban megoldható üzemeltetési és felhő alapú IKT szolgáltatások, a tartalomszolgáltatásban a nemzeti licenc keretében történő adatbázis beszerzések, valamint a központilag – minden hallgató, oktató, kutató számára elérhető – tartalomszolgáltatások tartoznak e körbe.

Célkitűzés: a központi ágazati szolgáltatások hatékony biztosítása.

Indoklás: A már kialakult vagy kialakuló központ ágazati szolgáltatásokat, folyamatokat, infrastruktúrákat racionális, költség-hatékony módon szükséges biztosítani.

Akciók:

- A jelenlegi háttérintézményi struktúra funkcióinak racionalizálása és rögzítése (OH, Educatio Nkft., OFI, EMET, TKA, BI, NIIF, MTA KIK stb.).
- Évenkénti adatintegráció biztosítása az összes releváns nyilvántartás (FIR, AVIR, DPR, KSH adatszolgáltatás) bevonásával, ennek törvényi feltételeinek megteremtése.
- Országos hatáskörű módszertani program indítása EFOP-VEKOP finanszírozással a mérés értékelési rendszerek és a pályakövetési rendszerek központi biztosítása érdekében.
- Az alpinfrastruktúrák (NIIF, EISZ) biztosítása és fejlesztése a vonatkozó fejezetben kifejtettekkel összhangban.

4. Speciális beavatkozási területek

Külön fejezetben szükséges foglalkozni a kiemelt nemzetgazdasági ágazatokhoz és prioritásokhoz kapcsolódó stratégiai elképzelésekkel, ugyanis a magyar felsőoktatás fókuszálása érdekében egyes képzési területeken speciális beavatkozások szükségesek a következő esztendőkhöz. Evidens, hogy ezen beavatkozások nem érinthetnek egyszerre minden területet, az elvégzendő feladatokat priorizálni kell.

Le kell szögeznünk ugyanakkor, hogy a magyar felsőoktatás, a magyar tudomány számára valamennyi képzési terület egyazon fontossággal bír, társadalmunknak művészekre, gépészmérnökökre, történészekre, szociológusokra, állatorvosokra, közgazdászokra, informatikusokra, jogászokra, fogorvosokra, tanítókra, edzőkre és fizikusokra egyaránt szüksége van. Az alábbiakban azon képzési területek kapcsán fogalmazódtak meg célkitűzések, ahol a beavatkozás szükségessége nyilvánvaló. Más területeken – így például a bölcsészettudomány és a társadalomtudomány területén – a képzési terület egésze tekintetében nincs szükség speciális beavatkozásokra, legfeljebb egyes szakokat, képzési ágakat érinthetnek a stratégia végrehajtásával kapcsolatos egyes általános lépések.

4.1. Orvos-, egészségügyi és szociális képzés

A társadalom öregedése a XXI. század egyik jellemzője. A világon élők átlagos életkora is rohamosan növekszik, de a folyamat a legmarkánsabb Európában, ahol már most is minden ötödik lakos 60 éves, vagy annál idősebb. Ez arány 2050-re várhatóan eléri az egyharmadot. Az öregedő társadalmak az élet minden területén kihívásokat jelentenek, de a legsürgetőbb a helyzet az egészségügyi, illetve szociális ellátórendszer területén. Ennek megfelelően a felsőoktatásban is kiemelten kell kezelni az egészségtudományi, illetve a szociális képzési területeket.

Az orvosképzés a magyar felsőoktatás egyik sikerágazata, a gyógyítás-oktatás-kutatás hármas egységét megtestesítő graduális és posztgraduális orvosképzésnek mégis egyszerre több kihívással kell szembenéznie. A három egység elválaszthatatlanul kapcsolódik egymáshoz: a gyógyítás biztosítja a tapasztalatszerzést, amely meghatározza az oktatás és a kutatás kérdéseit, a kutatás megadja, az oktatás pedig közvetíti a válaszokat a gyógyítás számára. Az egyetemi környezet igényességét mindhárom funkció együttes megjelenése biztosítja, ahol a rendszer hatékonyságának záloga, hogy egy személy mindhárom folyamatban részt vesz, és az oktatás és kutatás közvetlen klinikai tapasztalatokra épül.

Az orvosi és fogorvosi képzésben az oktatók többsége aktívan részt vesz a betegellátásban és a kutatásban is. Mindehhez társulnak az egészségügyi fogyasztói szemlélet minőségében megújuló igényei és a páciensek jogos elvárásai, hogy amennyiben egészségügyi szolgáltatást vesznek igénybe, ne legyenek az egészségügyi képzés alanyai, szemléltető vagy gyakorló eszközei. Ugyanakkor a betegeken nyert tapasztalat és a valódi páciens-élmény a képzés során nem nélkülözhető.

A felsőoktatásnak biztosítania kell a magyar egészségügy szakemberigényét valamennyi szükséges területen, kiemelten az orvosok, fogorvosok és gyógyszerészek körében, de az utóbbi években az ápolóképzés területén is. Az utóbbi években megemelt felsőoktatási

kapacitások felméréseink szerint kellő bemenetet biztosítanak ennek érdekében: 2020-ig az Egészségügyi Engedélyezési és Közigazgatási Hivatal 2012-es felmérése alapján, éves szinten átlagosan mintegy 1000 orvos, 185 fogorvos és 120 gyógyszerész életkorból fakadó nyugdíjazására és új szakemberekkel való pótlására kell számítani. A 2014-ben felvett magyar állampolgárságú hallgatók száma ezen értékeket meghaladja, szinte kivétel nélkül magyar állami ösztöndíjas képzésben, azaz vállalva a hazai munkavégzés és finanszírozási formához kapcsolódó kötelezettségét. A lemorzsolódás csökkentésével és egyéb szakpolitikai intézkedésekkel azonban tovább javulhatna a helyzet.

Egyetemeinken számos külföldi hallgató tanul, ráadásul a magas önköltség ellenére jelentős a túljelentkezés. A környező országokban lényegesen olcsóbban lehet orvosi diplomát szerezni, és ezekben az országokban is egyre több egyetem kapcsolódik be az idegen nyelvű képzésbe. Pozícióink megtartása, illetve a külföldi hallgatók számának növelése érdekében fejleszteni kell az oktatás infrastruktúráját, színvonalát, személyi és tárgyi feltételeit. Korábban a német hallgatók jelentős része másodév után átment német egyetemekre, és ezzel tehermentesítette a felsőbb éveken folyó preklinikai és klinikai képzés kapacitásait, az utóbbi években azonban öröndetes módon egyre több német hallgató dönt úgy, hogy Magyarországon fejezi be tanulmányait. Ez az egyetemek számára többletbevételt jelent, azonban annak érdekében, hogy a képzés jó híre nem kerüljön veszélybe, a szükséges többletkapacitásokat biztosítani kell. A többletkapacitások üzleti alapú hasznosítása és az így képződő saját bevétel visszaforgatása a képzés és általában az egészségügy fejlesztésére fontos potenciál a magyar orvosképzésben.

Célkitűzés: A klinikai oktatás bázisának erősítése, megszilárdítása és színvonalának emelése. A nemzetközi jó gyakorlatoknak megfelelő szervezeti struktúrák kialakítása, szükség esetén orvosképzési központok kialakítása.

Indoklás: A magas szintű oktatás fenntartásához - mind a betegek-, mind a hallgatók elvárásainak eleget téve - elengedhetetlen a nemzetközi jó gyakorlathoz való igazodás.

Akciók:

- Standardizált, megfelelően fókuszált esetek bemutatása.
- Kritikus, magas időfaktorú szituációkban döntéshelyzet megélésének biztosítása.
- Interaktív valóságmodellek rendelkezésre állása.
- Interprofesszionális oktatás bevezetése (orvos-nővér csapatban való dolgozás élményének megtapasztalása, valamint a csapatmunka gyakorlása).
- A gyakorlati képzés erősítése: skill-laborok bővítése és oktatásba való bevonása minél több diszciplínában. Standardizált betegek bevonása (fizikális vizsgálat elsajátítása, orvos-beteg kommunikáció). A gyakorlati teljesítmény közös értékelésének bevezetése. Szimulációs gyakorlatok során élet közeli helyzetekben, de nem betegeken történő képzés. A valódi betegekkel történő találkozás során a hallgató nagyobb gyakorlattal és magabiztosabban nyúl a betegekhez, ismerős helyzetekkel találkozhat (betegbiztonság növelése).
- Az oktatási kapacitás bővítése. Ennek megvalósítása történhet orvosi létszám- és egyetemi ágyszám-növeléssel és/vagy oktató vagy affiliált kórházakkal való együttműködéssel.
- Az elméleti képzés és a gyakorlati oktatás együttműködésének legmagasabb szintjét jelenti a klinikák, ahol a gyakorlati oktatásért felelős betegellátó részlegek az egyetem intézményi struktúrájának részeként működnek. Az itt dolgozó klinikusok

rendszeres oktató- és kutatómunkájuknak köszönhetően rendelkeznek azzal a tudással és áttekintőképeséssel, mely a tananyag kialakításához és az oktatás megszervezéséhez elengedhetetlen. A klinikák fejlesztése mellett a tanteremben és skill-laborokban már megtanult tananyag begyakorlásába és a készségfejlesztésbe a jelenleginél sokkal nagyobb mértékben lehetne bevonni az oktatókórházakat.

- Az oktatókórházi modell affiliált kórházzá való továbbfejlesztésével az orvosegyetemeknek lehetősége nyílna a térség közkórházainak szellemi centrumaivá válni. Ebben a modellben az egyetemek a felelősök az affiliált kórházak szakmai színvonalaért, támogatják a kórházak orvosainak szakmai továbbképzését, így ezek a kórházak olyan gyakorlóhelyek lennének, amelyek egyben az egyetemi oktatói karrier célállomásaiként is funkcionálnak, ahol az egyetemi oktatói gyakorlattal rendelkezők eljuthatnak a vezető beosztásig.
- Az egyetemmel való szoros szakmai együttműködésben a közkórházak szakmai színvonala megnő, hiszen jobban bekapcsolódnak az egyetemi (oktatói-kutatói) vérkeringésbe. Ezen intézmények magasabb hallgatói létszámot tudnak befogadni, amely jelentős bevételt eredményez.
- Információtechnológiai platformok alkalmazása az elméleti és a gyakorlati oktatásban, kutatásban és gyógyításban, online oktatási anyagok (e-learning) számának növelése

Célkitűzés: Az orvosképzés tárgyi infrastruktúrájának fejlesztése.

Indoklás: A hatéves képzés első két évfolyamán oktató intézetek egy részében még hátra van az érdemleges infrastrukturális fejlesztés. A harmadévtől kezdődő preklinikai oktatás infrastrukturális háttere lényegében nem változott, a klinikai oktatás infrastruktúrájában is csak egyes helyeken történt fejlesztés. A képzés fejlesztése érdekében olyan modern infrastruktúrát kell létrehozni, amely kellően vonzó a külföldi hallgatók számára, az oktatók számára pedig lehetővé teszi, hogy a legmodernebb diagnosztikai eszközök segítségével tanítsák hallgatóikat.

Akciók:

- A klinikai képzés infrastruktúrájának bővítése érdekében az orvosképzést folytató egyetemek vonzáskörzetében működő, jobb infrastruktúrával és az oktatás irányában is elkötelezett, idegen nyelvet beszélő orvosokkal rendelkező közkórházak részleges vagy teljes integrálása az egyetemekhez, így teljes betegellátási és képzési palettával rendelkező klinikai központok létrehozása. Minden klinikán, kórházi osztályon optimális méretű és számú oktatóhelyiség biztosítása.
- E ponton is kiemелendő a gyakorlati képzést szolgáló szimulációs központok fejlesztése. A kapacitások fejlesztésére az orvosképzésben és a szakorvosképzésben egyaránt szükség van.

Célkitűzés: Az orvos és egészségtudományi képzés személyi háttérének (szakmai felkészültség, életpályamodell) fejlesztése.

Indoklás: A külföldi hallgatók megjelenése az orvosképzésben kétszeresére növelte a létszámot, de ezzel nem tart lépést az oktatók létszámának növekedése. A tehetséges fiatal oktatók hazavonzása, illetve itthon tartása a bérek emelésével érhető el, de legalább ennyire fontos, hogy az egyetemeken folyó kutatás nagyobb támogatásával szakmai érvényesülési

lehetőséget kapjanak az egyetemi oktatók. A személyi feltételek biztosítása jelenti az oktatásban részt vevő szakemberek elméleti és oktatás-módszertani felkészítését, tudásuk szinten tartását. Az oktatók kizárólag akkor képesek megőrizni oktatási hitelességüket, ha a gyakorlati gyógyító munkában is részt vesznek, rendszeres klinikai munka nélkül egy oktató szakmai hitelessége a hallgató előtt elvész, lerontva ezzel az oktatás hatékonyságát. Ugyanakkor a folyamat fordítva is igaz: az oktatónak megfelelő oktatás-módszertani ismeretek és készségek birtokában kell lennie ahhoz, hogy elméleti tudását és klinikai tapasztalatait a jól tervezett oktatási folyamat során átadhassa.

Akciók:

- Speciális orvosi és gyógyszerkutatások támogatási rendszerének kidolgozása.
- Az oktató klinikusok segítségével a betegágy mellett töltött gyakorlat jelentősen növeli a problémamegoldó-képességet, a helyzetfelismerést, a gyors és hatékony cselekvést segítő kompetenciák elsajátítását. Alapfeltétel az (egyetemi, közkórházi) oktató klinikusok folyamatos és magas szakmai szintű képzése és objektív szempontrendszer alapján történő értékelése.

Célkitűzés: Az egészségügyi szakdolgozói felsőoktatás fejlesztése, a képzési módszertan piacképessé tétele a hazai igényeknek és a külföldi keresletnek megfelelően.

Indoklás: Magyarországon mintegy négy évtizede folyik diplomás egészségügyi szakdolgozók képzése. Az egészségügyi intézményrendszer humán erőforrásának biztosításához szükséges (a) az egészségügyi szakdolgozók élethosszig tartó tanulási igényeinek és lehetőségeinek biztosítása, (b) az egészségügyi szakdolgozók karrierlehetőségeinek, ezeken keresztül társadalmi presztízisének, mobilitási lehetőségeinek és életpályamodelljének konstrukciója, (c) a korszerű, gyakorlatorientált, könnyen alkalmazható tudás oktatása.

Akciók:

- Az egészségtudományi karok képzési programjának tartalmi és módszertani fejlesztése, a doktori képzés elérhetőségének és teljesíthetőségének támogatása oktató munkatársak számára. Az idegen nyelvű képzések fejlesztése BSc és MSc képzésekben egyaránt.
- Az egészségügyi szakdolgozók számára kötelező szakmacsoportos továbbképzések egyetemi integrációja. Új oktatási programok kidolgozása.
- A már jelenleg is működő nemzetközi rövid továbbképzési programok kiegészítése további távol-keleti, nyugat-európai és észak-amerikai kapcsolatokkal.

Célkitűzés: Felnőttképzési tevékenység kiterjesztése, fejlesztése az egészségügyben.

Indoklás: Az egyetem felnőttképzési tevékenységének elsődleges célja jelenleg a szakmai minimumfeltételeknek való megfelelés és a szakdolgozói létszámpótlás biztosítása, az intézményi elkötelezettség és aktivitás azonban fokozható ezen a területen. Az orvosi/fogorvosi/gyógyszerész továbbképzés (CME) piaci érték.

Akciók:

- Megfelelve a felnőttképzési törvény rendelkezéseinek, új szakképzések indítása felnőttképzési tevékenység folytatására
- Szakdolgozók részére szakmacsoportos pontszerző továbbképzések szervezése.
- A felnőttképzés infrastrukturális feltételeinek javítása.

Célkitűzés: A szociális területen létező képzések fejlesztése, gyakorlatorientáltabbá tétele.

Indoklás: A társadalom előregedésével egyre nagyobb figyelmet kell fordítani a szociális ellátórendszer működtetésére, az ezen feladat ellátásához szükséges szakemberek képzésére.

Akciók:

- A képzési szerkezet átalakítása során biztosítani kell a megfelelő tudású, felkészültségű, elkötelezettségű szakembereket a szociális ellátórendszer számára

4.2. Természettudományos, műszaki és informatikai képzés

4.2.1. Természettudományos képzés

A természettudományok magas szintű művelése nemzetközi kiemelkedési lehetőséget biztosít, és alapvetően fontos az összes többi kutatási és fejlesztési irányzat szempontjából, presztízse magas, és komoly hagyományokkal rendelkezik Magyarországon. Ugyanakkor, ha a kedvezőtlen folyamatokat nem sikerül megfordítani, a tudományegyetemeken zajló oktatás főiskolai színvonalúvá válik, és intézményeink rosszabb helyre kerülnek a nemzetközi összehasonlításban. Erősen valószínűsíthető, hogy az oktatói létszám korábbi évekre jellemző szintre fejlesztésével, fiatal, lendületes kutatócsoportok vonzásával, minőségbiztosítással, még kevés anyagi ráfordítás mellett is kb. a felével (40-60 százalékkal) lenne növelhető a tudományos teljesítmény. Magától értetődő, hogy mivel a létszámnövekedés, a több kutatásra fordítható idő, a jobb kutatói teljesítmény preferálása (minőségbiztosítás) egyenként is olyan lépések, amelyek 10-20 százalékos teljesítménynövekedéssel járnak, így ezekből 2-3 egyszerre alkalmazva meghozza a kívánt hatást.

A problémák megoldása részben törvénymódosításokat, részben a finanszírozási rendszer átalakítását, részben pedig a tudományegyetemek belső struktúrájának, döntéshozatali mechanizmusának javítását kívánják a minőség jobb kihasználása és növelése érdekében. A kancellári rendszer jó lehetőség a problémák orvoslásának megvalósítására.

Célkitűzés: megfelelő színvonalú hallgatói bemenet biztosítása a természettudományi szakokon.

Indoklás: jelenleg a TTK-k felvételi pontszámai rendkívül alacsonyak, a felkészületlen hallgatók tömegei rossz hatással vannak a tehetséges diákok tanulmányaira is. A beiratkozott hallgatók jó, ha fele végzi el az alapképzést. A többiek frusztráltan távoznak az egyetemről, saját idejüket és pénzüket pazarolják, de pazarlódnak az állami erőforrások is, és elvonjuk a munkaerőt olyan területektől, ahol ezek a diákok hasznos polgárai lehetnének a társadalomnak.

Akciók:

- A lehető leghamarabb be kell vezetni az emelt szintű érettségi megkövetelését, legalább egy, a képzéshez kapcsolódó tantárgyból.
- Szerencsés lenne, ha a természettudományi szakokon a felvételi ponthatár-minimumot úgy szabnák meg, hogy hozzávetőlegesen annyi első éves jusson be, amennyi várhatóan végezni is fog.
- A középiskolákban erősíteni kell a természettudományos képzést, növelendő a természettudományos tantárgyak (matematika, fizika, kémia) óraszámát, és/vagy reálgimnáziumokra van szükség.
- A természettudományos tanárképzés további kiemelt támogatása (ez már elindult), hogy megállítsuk a középiskolai tanárok számának gyorsuló csökkenését és emeljük a tanári kar színvonalát.
- A középiskolai tehetséggondozás intenzív támogatása olyan újszerű formákban, mint pl. (i) a „Kutató Diákok” mozgalomának kiterjesztése 3-4 hetes nyári gyakorlatokra, ahol a diákok 15-20 munkanapos intenzív munka során ismerkednek meg a tudományterületek részleteivel; vagy (ii) a közhasznú munkalehetőségek megteremtése a TTK-k intézeteiben (szertárak, gyűjtemények, kiállítások, laboratóriumok rendezése, tisztítása, karbantartása); sőt (iii) stratégiai partnerség kötése egyes középiskolákkal a képzés fenti, illetve itt nem említett formákban történő elősegítésére, kiegészítésére az egyetemeken.

Célkitűzés: az alap- és mesterképzés színvonalának emelése.

Indoklás: a bolognai rendszerre való áttérés átgondolatlanul, hirtelen történt, sok szakon csökkent az alapozó tárgyak oktatásának színvonala, ugyanakkor túl sok ismeretanyag zsúfolódott a 3 éves képzésbe. Számos, jelenleg nagy feszültséggel járó probléma megoldódna (még akkor is, ha a közeljövőben az állami ráfordítás jelentősen nem növelhető), ha a jelenlegi forrásokat kisebb létszámú, de magasabb előképzettségű, és így nagyobb végzési aránnyal tanuló hallgatók színvonalasabb oktatására fordíthatnánk. Bár kevesebb hallgató kerülne be a rendszerbe, nem sokkal kevesebb, de sokkal jobban képzett végezne. A színvonal emelésének feltétele a természettudományi képzés gyakorlati jellegéből adódó többletköltségek biztosítása. A hallgatói laboratóriumok fenntartása több ponton generál többletköltséget:

- Személyi költség: egy laboratóriumban technikai és biztonsági okokból csak kevés (2-20) hallgató tartózkodhat, tehát nagyobb oktatói kapacitást igényel. Ezen túl laboránsok alkalmazása is szükséges, ami mást tudományterületeken nem jellemző.
- Dologi költség: laboratóriumi fogyóeszközök.
- Beruházás: gyorsan elavuló műszerek. Nem halasztható, hogy a hazai egyetemeket is felszereljük nemzetközi szintű műszerekkel és azokat amortizációjuknak megfelelően fenntartsuk.
- Rezszi, üzemeltetés: a laborok miatt a TTK-s képzésnek sokkal nagyobb a m²-ben kifejezhető területigénye, ennek minden közmű- és üzemeltetési vonzatával.

Akciók:

- Meg kell vizsgálni annak a feltételrendszerét, hogy a TTK-kra felvett elsőéves hallgatólétszám csökkenése mellett se csökkenjen a karokra jutó támogatás, azzal a kitételrel, hogy nem csökken (lényegesen) a diplomát kapó hallgatók száma.
- Át kell tekinteni a képzési szerkezetet: meg kell teremteni az osztatlan képzés lehetőségét azokon a szakokon, ahol a BSc végzettség munkaerő-piaci értéke csekély (pl. fizikus, kémikus), de nemzetközi kompatibilitási okokból kell a bachelor kiágazás a rendszerből azok számára, akik időközben jönnek rá, hogy nem tudják/akarják teljesíteni a mesterszak elvárásait.
- A TTK-s hallgatók kontakt óraszámja jelentősen csökkentendő, helyette több önálló feladaton kell foglalkoztatni őket („projektmunka”). Ez az oktatók részéről a mainál nem kevesebb, hanem más jellegű elfoglaltságot igényel (mester-tanítvány viszony). A projektmunkák során alkotva tanulják meg a hallgatók a kutatómunka módszereit, és tevékenyen hozzájárulnak az egyetemi tudományos kutatáshoz is.
- A finanszírozási rendszerben figyelembe kell venni a természettudományos képzés jellegéből adódó többletköltségeket (gyakorlati képzés, laboratóriumok). Ehhez reális önköltségszámítást kell végezni.
- A képzési portfólió védelme. A TTK-s képzések megalapozottak kell, hogy legyenek, tartalmazniuk kell a rokon területek megfelelő szintű ismeretét is. Éppen ezért a képzési helyeken a teljes természettudományi spektrumra szükség van.
- Nemzeti vonatkozások védelme. Egyes képzési területeknek sajátos nemzeti vonatkozásai vannak (pl. Magyarország földrajza, geológiája). Érthető módon ezek a képzések nagyon közel állnak az ipari és közigazgatási alkalmazásokhoz.
- Kis létszámú szakok védelme. Néhány szak esetében fokozottan igaz, hogy nélkülözhetetlen, de nagyon kevés hallgató képzésére van szükség (pl. meteorológus, csillagász). Ezen szakok esetén speciális finanszírozási struktúrára van szükség.

Célkitűzés: a PhD képzés javítása: nemzetköziesítés, a tudományos jelleg erősítése, pre- és posztdoktori ösztöndíjak szisztematikus rendszerének megteremtése.

Indoklás: a színvonalas PhD képzés az egyetemi kutatások egyik alapja. Egyértelmű korreláció van a nemzetközi elismertség és az adott egyetem által kiadott PhD fokozatok száma között. A nemzetközi versenypozíciók javításához tehát alapvető eszköz a PhD hallgatók számának és minőségének nagymértékű emelése, ha kell, akár külföldi hallgatók képzése útján is.

Akciók:

- Előrelépés a nemzetközi versenyben. Ösztöndíjak nem hazai doktoranduszoknak, a Kárpát-medencéből, de távolabbról is vonzani kell a jó képességű hallgatókat, és a színvonalas angol nyelvű képzés mellett az intenzív kutatómunkába is be kell kapcsolni őket.
- Kevesebb óralátogatás, több kutatási kredit. Meg kell engedni, sőt szorgalmazni kell a záróvizsga letételét a második tanév után (ez egyfajta szűrő is lehet a doktoranduszi tevékenység folytatásához). A záróvizsga letétele, sőt a disszertáció benyújtása sem jár az ösztöndíj megszűnésével, az megfelelő előrehaladás és folyamatosan végzett kutatómunka esetén jár 2+2 évig.

- A doktori eljárás jelentős rövidítése. A posztdoktori álláshelyek betöltéséért vívott harcban csak nemzetközileg kompatibilis eljárási sebesség mellett lesz esélyük bekapcsolódni a nálunk végzett hallgatóknak. Ehhez szükséges – és ez a nemzetközi gyakorlat – a disszertáció 2-3 héten belül történő elbírálása, és a védés 1-2 héten belül történő megszervezése és lebonyolítása, akár a nyári hónapokban is. Mindezek alatt a jelölt tovább dolgozik, és a védés, illetve az arra való felkészülés a munkájának természetes része.

Célkitűzés: a kutatás eredményességének növelése.

Indoklás: a kutatások eredményességének személyi és dologi feltételei vannak. A személyi feltételek tekintetében hátrányos a jelenlegi rendszer abból a szempontból, hogy – nemzetközi összehasonlításban példátlan módon – PhD nélküli tanársegédeket, vagy friss PhD-val rendelkező fiatalokat „véglegesítünk” (határozatlan időre alkalmazunk). E helyett lenne szükség a határozott idejű posztdoktori állások rendszerére, és az ehhez kapcsolódó oktatói-kutatói életpályára. A személyi feltételek szempontjából is fontos a felsőoktatás nemzetközibbé tétele, ezt jelenleg gátolja a diplomák honosításának kényszere és lassú bürokráciája. A dologi feltételek között szükséges a műszeres infrastruktúra fejlesztése, a pályázati rendszer átalakítása, és a kutatást támogató jogszabályi környezet megteremtése, a minőségbiztosítás, és az átlag fölött teljesítők javadalmazásának növelése (ezekről már részletesen írtunk a 2.2. fejezetben).

Akciók:

- Posztdoktori ösztöndíjrendszer általánossá tétele, a posztdoktori és adjunktusi álláshelyek csak szigorú versenyben legyenek elnyerhetők, és a pályázatok csak kellő számú alkalmas jelölt jelentkezése esetén legyenek sikeresnek nyilváníthatók, azzal, hogy a sikertelen pályázat megismételhető, és nem jár a pénzügyi keret elvonásával (ez a minőségi jelölt megtalálásának a biztosítója).
- Külföldi doktoranduszok posztdoktorok diplomájának honosítására vonatkozó szabályrendszer felülvizsgálata.
- Az objektív megmérettetés alapján az oktatói/kutatói kar legjobbjai számára kiemelt javadalmazás biztosítása (a „distinguished professor” címnek megfelelő kategória intézményes bevezetése és anyagi megbecsülése).

Célkitűzés: ipari kapcsolatok erősítése, hogy a tudományegyetemek tudományos eredményei minél hamarabb közel kerüljenek az alkalmazáshoz.

Indoklás: bár a tudományegyetemek legfontosabb feladata az alapkutatás és a kutatásra való nevelés, emellett fontos az alkalmazott kutatásra és az innovációra való felkészítés is. Közérdek, hogy az alapkutatások során időről-időre felmerülő gyakorlatban alkalmazható eredmények eljussanak a megvalósulásig. Az ipar és az egyetemek kapcsolata inspirálóan hat az alapkutatásokra is, az ennek során felhalmozódott speciális tudás pedig jól alkalmazható az iparban felmerülő speciális problémák megoldására.

Akciók:

- Ahol releváns, ott stimulálni kell a közvetlen ipari kapcsolatokat, és az ipari-gazdasági szemlélet oktatását.

- A kutatók képzésének része kell, hogy legyen az ipari kutatási környezet megismerése is, egyrészt, hogy az ipari kutatóhelyek munkaerőigénye kielégíthető legyen, másrészt hogy minden végzős ismerje az ipari kutatás/fejlesztés alapkutatástól eltérő kultúráját.
- Technológia-transzfer irodák létrehozása és megerősítése, mert az ipar egyre jobban támaszkodik kutatásai során az akadémiai szférára.

4.2.2. Műszaki képzés

A gazdaság fejlődését, a magas hozzáadottérték-előállítás képességének fejlesztését szolgáló műszaki képzés kiemelt szerepe és jelentősége vitathatatlan. A műszaki képzési terület helyzete speciális, mert a gyors technológiai fejlődés következtében ismeretanyaga néhány évenként megduplázódik, továbbá az elérendő célok érdekében a leendő munkaadók és a felsőoktatási intézmények együttműködése - az oktatásban, a kutatás-fejlesztésben és az innovációban egyaránt - kifejezetten szoros kell, hogy legyen.

Ebből adódóan a tanterveket, ezen belül az egyes – elsősorban szakmai – tantárgyakat is néhány évente meg kell újítani. A hallgatókat fel kell készíteni arra, hogy aktív szakmai pályafutásuk nagyobb részében olyan eszközökkel és technológiákkal fognak dolgozni, amelyek felsőfokú tanulmányaik idején nem is léteztek. Az ehhez elengedhetetlenül szükséges tudást és kompetenciákat a természettudományos és a szakmai alapozó tantárgyak keretében szerzik meg. A speciális szakmai ismeretek köre két irányban is bővül: egy adott szakterületen belül új eszközök és technológiák jelennek meg, illetve új szakterületek alakulnak ki.

Ezek a sajátosságok a kétciklusú képzés keretei között jól érvényesíthetők. Általánosan elfogadott, és a magyarországi bevezetés előkészítésekor is célkitűzésként szerepelt, hogy az alapképzés (BSc) adjon széleskörű tudást, természettudományos alapozást, általános mérnöki ismereteket, továbbá segítse az általános mérnöki habitus kialakítását. A specializáció aránya ne legyen nagy, a speciális ismeretek megszerzése jelentős részben a hallgatói önálló munkához kötődjön. A mesterképzések (MSc) szűk területen adjanak részletes ismereteket, a hallgatók lehetőleg projektekhez kapcsolódva sajátítsák el a tervezés, megvalósítás és értékelés (tesztelés) sajátos módszereit. A kétciklusú képzésben jóval kevesebb alapszakra van szükség, mint ahány egyetemi és főiskolai szak korábban létezett. A műszaki képzési terület ebben a tekintetben előnyös helyzetben volt: már a Bolognai Nyilatkozat aláírását megelőzően az egyetemi és főiskolai szakok számát az érintett felsőoktatási intézmények közös munkával lényegében megfelelték.

Célkitűzés: Műszaki képzési területen az alapképzések és mesterképzések szerkezeti felépítésének megújítása.

Indoklás: Az alapképzések általános ismereteket nyújtsanak az adott szakterületen. Mesterképzésen már csak célirányos természettudományos ismeretek oktatására legyen szükség, a hangsúly egy szűkebb szakterület speciális ismereteinek átadására, a hallgatók projektekbe történő bevonására helyeződjön. Az alapidiploma birtokában nagyobb választási lehetőség legyen a mesterképzési szakok között.

Akciók:

- Az alapképzések képzési célkitűzésének elemzése, majd szükség esetén módosítása.

- Átfogó elemzést követően döntés az alapképzések kiméretéről, célszerűen 180 kreditesre módosításáról.
- A képzési és kimeneti követelmények struktúrájának átalakítása és tartalmi megújítása.
- Az elitképzés humánerőforrás-igényét figyelembe vevő finanszírozási rendszer kidolgozása.

Célkitűzés: A felsőoktatási intézmények és a végzősöket alkalmazó cégek közti új partnerség kialakítása és ennek szabályozása.

Indoklás: Műszaki területen a cégek és a felsőoktatási intézmények ma is együttműködnek, azonban erre nincs egységes minta és támogató mechanizmus. Az együttműködések nagyon különbözőek, rövidtávú érdekek (munkaerőigény kielégítése) mentén kötött és stratégiai együttműködések egyaránt léteznek. A duális képzés lehetőséget teremt a közös képzésre, az ebben való együttműködésre. Ez az alkalmazói ismereteket nyújtó (professzionális) alapképzésekben alkalmazható. Ehhez hasonló a dominánsan tervezői-kutatói pályára felkészítő (akadémiai) alap- és mesterképzésekhez is kapcsolható: a felsőoktatási intézmény és a cég kutatás-fejlesztésben kooperál, a hallgatók közös projektekben vesznek részt, önálló munka, szakdolgozat készítés, diplomatervezés keretében. Az együttműködési (partnerségi) megállapodások mindkét fél számára kiszámítható, közép- vagy hosszú távú kapcsolatot jelentenek. Központi támogatással a cégek érdekeltsége kiterjeszthető a saját munkaerő-igényükön túlmutató részvételre a műszaki felsőoktatás támogatásában. A vállalkozói szféra szakembereinek bevonása az oktatásba segít megmutatni, hogy a műszaki szempontokon kívül miket kell még a sikeres termék vagy szolgáltatás létrehozásához és piacra viteléhez figyelembe venni. Fontos annak bemutatása is, hogy a munkaadók elvárásai a végzettekkel szemben eltérőek: a nagy vállalatok minden feladatra specialistát keresnek, míg a kis cégek jellemzően univerzális diplomást igényelnek: például olyan mérnököt, aki a jogi, gazdasági, marketing kérdésekben is tájékozott. Laborfoglalkozások mérésvezetői között nagy szükség van ipari gyakorlattal rendelkezőkre.

A gyorsan megújuló szakmai ismeretek ellenére műszaki területen jelenleg nem kötelező az orvosok számára előírt rendszeres továbbképzés. Ennek előírása segíti a korábban végzettek ismereteinek naprakészen tartását.

Akciók:

- A cégek és a felsőoktatási intézmények közti új partnerségi kapcsolatot ösztönző szabályozás kidolgozása.
- A gyakorlati szakemberek oktatásba történő bevonása részleteinek kidolgozása: milyen arányú részvétellel, milyen ismeretanyag átadásával tudják segíteni a műszaki felsőoktatást, ezt a képzések megfelelőségének MAB által történő ellenőrzése során hogyan kell figyelembe venni.
- A műszaki diplomások számára meg kell fogalmazni, hogy a diploma megszerzése után milyen módon és milyen rendszerességgel szükséges a szakma legújabb ismereteit elsajátítani. Ebben a kamarák és a vállalati szövetségek véleménye éppen olyan fontos, mint a felsőoktatási intézményeké.

Célkitűzés: Műszaki területen az oktatási módszerek hatékonyságának növelése.

Indoklás: Műszaki területen jól alkalmazható a szükséges kompetenciák kialakítására az önálló munka, amelynek lehetséges mennyiségét a magas kontaktóraszám csökkenti. Az Nftv. előírása nappali képzésre a félévenkénti legalább 300 tanóra, ami 14 héttel számolva kevesebb, mint heti 22 tanórát jelent. Jelenleg ennél jellemzően 30-40 százalékkal több, heti 28-30 kontaktórát tartalmaznak a mintatantervek. Az alapképzésben célszerű a középiskolában megszokotthoz közeli magas kontaktóraszám alkalmazása az első 1-2 félévben, majd ennek félévente fokozatos csökkentése. Mesterképzésben már az első félévtől kezdve célszerű a törvényben előírt minimumhoz közeli értéket tartani.

Műszaki képzési területen jól alkalmazható a távoktatás és az e-learning. A laboratóriumi gyakorlatok egy részében ezt az egyre gyorsabban terjedő virtualizáció segíti. A mesterképzésben részt vevő hallgatók közül sokan munka mellett tanulnak. Mégis kevés a levelező formában meghirdetett képzés. Ennek oka, hogy sokak emlékezetében gyenge minőség kapcsolódik ehhez a képzési formához. A ma rendelkezésre álló informatikai lehetőségek mellett bátran lehet – elsősorban a szakmában dolgozók részére – az oktatást levelező formában tartani.

Az idegen – elsősorban angol – nyelven folyó képzésben való részvétel sok országban kötelező. Sikeres és gazdag, a felsőoktatásra jelentős erőforrást fordító országok (például Dél-Korea, Szingapúr, Brazília) a hallgatóik számára jelentős támogatást nyújtanak külföldi tanulmányokhoz. Magyarországon műszaki területen az idegen nyelven folyó képzés elsősorban a mesterképzésben valósuljon meg. A mobiltás támogatása során legyenek kiemelten kezelve a mesterképzésben részt vevő hallgatók.

A műszaki szakstruktúrában kevés az interdiszciplináris szak. Az ezeken megszerzett kompetenciák (együtműködési képesség más szakterület specialistáival, ehhez megfelelő kommunikációs készség, csoportmunkára való alkalmasság) más mérnöki területen is fontosak. Különösen a szakra való belépési feltételek, a mintatantervben szereplő krediteken kívül kötelezően megszerzendő kreditekre vonatkozó előírások térnek el a többi szakon alkalmazhatótól.

Akciók:

- A heti kontaktóraszám csökkentése, az önálló munka arányának növelése.
- Az idegen nyelven folyó képzésben, a csereprogramokban való részvétel segítése, a mobilitás támogatása. Ehhez a tantárgybefogadás, a kreditátvitel szabályainak merevségét oldani kell.
- Az idegen (elsősorban angol) nyelven tartott mesterképzési szakok kidolgozásának (tantárgy tematikák, távoktatásban is használható oktatási anyagok készítése) ösztönzése és támogatása.
- Az interdiszciplináris szakok specialitásait figyelembe vevő szabályozás kialakítása.

4.2.3 Informatikai képzés

Az 1.3. fejezetben szerteágazó társadalmi-gazdasági folyamatokat azonosítottunk, melyekhez kapcsolódóan az informatika különböző szakterületein igen eltérő paradigmákkal találkozhatunk. A kibontakozóban lévő informatikai (információs) forradalmat talán az „internet of things” fogalom képes leginkább leírni, ami arra utal, hogy a fizikai és a virtuális világ között egyre vékonyabbá válik a határvonal. Ezzel az összeolvadással párhuzamosan

folyamatosan nő az adatok szerepe, egyre fontosabb lesz a hatalmas mennyiségű információ (az internet tudása évente a duplájára, azaz exponenciálisan nő) közötti tájékozódási készség – aki kiigazodik, képes kihasználni az információk nyújtotta lehetőségeket, az győz a globális versenyben.

A nemzetközi szakirodalom és a legújabb iparági elemzések alapján megismert trendek az alábbiakban foglalhatók össze:

- a hálózatoktól függő életmód új digitális állampolgárságot alakít ki – a mobiltelefonok elviszik emberek milliárdjaihoz az internet nyújtotta tudásokat;
- a digitális üzleti élet robbanásszerű terjeszkedése várható;
- új fogyasztói szokások kialakulása az internet társadalmának szokásai alapján;
- a technológiai fejlődés öt hajtóereje a társadalmi-gazdasági fejlődés érdekében hasznosul: „big data” → „big wisdom” és real time rendszerek; felhő alapú internet általánossá válik; gigabit hálózatok; új hálózati architektúrák kialakulása a szoftveres környezet megváltozásának következtében; kontextus-tudatos terminálok, intelligens szenzoros képességek; kommodizáció és virtualizáció.

Ha az iparági nagy integrációs trendeket megkíséreljük összefoglalni, akkor az informatika (melyet most leegyszerűsítve a szoftverekkel azonosítunk) három pont körül sűrűsödik majd. Ezek – a Huawei terminológiáját segítségül hívva - a cső, a felhő és az eszköz (pipe, cloud, device). Az adatátvitelt végző cső központi műszaki dilemmái továbbra is az általános elérhetőség és a sávszélesség lesznek. A felhő továbbra is adattárolást, munka és szórakozási lehetőséget jelent majd (az adatok háttérhasznosítása mellett), de a mainál drámaian személyre szabhatóbb módon. Végül az eszközök száma folyamatosan növekszik majd, az új mozzanat itt az interaktivitás és teljes körű szinkronizáció lesz. Új hálózati eszközök jelennek meg, mint pl. a gépkocsi.

A fenti átalakulási folyamatok nem hatnak közvetlenül egy technológiai értelemben követő jellegű ország (Magyarország) nemzetközileg közepesen pozícionált felsőoktatásának informatikai képzéseire. Az oktatóállomány, mint legstabilabb adottság eleve lassítja az alkalmazkodást, de az intézmények vállalati beágyazottsága sem elég fejlett ahhoz, hogy kikerülhetetlen nyomást gyakoroljon az oktatás tartalmára, szerkezetére és módszereire. Ezért első körben az iparági trendek elemzése szemléletbeli alkalmazkodást tesz lehetővé, és ezt követhetik a gyakorlatiasabb intézkedések.

A fentiek értelmében két stratégiai dilemma előtt áll a hazai informatika oktatás:

1. Az első számú stratégiai dilemma az informatika oktatás általános *küldetésére* vonatkozik. A hazai egyetemek és főiskolák oktatási hagyományai a régi matematikai illetve műszaki (elsősorban villamosmérnöki) képzési gyakorlatból táplálkoznak. Ezen képzési úttól egyre inkább távolodik az informatika az önálló diszciplináris lét irányába, és a Bologna-folyamattal a dilemmák egy része megoldódott, néhány alapkérdés megválaszolására azonban nem történt sikeres kísérlet. A most kialakulóban lévő szerkezet legfontosabb eleme a végzetek folyamatos továbbképzése, igény szerint szabott, rövid modulok formájában.
2. A második stratégiai dilemma az informatika oktatással foglalkozó hazai intézmények régióon belüli *profilját* érinti. A hazai intézmények jelenleg lényegében mind ugyanazt a „mainstream” informatikai oktatást végzik, hasonlóan régiós versenytársaikhoz. Ezt a „mindenből keveset” elve jellemzi, hiszen a hasonló tartalmakat és óraszámokat az akkreditációs rendszer is támogatja. Feltételezésünk szerint a specializációnak ez az alacsony szintje legfeljebb az alapképzésben lesz tartható a jövőben.

Célkitűzés: az informatika alapszakok képzési és kimeneti követelményeinek érdemi felülvizsgálata az iparági trendek, a hazai vállalati igények és a nemzetközi tapasztalatok tükrében.

Indoklás: az informatika alapszakok nemzetközi összehasonlítása alapján megállapítható, hogy a hazai alapképzési tanterv (KKK) azon konzervatívabb megközelítéseket tükrözi, melyek teljes körű képzésre törekednek, „mindenből egy keveset” adva. A nemzetközi példák ugyanakkor szinte kivétel nélkül interdiszciplináris tudásterületnek látják az informatikát, amely a hazai KKK-ban nem érzékelhető. Mindegyik nemzetközi példa erősen tömörített alapozást ad, nagyon széles specializációs kínálattal, ami egyben válasz a tanulói motiváció és az elhelyezkedés kérdéseire is. A társadalomba, illetve a tárgyi világba való behatolás már mindenütt helyet kapott a szakirányokban. Ezen mozzanatok csak töredékesen vannak jelen a hazai KKK-ban.

Akciók:

- Az informatika alapszakokon belül csökkenteni szükséges a lemorzsoló hatású alapozó tárgyak súlyát. A kiemelkedő képességű hallgatók az alapozás utáni félévekben is megkaphatják azt az emelt szintű matematikát, fizikát stb., amely széles látókörrrel, kutatói képességekkel is felruházza őket.
- A gyakorlati projekteknek már az első évben meg kell jelenniük a tantervekben. Ez egyrészt motiválja a gyakorlatias megközelítésű hallgatókat, másrészt pedig az otthoni tanulásra és magánmunkákra fordított energiák egy részét visszahozza az intézményekbe.
- A lemorzsolódóknak olyan felsőoktatási szakképzés kell, amely érdemi matematika, statisztika stb. nélküli webes/hardveres karbantartói feladatokra készít fel és kudarc nélküli kilépést biztosít az alapképzésből.
- Már az első évtől szabadon választható tárgyak széles kínálatát kell kiépíteni. Ehhez az oktatóállományt intézmények közötti, kutatóintézeti és ipari partnerségekkel kell diverzifikálni. A drága és jogilag nehézkes oktatóbevonást részben kiválthatja MOOC programok felkínálása.
- A szakirányokat nem egy hagyományos hardver-szoftver logika alapján, hanem inkább a kompetenciaelemzések vagy még magasabb absztrakciós szintű megfontolások (pl. ember és gép interakciója) alapján kell kialakítani.
- A szakirányi időszakban az átlagosan teljesítőknek duális képzés, a kiemelkedőeknek pedig az innovációs laborok és business inkubátorok felkínálása szükséges.
- A tantervi megújulás önmagában nem javítja a képzés minőségét, ha nem jár az oktatási módszerek és a hallgatói értékelés korszerűsítésével.
- Az évek óta fennálló beruházási stop az informatikai képzések ellehetetlenüléséhez vezet, mert az eszközök amortizációjának üteme a képzési területen az átlagosnál jóval gyorsabb.

4.3. Gazdaságtudományi képzés

Az elmúlt években a gazdaságtudományi felsőoktatás területén bevezetésre került az új finanszírozási modell, amelynek legfontosabb eleme, hogy magyar állami ösztöndíjat csak a jelentkezők kis része kap, a hallgatók döntő többségben önköltség megfizetésével – adott esetben diákhitel igénybevételével – finanszírozzák képzésüket. A demográfiai változások (egyetemi korosztály létszámának csökkenése), valamint a hallgatók nemzetközi migrációjának erősödése alapvetően a hazai felsőoktatás iránti kereslet csökkenését vetíti előre. A gazdaságtudományi területen ezt a csökkenő tendenciát ellensúlyozza a gazdasági szervezetek (vállalkozások, vállalatok) mellett a közigazgatási és közszolgáltató, valamint közösségi szolgáltatásokat nyújtó szervezetek ilyen irányú végzettséggel rendelkező diplomások iránti igényének erősödése. Szintén a keresletet növelheti a külföldi hallgatók Magyarországra vonzását lehetővé tevő, versenyképes idegen nyelvű képzések megléte néhány csúcsintézményben.

A gazdaságtudományi képzési terület fenntartható, eredményes és nemzetközi szinten is versenyképes működtetéséhez az alábbi főbb változtatási irányok megvalósítása szükséges:

1. Az alapképzési szakok számának csökkentése, hiszen a jelenlegi szakstruktúra indokolatlanul korai pályaválasztás elé állítja a hallgatókat, ellehetetleníti a költséghatékony képzésszervezési tevékenységet (ma 3+7 alapszakot hirdetnek meg háromféle: nappali, esti és levelező formában, kétféle finanszírozási modellben, mintegy 40 intézményben).
2. A mesterszakok helyi igényekhez illeszkedő és gyakorlatorientáltabb továbbfejlesztése.
3. A kiemelt intézmények nemzetközi képzési piacra való bekapcsolódása és az intézmények külföldi hallgatókat fogadó képességének erősítése.
4. A szakirányú továbbképzésben és felnőttképzésben fokozottabb, a munkaadókkal összehangolt szerepvállalás erősítése.

Célkitűzés: A gazdasági alapszakok számának csökkentése, egyes területeken azok interdiszciplináris jellegének erősítése, a módszertani és társadalomtudományi ismeretek arányának növelése.

Indoklás: Az alapszakok számának csökkentésével és a szakon belüli specializációs lehetőségek biztosításával a képzési tevékenység hatékonyságának javítása (optimális méretű hallgatói csoportok a képzés alapozó időszakában); a felsőoktatásba belépők karrierválasztásának ideális időpillanatba helyezése (gyorsabb képzési utak, kevesebb pályaelhagyó), továbbá a számos különböző ágazatban és szakterületen bevethető szakértelmiségek rendelkezésre állásának növelése.

Akciók:

- A gazdaságtudományi képzési terület alapszak-felülvizsgálati folyamatának elindítása és mihamarabbi lezárása, törekedve a képzési területi egyetértésre.
- A képzési kínálat optimalizálása az intézményhálózatban (képzésindítás minőségi és mennyiségi paramétereinek meghatározása; képzési szintek, szakirányok területi és intézmény-típusos koordinációja).
- A duális képzési forma bevezetése, implementálása.

Célkitűzés: A gazdasági mesterszakok kínálatának szélesítése, a helyi munkaadókkal együttműködve a képzés finanszírozását és a gyakorlati képzések tartalmát és megvalósítását illetően.

Indoklás: A mesterszakok célja a jövőbeli közgazdászoknak szakosító, hely-, ágazat- és szakterület-specifikus ismeretek nyújtása lehetőleg rugalmas, munkaerő-piaci igényekhez illeszkedő időintervallumban. Törekedni kell a kevesebb tantárgy, de tantárgyanként komplexebb ismeretanyag nyújtására nagyobb kreditértékekkel, ami segíti a hallgatók szakmai ismeretekben való elmélyülését, és a különböző modellek, módszerek használatának begyakorlását.

Akciók:

- A mesterszak-kínálat helyi munkaerő-piaci igényekhez igazított továbbfejlesztési programjának elindítása és mihamarabbi lezárása.
- A piacról érkező, korábban akadémiai pályát nem futó, nagy tapasztalatú szakemberek számára elismert oktatói státuszlehetőség megteremtése.

Célkitűzés: A nemzetköziesítésben rejlő lehetőségek kihasználása, a versenyképes, idegen nyelvű gazdasági képzések erősítése elsősorban a mesterszakokon.

Indoklás: Országos szinten csak néhány intézményben adottak a feltételek a nemzetközileg is versenyképes alap- és mesterképzés nyújtására, ezért ezekben az intézményekben kell koncentrálni a nemzetközi piaci igények kiszolgálására.

Akciók:

- Idegen nyelvű képzésfejlesztés, tartalomfejlesztés ösztönzése.
- Idegen nyelvű online képzési programok indítása a kiemelt intézményekben.

Célkitűzés: A gazdasági szakirányú továbbképzésben és a felnőttképzésben való fokozottabb, a munkaadókkal összehangolt szerepvállalás erősítése.

Indoklás: A munkaadók oldalán számos olyan igény merül fel, amit egy gazdaságtudományi képző és fejlesztő intézmény tudásával, kapacitásával jól és szakszerűen ki tud szolgálni. Az intézmények helyi beágyazottságát, az aktuális gazdasági és társadalmi problémák megoldására való fogékonyságát, valamint fenntartható finanszírozását kiválóan szolgálják ezek a nemzetközi gyakorlatban széleskörűen alkalmazott együttműködési formák (vállalatok és szervezetek által finanszírozott oktatói és fejlesztői státuszok, közös tananyag- és módszertanfejlesztések, közös kutatások, a vállalati szakember- és vezetői utánpótlás biztosítása).

Akciók:

- A gazdaságtudományi felsőoktatási intézmények szakirányú szerepének pontos definiálása a továbbképzésben és a felnőttképzésben, valamint az ehhez szükséges feltételrendszer megteremtése.
- A munkaadókkal való strukturált, célorientált együttműködési formák ösztönzése.

4.4. Agrárképzés

Magyarország versenyképessége szempontjából meghatározó, hogy miként tud megélhetést és továbbtanulást biztosítani a vidéken élők számára. Történelmünk sikeres időszakaiban mindig fontos szerepe volt az agráriumnak, jelenleg azonban az itt foglalkoztatottak korösszetétele és képzettségi szintje is elmarad a többi ágazatban elvárt szinttől. Az agrárvállalkozások versenyképességének biztosítása érdekében elengedhetetlen a magas szintű, korszerű tudással rendelkező szakemberek foglalkoztatása és képzése. Újra népszerűvé kell tenni a fiatalok körében az agrár-felsőoktatást.

Az ágazat foglalkoztatási arányait tekintve az agrár-felsőoktatásba jelentkezők száma nagyjából fele a szükségesnek, a felvettek között nagy a lemorzsolódás aránya (a 2014-es jelentkezők kevesebb mint 7%-a jelentkezett az agrár-felsőoktatásba, számuk nem éri el az 5000 főt), és az ágazat képzési marketingje sem megfelelő. Cél, hogy 4 éven belül 10% fölé növekedjen a jelentkezők aránya, amelynek eredményeként növekednek a felvett hallgatók minőségi mutatói, és alacsonyabb lesz a várható lemorzsolódás is. A nagyvállalati-termelőség-tervezeti struktúra által igényelt agrármérnöki rendszer több szempontból nem felel meg a XXI. századi elvárásoknak, az új szakindítások széttördelték a képzési szerkezetet, hiszen jelenleg 53 féle felsőoktatási szakképzés, alapképzés és mesterképzés létezik a területen.

A képzési szerkezet koncentrálásával és a szükséges átalakításokkal növelhető az agrárképzés színvonala, jobban igazodva a KKV-k elvárásaihoz. A vidékfejlesztés kulcseleme az agrárképzés, azonban az elvárások teljesítéséhez szükséges további új és modern képzési elemek bevezetése, mint például a duális agrárképzés bevezetése, a gazda továbbképzés megvalósítása, a távoktatás, vagy a szakképzés tartalmi kínálatának bővítése. Az agrár-felsőoktatásban, kutatásban, szaktanácsadásban érintett felsőoktatási intézmények vonatkozásában az Emberi Erőforrások Minisztériuma szorosan együttműködik a Földművelésügyi Minisztériummal és a Nemzeti Agrárgazdasági Kamarával az intézményszerkezet, a képzési tartalmak fejlesztését, a kutatási irányokat és a fejlesztéspolitikai beavatkozásokat érintő kérdésekben.

Célkitűzés: Az agrár-felsőoktatásba jelentkezők arányának növelése.

Indoklás: Jelenleg nem éri el az 5000 főt az agrárképzési területre jelentkezők száma. A jelentkezők számának növekedésével együtt azonban - amennyiben erősödik a verseny is - nő a képzés színvonala és csökken a lemorzsolódás.

Akciók:

- Az agrár-felsőoktatási képzések népszerűsítése a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara és a felsőoktatási intézmények bevonásával.

Célkitűzés: Az agrárképzési szakkínálat áttekintése, szükség esetén képzések integrációja, új duális képzési formák bevezetése, farmerképzés elindítása, kétnyelvű képzések bővítése.

Indoklás: Jelenleg igen széttöredezett a létező szakkínálat: 16 alapszak, 26 mesterképzés, valamint 11 felsőoktatási szakképzés létezik. Több szak integrációjával növelhető a képzések hatékonysága, jobban igazodva a KKV szektor, valamint a családi gazdaságok igényeihez. A két nyelven oktatott képzések számának bővítésével egyszerre növelhető a külföldi hallgatók

létszáma és a képzések nemzetközi versenyképessége. A duális képzési forma bevezetésével elérhető a releváns ágazati gyakorlat megszerzése a gazdaságokban még a képzési idő alatt, amellyel megteremtődik a gyakorlati és elméleti oktatás összhangja.

Akciók:

- A farmerképzés bevezetése.
- A szakkínálat szűkítése, adott esetben több lépcsőben, legalább 20%-kal.
- Az idegen nyelvű képzési kínálat bővítése.
- A duális képzések bevezetése, implementálása.

Célkitűzés: Az agrárképzési központok erősítése, és a térségi hálózatosodás elősegítése.

Indoklás: Elkerülhetetlen az agrárképzést nyújtó állami intézmények szakkínálatának áttekintése, a profilok tisztítása, valamint a képzések koncentrációja. Az országban maximálisan 2-3 központ kialakítására van szükség (és lehetőség) a teljes területi lefedettség érdekében. Ezen központok az alapképzéstől a doktori iskoláig és a kutató intézetekig lefedik a teljes agrár-felsőoktatási és K+F spektrumot, a többi intézmény specializált, a térségi igényeknek jobban megfelelő területeken nyújtana agrár típusú képzéseket. A specializált intézmények ráhordó jelleggel szolgálnák ki és segítenék az agrárközpontok tudományos és innovációs tevékenységét, valamint az ott működő kutatóintézeteket és doktori iskolákat. Az agrárközpontok feladata a többi állami intézmény közötti kutatási feladatok koordinálása és az együttműködések kialakítása, fenntartása.

Akciók:

- Képzési központok szakmai megerősítése, valamint a képzési kínálat koncentrációja.
- Térségi specifikációk meghatározása.
- Intézményi profiltisztítás végrehajtása.

4.5. Pedagógusképzés

A pedagógusképzés a felsőoktatás sajátos stratégiai ága, ahol a jövőbeni változásoknak a köznevelés megújulását kell szolgálniuk. Magas színvonalú iskolarendszert ugyanis (mind a tapasztalat, mind a kutatási eredmények értelmében) csak kiváló pedagógusokkal lehet fenntartani és fejleszteni. A tartalmában és szerkezetében megújított pedagógusképzés valódi hatása azonban csak évtizedek múltán lesz érzékelhető és mérhető, ezért szükséges a továbbképzéssel és a pedagógus életpályával együtt kezelni.

A 2011-ben elfogadott nemzeti felsőoktatási és köznevelési törvényekben létrejöttek a pedagógusképzés megújításának jogi kereteit. Általános érvénnyel bevezetésre került a személyes megjelenéshez kötött pályaalakmassági vizsga, a tanárképzés főszabályként ismét kétszakossá vált, minthogy az iskolai nevelőmunka megkívánja, hogy egy-egy tanár a tanítványával ne csak egyetlen tantárgyi óra keretében találkozzék. A tanárképzés egésze visszakerült az osztatlan képzésbe, új képzési és kimeneti követelmények kerültek kiadásra. A főiskolai és egyetemi szint, azaz a majdani általános iskolai, ill. középiskolai tanárképzés megkülönböztetésre került oly módon, hogy az első három évben közös a tartalom, és majd csak a negyedik évfolyamtól válik ketté a két ág. Ez a rendszer kevesebb zsákutcát

eredményez, és lehetővé teszi a tudományos ismeretek szerint történő minőségi szelekciót a két ág között. A pedagógiai tartalom mennyiségében ugyanakkor nincs különbség.

Megalapozott panasza volt korábban a köznevelés minden szereplőjének, hogy a pályakezdők sokasága hiába tudja jól az elméleti anyagot, ha alig képes megbirkózni az iskola mindennapos gyakorlati kihívásaival. Kétségtelen, hogy erre csak hosszú gyakorlati képzéssel lehet jól felkészíteni a jelölteket. A négy- illetve ötéves képzésre egy évig tartó iskolai szakmai gyakorlat épül, és csak ennek sikeres teljesítése után tehet záróvizsgát és kaphat diplomát a tanárjelölt. Az iskolai gyakorlati év alatt, amely a pedagógus életpálya első lépcsőfoka is, a jelöltet képzett mentorpedagógusok segítik. A gyakorlat megújításával párhuzamosan át kell tekinteni a gyakorlóintézmények működésének jelenlegi rendszerét, kapacitásait.

A koncepcionális átalakítás nem érintette a jól működő, hagyományos tanítóképzés, óvóképzés és konduktorképzés rendszerét, a jövőben ezen a területen is szükséges áttekinteni a képzési portfóliókat, tovább javítani a képzési feltételeket.

Fontos elvárás a jövőre nézve, hogy a tanárképzés rendszere mind szakmailag, mint a képzés volumenét tekintve erősebben összekapcsolódjon a köznevelés szakember igényeivel. Ennek során tekintettel kell lenni arra, hogy a következő tíz évben mintegy 50 000 pedagógus éri el a nyugdíjkorhatárt, ezen létszám fele tanító vagy óvodapedagógus munkakörben dolgozik. Árnyalja a képet, hogy a köznevelés rendszerében még évekig a gyermeklétszám csökkenésével kell számolni, így a teljes nyugdíjban érintett létszám pótlására vélhetően nincs szükség, de az leszögezhető, hogy évente legalább 2000–2500 fő tanárképzésben, tanító- és óvóképzésben végzett fiatal munkába állására lesz szükség a következő években. A felvételi eljárás során tekintettel kell lenni erre a megrendelői igényre, melynek minél pontosabb definiálása (akár a szakok és régiók szintjén) a köznevelés rendszerének feladata, a felsőoktatásnak azonban a képzési kapacitások kialakításánál ezt figyelembe kell vennie.

Megkezdődött továbbá a továbbképzések rendszerének újragondolása. A pedagógusképzés és továbbképzés tartalmi-szervezeti kérdéseinek egységes koordinálása céljából az egyetemek és főiskolák tanárképző központokat szerveznek, és képesek ellátni a továbbképzésből fakadó feladatokat. Tekintettel arra, hogy a továbbképzésekhez szükséges infrastruktúra és oktatói kapacitás a képzést egyébként is folytató intézményekben rendelkezésre áll, a feladatot a leghatékonyabban a felsőoktatási intézményekhez rendelve lehet ellátni.

2013-ban megalapításra került a Klebelsberg Képzési Ösztöndíj, melyet a pedagóguspálya hiányterületeinek vonzóbbá tételének szándéka, valamint a tehetséges diákok pályára segítése motivált. Ennek pozitív hatása már a 2014-es jelentkezések során érezhető volt: jelentősen nőtt a természettudományos szakokon az osztatlan tanárképzésre jelentkezők száma.

Célkitűzés: 2017-ig be kell fejezni a pedagógusképzés és továbbképzés teljes megújításának folyamatát.

Indoklás: A köznevelés megújítása a Magyarország előtt álló egyik legsürgetőbb feladat. Ebben rejlik fennmaradásunk és fejlődésünk egyik záloga. A köznevelés azonban nem újulhat meg a pedagógusképzés változásai nélkül.

Akciók:

- Ki kell dolgozni a gyakorlati év követelményeit és ellenőrzésének módozatait, valamint megteremteni a finanszírozási feltételeit.
- Át kell tekinteni a felsőoktatási intézmények által fenntartott köznevelési intézmények, gyakorlóiskolák működését, a gyakorlati képzéshez szükséges kapacitásait.
- A pedagógusképzés tartalmi ellenőrzését meg kell kezdeni a hagyományos akkreditáció keretei között (tartalomellenőrzés), valamint a folyamatellenőrzés és esetleges beavatkozás jogi feltételrendszerének megteremtésével.
- A pedagógus továbbképzés új rendszerét szükséges kialakítani megalapozott finanszírozási feltételekkel, kijelölve benne a képzőhelyek szerepét és felelősségi körét.
- Meg kell teremteni a tanárképző központok tartalmi-szervezeti munkája ellenőrzésének jogi feltételrendszerét, s ennek megtörténte után megkezdeni a visszatérő monitorozást.
- A Klebelsberg Képzési Ösztöndíj intézményének továbbfejlesztése és majdani nyomon követésének előkészítése szükséges.
- Az intézmények profiltisztításának keretében felül kell vizsgálni a pedagógusképzést folytató intézmények tevékenységét és képzési kínálatát, tovább javítva a képzési feltételeket.

5. Finanszírozás

A stratégiai irányok kijelölése után önálló fejezetben tárgyaljuk azokat a pénzügyi alapvetéseket, amelyek létrehozzák azt az erőteret, amely a megfogalmazott célok irányába mozgatja az intézményrendszert.

Elvárás a felsőoktatási intézményekkel szemben, hogy alaptevékenységük, oktatási és kutatási tevékenységük során egyre nagyobb mértékben támaszkodjanak a saját bevételekre, külső, piaci forrásokra, így a külső bevételi források stabilizálásával csökkenhet függőségük a mindenkorai költségvetési forrásoktól. E cél elérését a költségvetési gazdálkodás jelenlegi, szigorú szabályozási környezetében megjelenő anomáliák, problémák (vagyongazdálkodás, eszközbeszerzések korlátozásai, a saját bevételek felhasználására vonatkozó kötöttségek, stb.) jelentős mértékben akadályozzák, ellenérdekeltté teszik az intézményeket a hatékony gazdálkodás elérésében, a fejlesztésekben.

Fontos új elem továbbá a 2016-tól bevezetendő feladatalapú költségvetési tervezési és gazdálkodási rendszer bevezetése, amely átlátható alapokra helyezi az intézményektől „megrendelt” közfeladatok ellátásának valós költségeit, azok finanszírozását, tisztán elválaszthatóvá teszi azokat az üzleti, vállalkozási típusú tevékenységektől. Az oktatási tevékenység elemi, és éppen ezért egyértelműen megfogható kimeneti egysége a kredit, ezért a képzési tevékenység finanszírozási rendjében a hallgatók által elvégzett *kreditmennyiséget* célszerű figyelembe venni, mivel ez biztosítja a legnagyobb rugalmasságot.

A költségvetési forrásokkal való gazdálkodásra vonatkozó államháztartási szigor, ugyanakkor a piaci források nagyobb mértékű bevonása, valamint a hatékony gazdálkodás, mint stratégiai célok egyaránt azt igénylik, hogy az intézmények gazdálkodásában, az erre vonatkozó szabályozásban élesen elválasszuk a költségvetési forrásokból végzett közfeladat-ellátást, a közösségi forrásokból végzett tevékenységeket, projekteket, valamint a külső, piaci forrásokból végzett „vállalkozási” tevékenységet. Amíg tehát az elsősorban költségvetési forrásból végzett közfeladat-ellátás és a közösségi forrásokból végzett projektek finanszírozására szigorú célhoz kötöttség és szoros elszámolási kötelezettség jellemző, addig a piaci bevételek felhasználására, az azokkal való gazdálkodásra egy jóval rugalmasabb, a gazdasági környezethez illeszkedő pénzügyi szabályozást kell kialakítani.

A finanszírozás alapelvei:

1. Nincsenek örökletes jogok, a finanszírozás alapja egyértelműen a leadott teljesítmény.
 - a) A felsőoktatási intézmény által ellátandó közfeladatok körét és terjedelmét az állam a rendelkezésre álló költségvetési források figyelembevételével határozza meg.
 - b) A közfeladat-ellátás meghatározása és finanszírozása során teljesítménymutatók, indikátorok meghatározása biztosítja a minőségi követelményeknek való megfelelést.
 - c) A képzések finanszírozása azonos elvek alapján meghatározott önköltségszámításon nyugszik, összege előre meghatározott teljesítménymutatók alapján korrigálva intézményenként differenciált.

2. A költségvetési finanszírozás az állam által „megrendelt”, ellátandó közfeladatok (elsősorban oktatás, kutatás, köznevelési, egészségügyi, kulturális szolgáltatások, nemzeti értékek védelme és fenntartása, sporttevékenység, közösségi szerepvállalás stb.) elismert költségeit biztosítja.
 - a) A közfeladat finanszírozásának az annak ellátása során felmerülő valamennyi – az azonos módszertan alapján számított – elismert költséget fedeznie kell.
 - b) Az ellátandó közfeladatokat, azok teljesítménymutatóit, valamint a kapcsolódó finanszírozás elveit és módszertanát úgy kell kialakítani, hogy az biztosítsa az intézmények számára a középtávon is tervezhető, biztonságos gazdálkodás követelményét.
 - c) Cél, hogy az egyes közfeladatokra allokált források felhasználása során megszűnjön a keresztfinanszírozás az egyes közfeladatok (különösen oktatás és kutatás, oktatás és egészségügy) között.
 - d) Speciális, illetve nemzetgazdasági vagy társadalmi szempontból kiemelten fontos feladatok (pl. régiós szerep, képzések kihelyezése közösségi főiskolákba, kiemelt kutatási diszciplínák) kiemelt támogatásban részesülhetnek.
3. Olyan szabályozási és irányítási környezetet kell kialakítani, amelyben elérhető az intézmények működésének, gazdálkodásának stabilizálódása, az állami és közösségi forrásoktól való függőségük csökkenése, az új üzleti modellek bevezetéséhez szükséges feltételek megteremtése.
 - a) Az elismert költségeket meghatározó egységes önköltség-számítási módszertant úgy kell kialakítani, hogy az ösztönözze a működési kiadások csökkentését, a gazdálkodás egészének hatékonyabbá tételét.
 - b) A projektalapú finanszírozási elemek követelményrendszerét úgy kell kialakítani, hogy az hosszabb távon is javítsa az intézmény forrásbevonó képességét.
 - c) Az intézményi gazdálkodásra, vagyonkezelésre vonatkozó szabályozási környezetet úgy kell kialakítani, hogy az intézmény érdekelt legyen a saját bevételek arányának jelentős növelésében, a hatékony gazdálkodási rendszer kialakításában.

Célkitűzés: a képzések finanszírozásában meg kell teremteni egy stabil, kiszámítható, a munkaerő-piaci követelményekhez, illetve a mindenkor költségvetési forrásokhoz igazodni képes, valós, elismert önköltségen alapuló feladat- és teljesítményalapú rendszert.

Célkitűzés: a tudományos, kutatási teljesítmények állami és más közösségi forrású finanszírozását átláthatóvá, egyértelművé, rendszerszerűvé kell tenni, biztosítva ezzel a stabil kutatási alapbázis fenntartható működését.

Lehetséges teljesítmény- és eredményességi mutatók

Képzési feladatok finanszírozásának mutatói:

- Szak önköltsége

- Mintatanterv szerinti és ténylegesen elvégzett kreditek aránya

Feladatellátási megállapodást, teljesítménymérést meghatározó mutatók:

- Hallgatók kompetencia-eredményének emelkedése a képzési bemenet és a kimenet között (magas súly)
- Minőségbiztosítási rendszerből származó egyéb eredményességi mutatók
 - Kibocsátott alap-, mester-, és doktori fokozatok (közepes súly)
 - Kibocsátott diplomások az MTMI, agrár, orvos, pedagógus területeken (addicionális közepes súly)
 - A korrigált mintatanterv szerinti idő alatt végzők aránya (magas súly)
- Lemorzsolódás (alacsony súly)
- Esélyteremtés a hátrányos helyzetűek számára (alacsony súly)

Kutatási feladatok finanszírozásának mutatói:

- Idegen nyelvű publikáció (közepes súly)
- Technológia transzferben átadott know-how / tech-transzfer projektek száma (közepes súly)
- Szabadalom/oltalom (közepes súly)
- Doktorjelöltek, fokozatot szerzettek száma (közepes súly)
- MTA Lendület, NKP, egyéb elismert ösztöndíjrendszerben adott évben kifutók száma (alacsony súly)
- Elismert tudományos versenyben helyezés (alacsony súly)
- Díjazottak (Abel, Wolf stb.) jelenléte (alacsony súly)

Célkitűzés: racionalizálni kell az intézmények vagyongazdálkodását, meg kell szabadítani a felsőoktatási intézményeket a saját erőből kigazdálkodhatatlan adósságoktól, amelyek az elhibázott PPP-konstrukciók következtében képződnek.

Célkitűzés: csökkenteni kell az intézmények állami és más közösségi eredetű forrásoknak való kitettségét, javítani kell piaci forrásbevonó képességüket, társadalmi-gazdasági szerepvállalásukat.

Indoklás: a magyar állami felsőoktatási intézmények finanszírozása a 2012 óta eltelt időszakban az alábbi mintát követte:

1. Közvetlen állami támogatás (több jogcímen)	50%
2. Községi pályázati források (ebben kb. egyharmad részben K+F típusú projektek, jelentős részben EU-s forrás)	24%
3. Közvetlen bevételek (nem K+F feladatra, jelentős részben tandíj, szolgáltatások stb.)	22%
4. Közvetlen K+F bevétel (harmadik féltől)	2-4%
5. Mecenatúra, adomány	< 1%

Figyelembe véve, hogy az elkövetkező években a közvetlen állami támogatás jelentős mértékben nem növelhető, és a rendszer robusztussága miatt nem is kívánatos az ilyen mértékű kitettség egyetlen bevételi csatornának; valamint, hogy az EU-s közösségi források

csak az elkövetkező 5-6 évben állnak rendelkezésre, mindenképpen kiemelten szükséges foglalkozni a *közvetlen K+F* és egyéb, az intézmény tevékenységéből származó bevételek, valamint az *adomány* típusú bevételek növelésével.

A közvetlen állami finanszírozás továbbra is meghatározó szerepet játszik majd, és ennek szintje – a hallgatói létszám csökkenése ellenére – azonos mértékű marad, a csökkenő feladatokból és a rendszer optimálásából adódóan felszabaduló forrásokat a felsőoktatás minőségi fejlesztésére fordítjuk. Az elkövetkező 5 évben az EU-s közösségi finanszírozást arra kell felhasználni, hogy létrejőjenek azok a struktúrák és üzleti modellek, amelyek ennek a forrásnak megfelelő nagyságrendű, akkor már közvetlen tevékenységből adódó finanszírozást a rendszerben megjelenítik, jelentős részben a hallgatók egyéni szerepvállalásából, és a K+F+I tevékenység értékesítéséből adódóan.

Magyarországon nem tipikus, és egyelőre a hatályos, főleg adójogszabályok nem is támogatják az adományok formájában az intézményekben megjelenő források keletkezését, a világ számos országában (USA, Németország, Anglia) ezen bevételek a felsőoktatási intézmények egyik fontos finanszírozási módját jelentik.

6. Kulcspontok

A teljesítményelvű felsőoktatás kialakítása és fejlesztése érdekében számos stratégiai célkitűzés, és ezek mérésére szolgáló mutatószám került megfogalmazásra. Ezeket foglaljuk össze az alábbiakban.

6.1. Teljesítményelvű oktatási-tanulási környezet

Célkitűzések:

- Országos és intézményi szinten meg kell erősíteni az alkalmazói (vállalati, munkaadói) kapcsolatrendszert, a felsőfokú képzés tartalmi megújulása érdekében a képzési igényeket be kell csatornázni a képzésekbe, különös tekintettel a szaknyelvi képzésre.
- Szorgalmazzuk az intézmények közötti oktatási és kutatási együttműködések kialakítását, közös képzések indítását, a meghatározó intézmények mentori szerepének megerősítését, a hallgatók gyorsabb fejlődését segítő hálózatok kialakítását.
- A megújított képzési szerkezettel összhangban tartalmi és szerkezeti szempontból is megújulnak a képzési és kimeneti követelmények.
- A felsőoktatási képzési kimenetek közti átjárhatóság és kimeneti alternatívák növelése.
- A felsőoktatási hozzáférést növelő megoldások és programok bevezetése illetve folytatása.
- A személyes kiválóság növelése érdekében szükséges bevezetni az oktatók és kutatók teljesítményközpontú előmeneteli rendszerét, mérni kell az oktatói-kutatói teljesítményt, egyúttal meg kell teremteni a versenyképes bérezés feltételeit.
- Növelni kell a hallgatókkal szemben támasztott bemeneti és kimeneti minőségi követelményeket.
- A minőségbiztosítás és a MAB szerepének újraértelmezése a teljesítményelv alapján.
- A doktori képzés rendszere és az ösztönzés módja átalakításra kerül

Teljesítménymutatók:

	KIINDULÁSI ÉRTÉK (2013)	CÉLÉRTÉK (2020)
A meghirdetett képzések száma az érintett kapacitások megtartása mellett országosan 15%-kal csökken	10 732	9 122
A lemorzsolódás aránya 10 százalékponttal csökken az alap- és osztatlan képzés átlagában	35%	25%
Külföldi hallgatók száma	23 000	40 000
A duális alapképzésben résztvevő hallgatók aránya a releváns képzési területeken az elsőévesek körében	0%	8%

A felsőfokú vagy annak megfelelő végzettséggel rendelkezők aránya a 30-34 éves népességben belül	29,9% (2012)	35% (2023)
Külföldi részképzésben, legalább 3 hónap, vagy minimum 15 kredit értékű külföldi utazás vagy szakmai gyakorlat keretében részt vevő hallgatók aránya	10,41%. (2012)	20% (2023)

6.2. Világszínvonalú kutatás

Célkitűzések:

- Intézmények közötti K+F+I hálózatok kialakítása, a K+F+I fókusz erősítése.
- A felsőoktatás részt vesz a technológia-intenzív vállalatok - elsősorban KKV-k - innovációs kompetenciájának felépítésében, összhangban a Nemzeti Intelligens Szakosodási Stratégia által kijelölt specializációkkal és irányokkal.
- A kutatás-finanszírozás rendszere a nemzetközileg versenyképes minőséget és az erőforrás-koncentrációt támogatja, valamint fokozottan épít a államháztartáson kívüli, az intézmények által megszerzett forrásokra, és ezt az Áht. módosítása is elősegíti (a vállalkozási tevékenység).
- A felsőoktatási kutatások nemzetközi beágyazottságának növelése.
- A K+F+I humánerőforrás oldalának hosszú távú biztosítása.
- A K+F+I célú infrastruktúra megújítása.

Teljesítménymutatók:

	KIINDULÁSI ÉRTÉK	CÉLÉRTÉK
Kutatói létszám [fő]	37 000 (2012)	56 000 (2020)
1000 munkavállalóra jutó K+F foglalkoztatottak száma	8 (2011)	12 (2020)
Felsőoktatási K+F+I költség a GDP %-ában	0,24 (2012)	0,5 (2020)
Intézményrendszer közvetlen K+F+I bevétele [a teljes költségvetés %-ban]	1,5% (2012)	10% (2020)
Doktori fokozatot szerzettek aránya [a teljes beiskolázott létszám a releváns évben]	22% (2013)	30% (2020)
Felsőoktatási szabadalmak száma [a Magyarországon bejegyzettek %-ában]	13% (2013)	25% (2020)
A Centre for Higher Education (CHE) szakterületi mérésében megjelenő hazai kiválósági központok száma	2 (2014)	10 (2020)

A League of European Research Universities-ben (LERU) szereplő intézmények száma	0 (2014)	1 (2025)
Keretprogramból (FP7 / Horizon2020) támogatott felsőoktatási nemzetközi kutatási projektek száma	397 (2007-13)	635 (2023)
Felsőoktatásban keletkező idegen nyelvű publikációk száma	10 177 (2012)	13 000 (2023)

6.3. A felsőoktatás a városi és regionális fejlődés katalizátora

Célkitűzések:

- A felsőoktatás helyi gazdaságfejlesztésben gyakorolt hatásának erősítése.
- A felsőoktatási intézmények aktivitásának növelése a társadalmi kihívások kezelésében és a társadalmi innováció terjesztése területén.
- A tudománynépszerűsítő, ismeretterjesztő, szemléletformáló szolgáltatások bővülnek, és növekszik a hozzáférés a felsőoktatási tudásbázisokhoz.
- Korszerű információs tartalmak előállítása és a hozzáférés széleskörű biztosítása.
- A felsőoktatás szolgáltató funkcióinak megerősítése mind a hallgatók, mind a helyi társadalom irányába.

Teljesítménymutatók:

	KIINDULÁSI ÉRTÉK	CÉLÉRTÉK
Felsőoktatási, kamarai, önkormányzati kollaborációk/ egyeztető fórumok száma	2	12
Spin-off cégek száma	<i>Felmérés alatt</i>	+20%
Kreatív városi stratégia, amelynek végrehajtásában részt vesz felsőoktatási intézmény	2	5
Modellértékű, bemutató funkciót ellátó felsőoktatás energetikai felújítás/passzív közintézmény	2	10
Felsőoktatási sport és testmozgás, valamint egészségfejlesztő és egészségnevelő szolgáltatásokban résztvevők száma	<i>Felmérés alatt</i>	+20%

6.4. Profiltisztítás és specializáció

Célkitűzések:

- A képzési programok átstrukturálása annak érdekében, hogy minden hallgató – az Alaptörvényben rögzített joga szerint – a képességeinek és lehetőségeinek megfelelő, a munkaerőpiacon értékes tudásra tegyen szert. A szakképzési rendszerből történő felsőoktatási átmenet biztosítása, új képzési szerkezet és alapképzési típus kialakítása (pl. üzemmérnök, üzemgazdász).
- Az intézmények profiljának differenciálása, az intézménytípusok (egyetem, alkalmazott tudományok egyeteme) elsődleges funkciójának megfelelő működtetése.

6.5. Az intézményrendszer átalakítása

Célkitűzések:

- A felsőoktatási intézményhálózat racionalizálása, Magyarország térszerkezetéhez igazodó, hierarchikus, a minőségjavulás irányába ható, versenyhelyzetet teremtő intézményrendszer kialakítása.
- A határon túli magyar oktatás minőségi és mennyiségi fejlesztése.
- A hazai intézmények pozicionálása a nemzetközi versenyben.
- A hallgatói és oktatói-kutatói nemzetközi mobilitás növelése.
- A stratégiai fontosságú partnerállamokkal az intézményi szintű nemzetközi kapcsolatrendszer erősítése.

6.6. Oktatási innováció

Célkitűzés:

- A felsőoktatásban használt oktatásmódszertan gyakorlat- és hallgatói munkavégzés központúvá tétele.

6.7. Hatékony intézményirányítás és új üzleti modellek

Célkitűzések:

- A külső érdekeltségi kör (fenntartó, társadalom) megjelenítése az intézmény irányításában, az akadémiai és gazdasági-stratégiai döntési kompetenciák szétválasztása.
- A rektor és kancellár irányítási, értékelési és motivációs rendszerének megteremtése.
- A hallgatói önkormányzati rendszer újraszabályozása.
- Az új üzleti modellnek megfelelő jogszabályi környezet kialakítása.
- A központi ágazati szolgáltatások hatékony biztosítása.

6.8. Speciális beavatkozási területek

Célkitűzések:

- A klinikai oktatás bázisának erősítése, megszilárdítása és színvonalának emelése.
- Az orvosképzés tárgyi infrastruktúrájának fejlesztése.
- Az orvos és egészségtudományi képzés személyi háttérének (szakmai felkészültség, életpályamodell) fejlesztése.
- Az egészségügyi szakdolgozói felsőoktatás fejlesztése, a képzési módszertan piacképessé tétele a hazai igényeknek és a külföldi keresletnek megfelelően.
- Felnőttképzési tevékenység kiterjesztése, fejlesztése az egészségügyben.
- A szociális területen létező képzések fejlesztése, gyakorlatorientáltabbá tétele.
- Megfelelő színvonalú hallgatói bemenet biztosítása a természettudományi szakokon.
- Az alap- és mesterképzés színvonalának emelése.
- A PhD képzés javítása: nemzetköziesítés, a tudományos jelleg erősítése, pre- és posztdoktori ösztöndíjak szisztematikus rendszerének megteremtése.
- A kutatás eredményességének növelése.
- Ipari kapcsolatok erősítése, hogy a tudományegyetemek tudományos eredményei minél hamarabb közel kerüljenek az alkalmazáshoz.
- Műszaki képzési területen az alapképzések és mesterképzések szerkezeti felépítésének megújítása.
- A felsőoktatási intézmények és a végzősöket alkalmazó cégek közti új partnerség kialakítása és ennek szabályozása.
- Műszaki területen az oktatási módszerek hatékonyságának növelése.
- Az informatika alapszakok képzési és kimeneti követelményeinek érdemi felülvizsgálata az iparági trendek, a hazai vállalati igények és a nemzetközi tapasztalatok tükrében.
- A gazdasági alapszakok számának csökkentése, egyes területeken azok interdiszciplináris jellegének erősítése, a módszertani és társadalomtudományi ismeretek arányának növelése.
- A gazdasági mesterszakok kínálatának szélesítése, a helyi munkaadókkal együttműködve a képzés finanszírozását és a gyakorlati képzések tartalmát és megvalósítását illetően.
- A nemzetköziesítésben rejlő lehetőségek kihasználása, a versenyképes, idegen nyelvű gazdasági képzések erősítése elsősorban a mesterszakokon.
- A gazdasági szakirányú továbbképzésben és a felnőttképzésben való fokozottabb, a munkaadókkal összehangolt szerepvállalás erősítése.
- Az agrár-felsőoktatásba jelentkezők arányának növelése.
- Az agrárképzési szakkínálat áttekintése, szükség esetén képzések integrációja, új duális képzési formák bevezetése, farmerképzés elindítása, kétnyelvű képzések bővítése.
- Az agrárképzési központok erősítése és a térségi hálózatosodás elősegítése.
- 2017-ig be kell fejezni a pedagógusképzés és továbbképzés teljes megújításának folyamatát.

6.9. Finanszírozás

Célkitűzések:

- A képzések finanszírozásában meg kell teremteni egy stabil, kiszámítható, a munkaerő-piaci követelményekhez, illetve a mindenkori költségvetési forrásokhoz igazodni képes, valós, elismert önköltségen alapuló feladat- és teljesítményalapú rendszert.
- A tudományos, kutatási teljesítmények állami és más közösségi forrású finanszírozását átláthatóvá, egyértelműsíteni, rendszerszerűvé kell tenni, biztosítva ezzel a stabil kutatási alapházis fenntartható működését.
- Meg kell szabadítani a felsőoktatási intézményeket a saját erőből kigazdálkodhatatlan adósságoktól, melyek az elhibázott PPP-konstrukciók következtében képződnek.
- Változatlan állami szerepvállalás mellett csökkenteni kell az intézmények közösségi eredetű forrásoknak való kitettségét, javítani kell piaci forrásbevonó képességüket, társadalmi-gazdasági szerepvállalásukat.